

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE VE İTALYA’DA KALKINMA AJANSLARI.
YÖNETİMDE ROLLERİ VE
YEREL KALKINMAYA KATKILARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hülya KÜÇÜK

**Enstitü Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Enstitü Bilim Dalı : Kamu Yönetimi**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Aziz TUNCER

AĞUSTOS - 2017

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

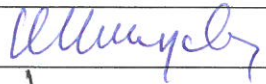
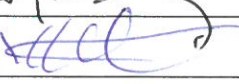
**TÜRKİYE VE İTALYA'DA KALKINMA AJANSLARI
(YÖNETİMDE ROLLERİ VE
YEREL KALKINMAYA KATKILARI)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hülya KÜÇÜK

Enstitü Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Enstitü Bilim Dalı : Kamu Yönetimi

“Bu tez ... / ... / 2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Doç. Dr. Özer KÖSEÖĞLU	BASARILI	
Doç. Dr. Aziz TUNÇER	BASARILI	
Doç. Dr. Abdurrahman AKINCI	BASARILI	

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: TÜRKİYE VE İTALYA'DA KALKINMA AJANSLARI (YÖNETİMDE ROLLERİ VE YEREL KALKINMAYA KATKILARI)

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 81 sayfalık kısmına ilişkin *Sakarya Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliği Madde 28* uyarınca aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 24/07/2017 tarihinde Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından şahsıma iletilen *Turnitin* intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 18 'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1) Kaynakça hariç
- 2) Alıntılar dahil
- 3) 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Öğrenci

(Adı – Soyadı, İmzası, Tarih)

HÜLYA KÜÇÜK

24.07.2017

[Signature]

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı – Soyadı
Öğrenci Numarası
Ana Bilim Dalı
Programı
Statüsü

:HÜLYA KÜÇÜL
:1360Y03014
:SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
:KAMU YÖNETİMİ
: ☒ Y. Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora

Doc. Dr. Aziz TUNÇER

Danışman

(Adı - Soyadı, İmzası, Tarih)

24.07.2017

[Signature]

ÖNSÖZ

Bölgeler arasında ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin belirginleşmesi sonucunda bölge politikaları ön plana çıkmıştır. Bölgeler arasındaki bu eşitsizlikleri gidermek için II. Dünya Savaşı ‘nın ardından bölgesel politikalar değişmeye başlamış ve yerel dinamikler uygulamaya geçirilmeye başlamıştır. Avrupa Birliği politikaları da bölge politikalarının gelişmesi ve önem kazanmasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Bölge içi ekonomiyi canlandırmak ve sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak ve bölgelerarası gelişmişlik düzeylerini en aza indirmek için bölgesel kalkınma ajansları kurulmuştur.

Merkezi yönetim ve yerel yönetim dışında kalan, bölgesel düzeyde yerel ekonomik kalkınmayı destekleyen kalkınma ajansları İtalya’da 1950’lerden sonra kurulmaya başlanırken, Türkiye’de ise Avrupa Birliği’nin bölge politikalarının ön plana çıkmasıyla birlikte AB Yapısal Fonları’ndan faydalanabilmek için 2005 yılında kalkınma ajansları kurulmuştur.

Bu çalışmada ilk olarak kavramsal değerlendirme yapıldıktan sonra Avrupa Birliği bölgesel politikası ve AB antlaşmalarında bölge politikaları incelenecektir. Bir sonraki bölümde ise Bölgesel Kalkınma Ajansları ele alınarak Türkiye’de Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA) ile İtalya’da Emilia-Romagna Valorizzazione Economica del Territorio (ERVET) Bölgesel Kalkınma Ajansı hakkında bilgi verilecek ve son bölümde iki kalkınma ajansı karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

Yüksek lisans eğitimimin ders dönemi ve tez çalışmam süresince benden yardımlarını esirgemeyen, önemli katkılar sunan danışman hocam Doç. Dr. Aziz TUNCER’e, ve her zaman yanımda olan ailem sonsuz teşekkürü borç bilirim.

Hülya KÜÇÜK

01 Ağustos 2017

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	İV
TABLO LİSTESİ.....	V
RESİM LİSTESİ.....	vi
ÖZET.....	vii
SUMMARY.....	viii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: KALKINMA KAVRAMI.....	6
1.1.Kalkınma Kavramının Tanımı.....	6
1.2.Kalkınma Kavramının Sınıflandırılması.....	8
1.2.1.Sürdürülebilir Kalkınma.....	8
1.2.2.Dengeli Kalkınma.....	12
1.2.3.Dengesiz Kalkınma.....	13
1.3.İktisadi Kalkınma Kavramı.....	14
1.4.Bölgesel Kalkınma Kavramı ve Özellikleri.....	16
1.4.1.Homojen Bölge.....	17
1.4.2.İstatistiki Bölge Birimi.....	18
1.4.3.Polarize Bölge ve Plan Bölge.....	20
1.4.4.Coğrafi Bölge.....	21
1.4.5.Gelişmişlik Açısından Bölge Kavramı.....	22
1.4.5.1.Gelişmiş Bölge.....	22
1.4.5.2.Geri Kalmış Bölge.....	23
1.5.Bölgesel Kalkınma Politikaları.....	24
1.5.1.Bölgesel Kalkınma Politikalarının Temel İlkeleri.....	24

1.5.2.Bölgesel Kalkınmanın Amaçları.....	26
1.6.Avrupa Birliği'nin Bölgesel Kalkınma Politikalarının Tarihsel Gelişimi.....	27
1.7.Avrupa Birliği Antlaşmalarında Bölge Politikaları.....	32
İKİNCİ BÖLÜM: BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI.....	36
2.1.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Tanımı.....	36
2.2.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Tarihsel Gelişimi.....	37
2.3.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Amaçları.....	39
2.4.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Görevleri ve İdari Yapısı.....	41
2.5.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Gelir Kaynakları ve Denetimi.....	46
2.6.Türkiye'de Kalkınma Ajansları.....	48
2.7.Türkiye'de Kalkınma Ajanslarının Tarihsel Gelişimi.....	49
2.8.Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA).....	51
2.8.1.Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın Teşkilat ve Personel Yapısı.....	56
2.8.1.1.Yürütme Kurulu.....	57
2.8.1.2.Kalkınma Kurulu.....	57
2.8.1.3.Genel Sekreterlik	58
2.8.1.4.Yatırım Destek Ofisleri.....	58
2.8.1.5.İç Denetçi.....	58
2.8.1.6.Hukuk Müşavirliği.....	58
2.9.Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın Mali Yapısı.....	59
2.10.İtalya'da Kalkınma Ajansları.....	60
2.11.İtalya'da Kalkınma Ajanslarının Tarihsel Gelişimi.....	61
2.12.Emilia-Romagna Bölgesel Kalkınma Ajansı (ERVET).....	65
2.12.1.ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansının Teşkilat ve Personel Yapısı.....	71
2.12.1.1.Genel Kurul.....	71
2.12.1.2.Yönetim Kurulu.....	71

2.12.1.3.Başkan.....	71
2.12.1.4.Denetleme Kurulu.....	72
2.12.2 ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansının Mali Yapısı.....	72
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:TÜRKİYE'DE MARKA İLE İTALYA'DA ERVET KALKINMA AJANSLARININ KARŞILAŞTIRMALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ.....	75
3.1.ERVET ve MARKA Kalkınma Ajanslarının Tarihi Gelişim Süreçleri Açısından Karşılaştırılması.....	75
3.2.ERVET ve MARKA Kalkınma Ajanslarının Görevleri Açısından Karşılaştırılması.....	78
3.3.ERVET ve MARKA Kalkınma Ajanslarının Faaliyetleri Açısından Karşılaştırılması.....	80
3.3.1.Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın Faaliyetleri.....	83
3.3.2.ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı'nın Faaliyetleri.....	88
3.4.ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı'nın Türkiye Üzerine Yaptığı Projeler.....	92
3.5.ERVET ve MARKA Kalkınma Ajanslarının Mali Kaynaklar Açısından Karşılaştırılması.....	95
SONUÇ.....	98
KAYNAKÇA.....	103
ÖZGEÇMİŞ.....	111

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
BKA	: Bölgesel Kalkınma Ajansı
BM	: Birleşmiş Milletler
DAP	: Doğu Anadolu Projesi
DOKAP	: Doğu Karadeniz Bölgesi Projesi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EUROSTAT	: European Community Statistical Office
ERVET	: Emilia-Romagna Valorizzazione Economica del Territorio
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
İBB	: İstatistik Bölge Birimi
MARKA	: Doğu Marmara Kalkınma Ajansı
MARKASEM	: Doğu Marmara Kalkınma Ajansı Sürekli Eğitim Merkezi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Üç Düzeyde Yapılan İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılması.....	19
Tablo 2: Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Dönemleri.....	38
Tablo 3: Ülkelere Göre Kalkınma Ajanslarının Yasal Statüleri.....	43
Tablo 4: ERVET ile MARKA Kalkınma Ajansları'nın Genel Özellikleri Açısından Karşılaştırılması.....	82

RESİM LİSTESİ

Resim 1	:.....	51
Resim 2	:.....	65

Tezin Başlığı: Türkiye ve İtalya’da Kalkınma Ajansları (Yönetimde Roller ve Yerel Kalkınmaya Katkıları)

Tezin Yazarı: Hülya KÜÇÜK

Danışman: Doç.Dr. Aziz TUNCER

Kabul Tarihi: 01.08.2017

Sayfa Sayısı: viii (önkısım)+111(tez)

Anabilimdalı: Siy. Bil. ve Kamu Yönetimi **Bilimdalı:** Kamu Yönetimi

Bölgesel Kalkınma Ajansları Avrupa Birliği yönetim kademelerinin standartlaşması ve kalkınmanın yerel dinamiklerden beslenmesi bağlamında 1980’ler sonrasında AB’nin gündeminde gittikçe artan bir konuma gelmiştir. Temel olarak kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların etkin ve yerinde kullanımını sağlamak, bölgenin içinde ve bölgelerin arasında gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla kurulan Kalkınma Ajansları faaliyette bulundukları bölgelerde yerel planlama ve katılımcılık ilkelerini hayata geçirmektedir. Avrupa’da ve Türkiye’de yeni bir kalkınma modeli olarak görülen Kalkınma Ajansları bu tez çalışmasının konusunu oluşturmaktadır.

Avrupa’da uzun yıllardan bu yana var olan Bölgesel Kalkınma Ajansları Türkiye’de 1999 yılında Avrupa Komisyonu’nun hazırladığı Katılım Ortaklığı Belgesi’nde yer vermesi sonucunda tanışmasıyla ortaya çıkmaya başlamıştır. Türkiye’de 2005 yılında Kalkınma Ajansları Kanunu ile kurulan Kalkınma Ajansları İtalya’da 1970’li yıllardan itibaren varlığını sürdürmektedir.

Bu çalışmada ERVET ile Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA) tarihsel gelişim süreçleri, yönetim yapısı, üstlendiği projeler ve Avrupa Birliği ile ilişkileri açısından karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmanın nedeni, Türkiye ile benzer yönetim biçimine sahip olan İtalya’nın yerel ve bölgesel kalkınma bağlamında önemli kazanımlar elde etmiş olması ve özellikle Emilia-Romagna Kalkınma Ajansı’nın (ERVET) yaygın olarak literatürde iyi örnek olarak gösterilmesidir.

Türkiye’de kalkınma ajansları kurulduktan sonra ERVET örneği üzerinde sıklıkla durulmuş ve personel eğitimi ve proje hazırlanması konusunda ERVET tecrübesinden faydalanılmıştır. Çalışmanın amacı, ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı örneğinin Doğu Marmara Kalkınma Ajansı’nın yerel kalkınmaya olan katkılarına ve çalışmalarına ne şekilde yol gösterebileceği sorusuna cevap aramaktır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Bölgesel Kalkınma Ajansları, Doğu Marmara Kalkınma Ajansı, ERVET

Title of the Thesis: Development Agencies in Turkey and Italy (Their Roles in Administration and Contributions to Local Development)

Author: Hülya KÜÇÜK

Supervisor: Assoc. Prof. Aziz TUNCER

Date: 01.08.2017

Nu.of pages:viii(pretext)+111 (mainbody)

Department:Poli. Sci. and Public Adm. **Subfield:** Public Administration

Regional Development Agencies have come to a gradually increasing position in the agenda of EU after 1980s in the context of standardization of administrative levels of the European Union and supplying the development with local dynamics. Constitutively, Development Agencies which have been founded with the purpose of improving cooperation among public sector, private sector and the society; ensuring the active and appropriate usage of resources; decreasing intraregional and interregional development differences, actualize the principles of local planning and local participation in the regions they operate. Development Agencies which are regarded as a new development model in Europe and Turkey constitute the subject of this thesis.

Regional Development Agencies which have existed for many years in Europe; emerged in Turkey in 1999 as a result of the European Commission including it in Accession Partnership. Development Agencies which were established in Turkey with Development Agencies Law in 2005 have been present in Italy since 1970s.

This study compares ERVET and East Marmara Development Agency (MARKA) with regard to their historical development processes, management structures, projects and relationships with the EU. The reason for this comparison is that Italy which has similar administration structure with Turkey, has obtained important gains in the context of local and regional development and that especially Emilia-Romagna Development Agency (ERVET) is prevalently shown as a good example in the literature.

After development agencies were established in Turkey, the example of ERVET has been emphasized and experience of ERVET has been utilized in the subject of employee training and project preparation. The purpose of the study is to seek answers to the question of how the example of ERVET Regional Development Agency can guide the contributions and works of East Marmara Development Agency in local development.

Key Words: Development, Regional Development Agencies, East Marmara Development Agency, ERVET.

GİRİŞ

Küreselleşme ve yerelleşme süreci ile dünyada yeni bir düzen oluşmaya başlamıştır. Bu yeni düzen kamu yönetimini de etkileyerek merkezi yönetim ve yerel yönetiminin yapısında da önemli değişikliklere neden olmakla birlikte ülkeleri de küresel rekabet ortamında varlıklarını devam ettirebilmek için ekonomik-politik olarak değişime sürüklemiş ve yeni yatırımları üzerlerine çekmek zorunda bırakmıştır.

Bu süreçten bölgesel kalkınma politikaları da önemli ölçüde etkilenmiştir. Bölgeler arasındaki eşitsizliklerin ulusal platformda ve uluslararası platformda büyük sorunlara yol açması ülkelerin gelişmesi ve kalkınmasında önemli bir sorun teşkil etmiştir. Bu durumun çözülebilmesi için ülkeler kendi içlerinde ulusal politikalarla bu eşitsizliği en aza indirmeye çalışmıştır. Ancak Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üye ülkeler bölgesel farklara yönelik politikalarını bireysel olarak uyguluyor olsalar da farklılıklar açılmaya devam etmekteydi. 1965 yılında yayınlanan ilk dönemsel bölgesel politika raporunda ulusal politikaların birleştirilmesi gerekliliği vurgulandı.

Ulusal politikalarla birlikte bir yere varılamayacağı AB tarafından anlaşılmış değişen dünya sistemi içinde bölge politikaları üzerine dikkat çekilmiş ve bölge politikaları ile ilgili önemli çalışmalar yapılmıştır. Bölgeler arasındaki dengesizliklerin giderilmesi için 1973 yılında Bölgesel Kalkınma Komitesi kuruldu ve bu komite üye ülkelerdeki bölgesel politikaların koordinasyonunu kolaylaştırmakla görevliydi.

Uluslararası bağlamda bölgesel politikaların hayata geçirilebilmesi için yeni ekonomik aktörlere ihtiyaç duyulmuştur. Bunlar bölgesel olarak bir yapılanma oluşturan ve oluşturulan yapılanmalar içinde var olan Bölgesel Kalkınma Ajansları'dır. Bölgesel Kalkınma Ajansları, bölgesel kalkınma için önemli bir yere sahiptir.

Bunun nedeni, BKA'lar bölgesel kalkınmaya yol göstermesi, bölgeler arasındaki eşitsizlikleri en aza indirmek için çalışmalar yapması ve bölgeye yeni yatırımcıları çekerek bölgenin ekonomik olarak canlanmasına katkı sağlamasıdır.

Bölgesel Kalkınma Ajansları, Avrupa Birliği tarafından desteklenmiş ve ülkelerin bölge politikalarını geliştirmesi için BKA'ları kuran ülkelere Yapısal Fonlar verilmiştir. Bu fonların Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın sayısını artırdığı söylenebilir. Avrupa'da uzun yıllardan bu yana var olan BKA'lar Türkiye'de 1999 yılında Avrupa Komisyonu'nun

hazırladığı Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer vermesi sonucunda tanışmasıyla ortaya çıkmaya başlamıştır. Türkiye'de 2005 yılında Kalkınma Ajansları Kanunu ile kurulan Kalkınma Ajansları İtalya'da 1970'li yıllardan itibaren varlığını sürdürmektedir.

Türkiye Kalkınma Ajanslarıyla Katılım Ortaklığı Belgesiyle tanışmış ve Avrupa Birliği'ne katılma sürecinin etkisiyle, AB Yapısal Fonları'nda faydalanabilmek amacıyla KA kurulması için yasal değişiklikler yapılmıştır ve 2005 yılında Türkiye'de Kalkınma Ajansları yasal olarak kurulmuştur.

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı, Doğu Marmara Bölgesi'nde Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya ve Yalova illerini kapsayan TR42 kodlu Düzey 2 Bölgesi ve Batı ile Doğu arasında bağlantı kuran stratejik konuma sahip bir kalkınma ajansıdır.

İtalya tarihinde katı merkeziyetçi üniter yapıdan gelen bir ülke olsa da özellikle 1990'lı yıllardan sonra yaptığı reformlar ile birlikte yerel idarelerin özerklik alanları genişletilmiştir. İtalya'da yerel idarelerin tarihsel süreç içerisinde de güçlü bir şekilde ön plana çıktığı da görülmektedir. Ancak ülke merkeziyetçi yapıya sahip olduğu için sanayi ve yatırım politikaları 1900'lü yıllardan itibaren devlet tarafından gerçekleştirilmiş ve özellikle 1950'li ve 60'lı yıllardaki kalkınma çalışmaları da büyük kamu yatırımları ile yapılmıştır. İtalya merkeziyetçi yapıyı giderek aşındırarak bölgesel yönetimlerin ve bölgesel politikaların hayat bulabileceği kurumların varlığını yasal çerçevede tanımıştır. İş derneklerinin rolünün artması ve ekonomik aktörlerin yerel politika yapımını etkilemesi, ulusal ve bölgesel yönetimlerin arasındaki rekabetin yenilikçi politikaları teşvik etmesi bölgesel kalkınma ajanslarının kurulmasını etkiledi (ERVETa, 2002: 2). 1970 yılında bölgelerin ortakları olarak, belediyeler, sanayi ve ticaret odaları ve üniversiteler olmak üzere bölgesel kalkınma ajanslarının kurulması için yasa çıkarılmıştır. İtalya'nın kuzey ve güney bölgeleri arasındaki ekonomik eşitsizlikler de kalkınma ajanlarının kurulmasında önemli bir yere sahiptir.

ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı, Emilia-Romagna Bölgesi'nde, bölgenin başkenti Bologna şehri olmakla birlikte, Parma, Ferrera, Modena, Piacenza, Ravenna, Forli, Reggio Emilia çevre illerini içine alan bir bölgede kurulmuş bir kalkınma ajansıdır.

Türkiye ile benzer yönetim biçimine sahip olan İtalya'nın yerel ve bölgesel kalkınma bağlamda önemli kazanımlar elde etmiş olması ve özellikle Emilia-Romagna Kalkınma

Ajansı'nın (ERVET) yaygın olarak literatürde iyi örnek olarak gösterilmesi Türkiye'deki Doğu Marmara Kalkınma Ajansı ile karşılaştırılması için önem taşımaktadır.

Çalışmanın Konusu

Son yıllarda Avrupa Birliği bölge politikaları kapsamında ülkelerin gelişmesinde ve kalkınmasında, yerel dinamiklerin beslenmesinde, kaynakların etkin kullanılmasında ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının en aza indirilmesinde Kalkınma Ajans'ları oldukça önemli bir yere sahiptir. Türkiye'de yeni ve önemli bir kalkınma modeli olarak görülen Kalkınma Ajansları bu çalışma için temel oluşturmaktadır.

Bu bağlamda Türkiye'de Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA) ve İtalya'da Emilia-Romagna Bölgesel Kalkınma Ajansı (ERVET)'nin tarihi gelişim süreçleri, faaliyetleri, bölgelerin gelişimi ve mali kaynakları açısından karşılaştırılması çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Avrupa Birliği politikaları bölge politikalarının gelişmesi ve önem kazanmasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Bölge içinde var olan ekonominin canlanması ve sürdürülebilir gelişmenin sağlanması ve bölgelerarası gelişmişlik düzeylerini en aza indirilmesi için kurulan bölgesel kalkınma ajansları içinde İtalya'nın Emilia-Romagna Bölgesel Kalkınma Ajansı literatürde bu konuda iyi örnek olarak gösterilmektedir. İtalya, Bölgesel Kalkınma Ajansı bağlamında önemli kazanımlar elde etmiştir.

Literatür taraması yapıldığında yabancı literatürde oldukça önemli bir yere sahip olan ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı ile ilgili akademik çalışmaların yeterli yoğunlukta olmadığı görülmüştür. ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı üzerine bir çalışmanın ülkemizdeki kalkınma ajansları için iyi örnek oluşturulabileceği yerel ve bölgesel kalkınma bağlamında faydalı olabileceği amaçlanarak bu çalışma yapılmaya karar verilmiştir. Bu çalışmanın amacı yerel kalkınmanın bir aracı olarak oluşturulan Bölgesel Kalkınma Ajanslarının amaçlarını, hedeflerini belirtmek ve Türkiye'deki Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nı ve İtalya'daki Emilia Romagna Kalkınma Ajansı'nın yapılarını, faaliyetlerini, yerel kalkınmaya faydalarını ortaya koymaktır. Çalışmada incelenecek olan MARKA ve ERVET Kalkınma Ajansları karşılaştırılarak aralarındaki farklar ve benzerlikler belirlenmiştir.

Çalışmanın Önemi

Ülkemizde bulunan Kalkınma Ajansları yerelde bölgelerin ve genelde ülkenin gelişmesi ve kalkınması için faaliyet göstermektedirler ve bu nedenle bu ajansların iyi çalışması ülke için oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu tez çalışmasının bir bölümünü oluşturan İtalya'daki ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı literatürde çokça örnek alınan ve önemli başarılarla imza atmış bir kalkınma ajansıdır. Bu bölgesel kalkınma ajansının işleyişi ve yaptığı çalışmalar incelenip Türkiye'deki Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın çalışmaları ve işleyişiyle karşılaştırma yapılacaktır. Bu nedenle ERVET Kalkınma Ajansının örnek olarak ele alınması ve Doğu Marmara Kalkınma Ajansının yapacağı projelere katkı sağlayabileceği ve geliştirebileceği, uluslararası platformda daha fazla ortak çalışmalar yapabilmesi açısından MARKA'ya iyi yönde örnek teşkil edeceği için önemli bir yere sahiptir.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada ilk olarak literatür taraması yapılarak tezin genel kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın Kocaeli'de bulunan merkezine gidilerek Ajansın uzmanıyla mülakat yapılmış ve Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın Web sitesi ayrıntılı bir şekilde incelenerek tüm bilgiler toplanmıştır.

ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı'nın Web sitesi ayrıntılı bir şekilde incelenerek Ajansın üst düzey yetkilisi ile Skype üzerinden mülakat yapılmış ve ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı ile ilgili gerekli olan bütün veriler elde edilmiştir.

Bu tez çalışması üç ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde kalkınma kavramı ve bölge kavramının tanımı yapılarak, bölge politikaları, Avrupa Birliği'nin bölgesel kalkınma politikalarının tarihsel gelişimi ve Avrupa Birliği Antlaşmalarında bölge politikaları ele alınarak kavramsal çerçeve çizilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın tanımı yapılmış, tarihi gelişimi, amaçları, hedefleri, mali kaynakları ve denetimi ile ilgili bilgi verilmiştir. Türkiye'deki Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA), İtalya'da Emilia – Romagna Bölgesi'ndeki ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı'nın tarihsel gelişim süreci incelenmiş, Doğu Marmara Bölgesi ve Emilia-Romagna Bölgesi hakkında bilgi verildikten sonra kalkınma ajanslarının teşkilat yapısı, mali kaynakları hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde İtalya'daki ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı ve Türkiye'deki MARKA Kalkınma Ajansı tarihi gelişim süreçleri, görevleri, faaliyetleri, üstlendiği projeler ve mali kaynakları bağlamında karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KALKINMA KAVRAMI

1.1.Kalkınma Kavramının Tanımı

Kalkınma kavramı II. Dünya Savaşı yıllarında oldukça yoğun tartışılan bir kavram olmuştur. 1970’li yıllarda kavram önemini kaybetmeye başlasa da 2000’li yıllarda kalkınma kavramı yeniden güncellik kazanmıştır (Suiçmez, 2014: 1).

Türk Dil Kurumu’nun sözlüğüne göre iyileşme Büyük Larousse Sözlüğü’nde (1987: 6233) ise “*gelişme olarak tanımlanan kalkınma sözcüğünün Latincesi “desanollo”dur ve İngilizceye de “development” kelimesi olarak geçmiştir*”. Türkçede ise “kalkınma sözcüğü, modernleşmek, ilerlemek anlamına gelmekte ve gelişme sözcüğü ile de aynı anlamda kullanılmaktadır” (Doğan, 2011: 46). Birçok iktisatçı tarafından kalkınma kavramının genel bir tanımı yapılmaya çalışılsa da kalkınma, “birçok etkenle birlikte açıklanabildiği ve ülkelerin konumlarının, ekonomik ve sosyo-kültürel yapılarının birbirinden farklı olması nedeniyle bu durum her ülkeyi kapsayacak genel bir tanımlama yapabilmeyi güçleştirmektedir” (Karadaş, 2008: 6).

Kalkınma kavramı ilerleme, modernleşme gibi kavramların yerine kullanılmasının yanı sıra bir ülkede belirli dönemlerde ortaya çıkan gelişmeler, toplumun yaşam kalitesinin değişmesi, büyümesi, üretilen ürünlerin daha iyi sistemlerde üretilmesi ifadelerinin yerine de kullanılmaktadır. Kavram genel olarak değerlendirildiğinde bir ülkede meydana gelen niteliksel ve niceliksel yöndeki tüm olumlu gelişmelerin bir arada kullanılmasını ifade eder (Sevinç, 2011: 40).

Kalkınma kavramını tarihsel olarak ele aldığımızda yirminci yüzyılın ikinci yarısından önceki şekli ve bugünkü şeklinin hemen hemen aynı olduğu söylenebilir. Ancak bu durum 19. yüzyıl içerisinde ve 20. yüzyılın başlarına kadar bütün dünyayı saran imparatorluk ve sömürgeci güçlerle değişikliğe uğramış ve bugünkü ekonomik ve sosyal gelişmelere de temel oluşturmuştur. Sömürgeci bölgeler imparatorluk güçlerini hammadde ve ucuz iş gücüyle desteklemişlerdir. Zengin Avrupa bölgelerinde, Kuzey Amerika ve Japonya’da eşitlik ve sosyal adalet konularına az önem verilmekteyken kabul edilen ilerleme ve modernizasyon hedeflerinin merkezinde yer almaktaydı (Harris, 2000: 2).

Ülkelerin birçoğunda ortaya çıkan büyük krizler, yoksulluk ve güçsüzlüğün getirdiği çaresizlik ve çoğu insanın temel gereksinimlerinin karşılanamaması ile kalkınma politikalarının yetersizliği farkedilmiş ve bu politikaların bu şekilde sürdürülemeyeceği görülmüştür. Bütün bu nedenlerle II. Dünya Savaşı sona erdiğinde kavramlar ve politikalar değişikliğe uğramıştır.

II.Dünya Savaşı'nda sonra hızlı yapılanmanın, kapitalist/teknolojik/endüstriyel gelişmenin ve kontrol edilemeyen yoğun bir nüfus artışının olması ile birlikte, doğal sistemlerin tüm alanlarda çağın dışına itilmesi ile kontrolsüz bir kalkınma süreci ortaya çıkmıştır. 1960'lı yılların sonuna gelindiğinde ise ekolojik dengelerin bozulmakta olduğu görülmüş ve bunun nedeni olarak da çevre politikaları ve kalkınma politikaları arasındaki ilişkilerin üzerinde önemle durulmadığı fark edilmiştir (Özmehmet, 2012: 2). Bu noktada kalkınma kavramının önemi ön plana çıkmıştır.

Kalkınma kavramının en temel amacı, insanın daha iyi yaşama koşullarına ve insanoğlunun en yüksek kapasitesine ulaşmasına imkan sağlamaktır. Kalkınma uzmanları, sivil toplum örgütleri, ülke liderleri, uluslararası yardım kuruluşları gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bu amaca ulaşabilmek için dört temel amaca ulaşmanın gerekliliği konusunda ortak fikre varmışlardır. Bunlar (Çelik, 2006: 21):

1. Yapısal olarak değişime uğramış sağlıklı ve gelişen bir ekonomi,
2. Elde edilmiş olan kazanımların dengeli ve geniş kapsamlı bir şekilde dağıtılmasına temel oluşturan bir ekonomi,
3. İnsan hakları ve özgürlüğü garanti altına alan politik bir sistem ve etkili bir liderlik,
4. Ekonomi politkasının çevre sorunlarını göz önünde bulundurması ve çevrenin korunmasına önem vermesi.

Kalkınma sürecinin farklı boyutları bulunmaktadır. Bu boyutları üç şekilde ele alabiliriz: “Ekonomik Kalkınma”, “Sosyal Kalkınma” ve “İnsani Kalkınma”. Bu üç boyut ülkelerin kalkınma politikalarında eş zamanlı olarak yürütülmeye çalışılmaktadır (Tolunay ve Akyol, 2006: 119).

- **Ekonomik Kalkınma:** *“İnsanların ihtiyaç duydukları hizmetlerin ve malların gelişmiş bir ekonomik yapı içerisinde üretilmesi sonucunda insanların refahı ve mutluluğu artacaktır”.*

- **Sosyal Kalkınma:** “Sağlık, eğitim, altyapı, şehirleşme ve çevre sorunları” gibi konularda yaşam koşullarının daha iyi hale getirilmesidir.
- **“İnsani Kalkınma”:** “Bireysel ve toplumsal olarak tüm insanların, sahip oldukları potansiyellerini kalkınma için kullanmaları ve ülkenin olumlu yönde gelişmesinde yapıcı rol oynamalarının sağlanmasıdır”.

Yapılan tanımlamalar ve kalkınma kavramının boyutlarından da anlaşılacağı gibi, kalkınma sadece üretimin ve “kişi başına düşen gelirin” artması değildir. Bunula birlikte gelişime açık olan bir toplumda ekonomik açıdan ve sosyo-kültürel açıdan da ülkenin bir yapısının değiştirilmesi, geliştirilmesi anlamına gelmektedir (Han ve Kaya, 2008: 2).

1.2.Kalkınma Kavramının Sınıflandırılması

Kalkınma kavramını “Sürdürülebilir Kalkınma”, “Dengeli Kalkınma”, “Dengesiz Kalkınma” olmak üzere üç şekilde sınıflandırabiliriz.

1.2.1.Sürdürülebilir Kalkınma

Endüstri devrimi ile başlayan sürdürülebilir kalkınma kavramı, bugün de güncelliğini koruyan, “*ham maddenin işlenmiş ürüne dönüştürülmesi süreçlerinin yalnızca ekonomik faydaya dayalı, uzun vadede çevresel ve sosyal gelişimin önünü tıkayıcı sistematiğine bir alternatif olarak*” ortaya çıkmıştır (Akgül, 2010 : 135).

Sürdürülebilirlik kavramı, yaşam standartlarını yükseltmek, düşünce tarzında değişiklik gerektiren bir kavramdır. Burada önemli olan nokta tüketim toplumu olmaktan çıkarak, evrensel bağlamda birbirini destekleyen, çevre yönetimi, toplumsal sorumluluklar ve ekonomik çözümleri hedeflemektedir. Sürdürülebilirlik ekonomi, çevre ve toplum bileşenlerinden oluşmaktadır. Ekonomi toplumun içinde, toplum ise ekonomi ve çevrenin içinde var olmaktadır. Sürdürülebilirliğe bu üç bileşenin bir bütün olarak ele alınmasıyla ulaşılabilir (Özmehmet, 2012: 3-4).

Sürdürülebilirlik kavram ilk kez Roma Kulübü’nün yayımladığı “Büyümenin Sınırları” isimli raporla ortaya çıkmıştır. Raporda, 21. yüzyılda insanoğlunu bekleyen tehditler ve tehlikeler üzerinde durulmaktadır.

1970’li yıllardan bu yana ekonomi, toplum ve çevre arasında kurulmak istenen dengeğin bir anlatımı olarak ortaya çıkmış ve bu kavram ilk kez Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUNC) tarafından hazırlanan “Dünya Koruma Stratejisi” adlı yazanakta kullanılmıştır (Keleş vd., 2012: 246-247).

1972 yılında BM’nin Stockholm’de düzenlediği Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı sürdürülebilir kalkınma kavramının gelişmesini sağlayarak kavramı bir adım daha ileriye taşımıştır. Bu konferansta insanın içinde yaşadığı ekolojik çevrenin korunması, iyileştirilmesi ve gelecek nesillere bozulmadan aktarılabilmesi konularındaki kaygıları gündeme taşımış ve böylelikle sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarının gelişmesinde bir temel teşkil etmiştir (UNEP, 1972).

Sürdürülebilir Kalkınma kavramının “bütün dünyada yaygın olarak kullanılmaya başlanması ise Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nca hazırlanan ve 1987 yılında yayımlanan Ortak Geleceğimiz adlı raporla” bir başka adıyla Brutland Raporu ile gerçekleşmiştir.

Brutland Raporu sürdürülebilir kalkınmanın tanımını formüle etmiş ve “geleceğe yönelmek ve gelecekteki kuşakların çıkarlarını güvenceye almanın” önemi üzerinde durmuş raporda sürdürülebilir kalkınmanın ilkeleri geliştirilmiş bununla birlikte uygulanabilir bir strateji önerilmeye çalışılmıştır (Akgül, 2010: 137). Sürdürülebilir kalkınma kavramı, doğal kaynakların koruma altına alınması, daha dikkatle korunması ve bu kaynakların yönetimini içermektedir. Sadece bunula sınırlı kalmayarak, bugünkü ve gelecek kuşakların isteklerinin karşılanması ve bunun devamlılığının sağlanması için her türlü teknolojik ve kurumsal düzenlemelerin yapılmasını da kapsayan bir değişim süreci olarak raporda ele alınmıştır. Bu rapordaki önemli nokta, *“sürdürülebilir kalkınma görüşlerini ülkelerin ekonomik politika alanlarına taşınmış olması ve kalkınma planlarında çevre faktörünü ön plana çıkarmasıdır”* (Yıldırım ve Öner, 2003: 10).

1983 yılında kurulan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu da Brutland Raporu’nda belirtilen sorumlulukların hayata geçirilmesi görevini üstlenmiştir (Keleş vd., 2012: 246). Sürdürülebilir kalkınma kavramının ön plana çıktığı uluslararası platformlar; 1992 yılında “Gündem 21 ve Rio de Janeiro’da Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma

Zirvesi”, “1996 Habitat II Zirvesi, 1997 Rio +5 Zirvesi, 2002 Johannesburg Zirvesi’nde” de “sürdürülebilir kalkınma” kavramı öne çıkan ibarelerden biri olmuştur (Özmehmet, 2012: 5).

Rio de Jenario’da düzenlenen ve Yeryüzü Zirvesi olarak da adlandırılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı, Brutland Komisyonu ve hazırladığı rapor ile sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınmaya kavramsal çerçeve oluşturmuştur. Bu zirve sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarına dair uluslararası uzlaşma ile alınan bir anlaşma olması nedeniyle oldukça önemli bir yere sahiptir.

Kalkınma ve ekoloji arasında bir denge kurulmasının önemi üzerinde duran sürdürülebilir kalkınma kavramının siyasal ve ekonomik anlamda uluslararası kabul gördüğü belge olan Gündem 21 zirvede kabul edilen belgeler arasında en önemli olanıdır (Akgül, 2010: 138).

Gündem 21’in ilkeleri:

- Bu plan, sürdürülebilir kalkınma kavramının hayata geçirilmesine yönelik bir eylem planı özelliği taşımaktadır.
- Bütün insanlığın en temel ihtiyaçlarının karşılanmasını, yaşam kalitesinin daha seviyelere gelebilmesi ve şartların iyileştirilmesini, ekosistemlerin ve çevrenin daha iyi bir şekilde korunmasını ve yönetilmesini amaç edinmiştir.
- Belge, hem bugünün önemli sorunlarının üstesinden gelmeyi hem de dünyamızı gelecek yüzyılın tehditlerine karşı korumayı ve bu tehditlere karşı önlem almayı kısaca 21. yüzyılın gündemini oluşturmayı hedeflemektedir.

Gündem 21 Eylem Planı, gelecek yüzyılda çevre ve kalkınmayı etkileyen tüm alanlarda hükümetlerin, tüm bağımsız sektörlerin rollerini tanımlayan, hükümetler tarafından kabul edilen aynı zamanda kalkınma ve çevre arasında denge kurulmasını hedefleyen “sürdürülebilir kalkınma” kavramının yaşama geçirilmesine yönelik, küresel uzlaşmanın ve taahhütlerin en üst düzeyde ifade edildiği bir plandır (Yıldırım ve Öner, 2003: 13).

Gündem 21 artan yoksulluğun, açlığın, hastalıkların ve cehaletin, eşitsizliklerin, ekosistemdeki kötüleşmenin üzerinde durmakta ve bu duruma çare olarak yerel yönetimlerin, STK ve diğer yerel aktörlerin, uluslararası toplulukların ve merkez yönetimin de içinde bulunduğu “Ortaklık Modeli”ni öngörmektedir.

Bu modelde “tüm finansman politikalarının belirlenmesi, yeni kaynakların yaratılması, uygulanabilir teknik ve ekonomik araçların belirlenmesi, merkezi yönetim-yerel yönetim ilişkilerinin yerelleşme bağlamında daha güçlü hale getirilmesi, hükümet ve hükümet dışı kuruluşlar arasında işbirliğinin geliştirilmesi ve halkın daha etkin bir şekilde katılımının sağlanması” ön plana çıkmaktadır (Akgül, 2010: 139).

1992 yılında düzenlenen Rio Zirvesi’nde kabul edilen “sürdürülebilir kalkınma” kavramı bağlamında politika üretmenin olanaklı olmaması 1986-1994 yılları arasında gerçekleştirilen Uruguay Raundu anlaşmalarıyla ortaya çıkmıştır (Özmehmet, 2012: 9).

Sermayenin ulusötesileşmesi sonucunda farklı ülkelerde bulunan düşük maliyetle ulaşılabilir hammadde, enerji, maden ve doğal kaynakları, yine farklı ülkelerde bulunan ucuz ve nitelikli emekle buluşturma olanağı yakalamıştır (Minibaş, 2003: 1).

“OECD (2001: 13)’nin tanımına göre sürdürülebilir kalkınma Günümüz kuşaklarının gereksinimlerinin gelecek kuşakların gereksinimlerinin karşılanmasında ödün vermeden gerçekleştirilmesidir”.

Sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama olanaklarını ellerinden almadan; şimdiki neslin ihtiyaçlarının karşılanabildiği gelişme süreci olarak tanımlanmaktadır (Harris, 2000 :5). Burada iki önemli nokta vardır: İlki ihtiyaçların giderilmesi özellikle yoksulların en gerekli ihtiyaçlarının karşılanması. Diğer de, çevrenin bugün olan ve gelecekte olacak olan ihtiyaçlarına cevap verebilme yeteneğine teknolojinin ve toplumsal örgütlenmenin getirdiği sınırlamalardır.

Bu tanımlamada sürdürülebilir kalkınma kavramı açık bir şekilde ifade edilmesine rağmen tanımda geçen “ihtiyaç” teriminin netliğe kavuşturulması gerekmektedir. Bunu nedeni “insani ihtiyaç” algısının içinde yaşadığımız topluma göre şekillenmesi ve her toplumda farklı algılanmasıdır. Bazıları bu terimden yiyecek, içecek ve barınma gibi temel ihtiyaçları anlarken, bazıları sağlık hizmetlerinin sunumu ve sosyal güvenlik gibi durumları bazen de araba, bulaşık makinası ve televizyon gibi malları da ihtiyaç olarak algılamaktadır (Çelik, 2006: 20). Bu nedenle ülkeden ülkeye farklılık gösteren kalkınma kavramının algısı için standart bir çizginin olduğunu söylemek oldukça zordur.

Kalkınma kavramı genellikle ülkelerin refahını belirleyen GSMH veya kişi başına düşen gelirle ölçülmektedir. Ancak bunlar kalkınmayı ölçmekte tek başına yeterli olabilecek ölçütler değildir. Bunun nedeni kalkınma kavramının refah seviyesinden

daha çok şeyi ifade etmesidir. Bunlar politik özgürlük, temel insan haklarının garanti altına alınması, özgür iradeyle tercihlerde bulunabilme kavramları da kalkınmanın içerisinde bulunan etkenlere örnek olarak verilebilir (Çelik, 2006: 20). Sürdürülebilir kalkınma, herkesin en gerekli ihtiyaçlarını karşılamayı ve herkesin yaşamının daha iyi olma beklentisini hayata geçirebilmesini sağlayan bir değişim sürecidir. Bu değişimin amacı kalkınma stratejilerinin belirlenmesidir (Keleş vd., 2012: 247).

1.2.2.Dengeli Kalkınma

Dengeli kalkınma, yiyecek ile giyecek, tarımsal hammaddelerle endüstri mamulleri, sermaye malları ile tüketim malları, kamu yatırımları ile diğer yatırımlar, ihracat ile iç talep için üretim arasında kurulan denge durumunu ifade etmekte ve tamamlayıcılık bağına dayanmaktadır (Yavilioğlu, 2002: 55).

İlk kez Friedrich List tarafından ele alınan ve genel olarak ekonominin bir bütün olarak ilerlemesi gerektiğini savunan dengeli kalkınma modeli, kavram olarak II. Dünya Savaşı'nda sonra sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Allen Young, Rosenteir-Rodon, Nurkse, T.Scitovsky ve A. Lewis gibi iktisatçılar da dengeli kalkınma modelini geliştirmiştir (Arda, 2008: 114).

Dengeli kalkınma, ekonomideki bütün sektörlerin uyumlu ve eş zamanlı bir şekilde büyümesi olarak tanımlanmaktadır. Dengeli kalkınmanın önemli olduğunu belirten ve dengeli kalkınmanın olması gerektiğine inanan iktisatçılara göre, geri kalmış olan bir ülke eğer daha iyi seviyeye çıkmak ve kalkınmak istiyorsa her sektörde aynı anda önemli atılımlarda bulunmalıdır. Eğer eş zamanlı ve uyumlu bir şekilde adım atılmazsa kalkınmanın gerçekleşmesinin oldukça zor olduğunu ifade etmektedirler. Çünkü onlara göre ekonomide parça parça bir gelişmenin sağlanması imkansızdır. Ekonominin her alanında yatırım yapılmasını öneren bu strateji “büyük itiş” teorisi olarak adlandırılmaktadır (Sarıhan, 2011: 5).

Dengenin gerçekleştirilmesi için kullanılacak araç planlamadır. Dengeli kalkınmayı savunan teorisyenlere göre planlama, ekonomide “piyasa fiyatlarının, ekonomideki nispi kıtlıkları ve sosyal maliyetlerini aksettirmeden ve yeni yapılan yatırımların piyasanın sınırlılığı dolayısıyla piyasanın fiyat yapısını değiştirmesinden” kaynaklanan piyasa aksaklıklarının yarattığı olumsuzluklardan kurtulmanın yoludur (Yavilioğlu, 2002: 56).

Dengeli Kalkınma Modelleri 3 gruba ayrılmaktadır. Bunlar (Acar, 2002: 100):

- 1) Ülkede yapılacak olan yatırımların bütün sektörde aynı oranda bir büyüme olacak şekilde dağıtılması ve gerçekleştirilmesini öngörenler,
- 2) Bütün sektörlerde aynı oranda büyümenin aynı oranda olmasını sağlamak yerine bütün sektörlerde aynı zamanda büyümeyi öngörenler,
- 3) Ülkedeki yatırımların, “artan arzın artan gelirler tarafından tamamen yok edecek şekilde dağıtılmasını öngörenler”.

Dengeli Kalkınma Modelinde üç ana gruptaki ortak özellik sektörlerin hem üretimde hem de tüketimde birbirlerine olan karşılıklı bağımlılığıdır. “Her üretim birimi çıktısına pazar bulmak zorundadır. Bu nedenle kesimlerin hem sanayinin alt kolları hem de tarım ile sanayi arasında dengeli büyümesi ve birbirlerini tamamlamaları gereklidir”. Buradaki önemli nokta dengeli kalkınmanın sadece sanayi ile sınırlandırılmaması ve tarımla birlikte ülkenin değişik bölgeleri arasında da oluşturulmasıdır (Yavilioğlu, 2002: 56).

1.2.3.Dengesiz Kalkınma

Dengesiz kalkınma, dengeli kalkınma teorilerinin doğru olmadığı görüşü üzerine ortaya çıkmıştır. Dengesiz kalkınmayı savunan teorisyenler, dengesizliğin belirli zamanda ve şartlarda aslında ilerlemeyi bozmaktan ziyade canlandırıldığını ve ilerlemeyi teşvik ettiğini ve sektörlerin birbirini etkileyerek ekonomiyi dinamik bir sürecin içine soktuğunu ifade etmektedir. Dengesizlik temelde hızlı şekilde olacak olan kalkınmanın bir engeli değil, aksine onun için bir gerekliliktir (Yavilioğlu, 2002: 59).

Dengeli kalkınmada var olan durgunlaştırmanın önlenmesi ve giderilmesi için dengesiz kalkınma modeli bir alternatif olarak ortaya çıkmakta ve bu model ekonominin bazı sektörlerine öncelik verip, yatırımların bu sektörlerle kaydırılmasını esas almaktadır (Erbay ve Özden, 2013: 13).

Dengesiz kalkınma teorisine göre, ülkedeki yatırımların ekonomide var olan tüm sektörlerle eşit şekilde dağıtmak yerine ekonominin gelişmesi için belli sektörlerle ağırlık verilmelidir. Bunun nedeni ise, dengeli kalkınma modelinin, gelişmekte olan ülkelere durgunlaşmaya yol açıp gelişme hızını düşüreceği, geri kalmış ülkelere ise ekonomik kalkınmanın gerçekleşebilmesi için dalgalanmalara ve sıçramalara ihtiyaç duyulmasıdır (Sarıhan, 2011: 6).

Dengesiz kalkınma teorisinin öncüsü A.O. Hirschman’a göre geri kalmış ekonomiler, bütün sektörlerde aynı zamanda kalkınma hamlesini gerçekleştirecek, sermaye miktarına ve arz-talep piyasa genişliğine sahip değildir.

Hirschman, sektörler arası ilişkilerde eş zamanlı bir tamamlanmanın olmasının gerekli olmadığını altını çizmekte ve bunun yanında bazı sektörlerde kapasitenin artırılarak gelişmenin daha hızlandırılmasının mümkün olacağını ifade etmektedir.

Dengesiz kalkınmayı savunan bir diğer teorisyen Paul Streeten’a göre, dengesizliğin belirli zamanda ve şartlarda aslında ilerlemeyi bozmaktan ziyade canlandırdığını ve ilerlemeyi teşvik ettiğini ve sektörlerin birbirini etkileyerek ekonomiyi dinamik bir sürecin içine soktuğunu ifade etmekte ve dengeli kalkınma üzerinde çok fazla durmanın durgunluğu önlemenin yerine durgunluğa neden olabileceğini ifade etmektedir (Yavilioğlu, 2002: 59).

F. Perroux, 1964’de yayınlanan ‘Yirminci Yüzyılın Ekonomisi’ adlı kitabında, ekonomilerin eşitsizliklerden ve dengesizliklerden faydalanması gerektiğinin daha faydalı olacağını belirtmektedir. “Kalkınma Kutupları” teorisinin kurucusu olan Perroux, kalkınmanın ülkenin her yerinde aynı zamanda başlayabilmesinin olanaklı olmadığını birçok etkenle birlikte bazı bölgelerin diğerlerine göre kalkınmada öncelik kazanacağını ve sonuç olarak da kalkınma kutupları oluşacağını belirtmiştir (Acar, 2002: 105).

Dengesiz kalkınma kavramı, genel olarak dengesizliğin ülkede kalkınmayı hızlandıracağı üzerinde durmaktadır ve iktisadi kalkınmanın gerçekleşebilmesi için de dengeden vazgeçilebileceği üzerine durmaktadır. Ekonomilerde bilinçli olarak yaratılan dengesizliklerle ortaya çıkacak olan sıçrama ve dalgalanmalar sonucunda dinamik bir kalkınma ortamı oluşturulacaktır. Dengesiz kalkınma teorisi geri kalmış ülkelerde piyasa ekonomisinin önderliğini ve etkinliğini kabul etmektedir (Han ve Kutlu, 2004: 193).

1.3.İktisadi Kalkınma Kavramı

Ekonomik büyüme sorunsalı 19. Yüzyılın sonlarındaki marjinalist devrime kadar temel sorun olmuştur. Adam Smith, David Ricardo ve Karl Marx gibi birçok ekonomist, kalkınma ve ekonomik büyüme kavramını eşanlı görmüş yapısal değişimini anlamaya, sınırlarını ve teşvik eden faktörleri belirlemeye çalışmıştır. Geri kalmışlık olgusunun

ortaya çıkmasıyla birlikte, ekonomik büyüme kavramı ve kalkınma kavramı birbirinden ayrılmış, geri kalmışlık olgusu tanımlanırken, daha çok ekonomist yaklaşımların kullanıldığı ve sayısal büyüklüklerin kullanımı tercih edilmiştir (Erbay ve Özden, 2013: 8-9).

İnsanlığın var olduğu günden bu yana bütün toplumlarda kalkınma/gelişme/büyüme arayışları kendini göstermiştir. Ülkelerin çağdaş anlamdaki “gelişmiş - az gelişmiş ülke ayrımının kökleri” sanayi devrimine kadar gitmekte ve siyasal, sosyal ve iktisadi gelişmelerle bu süreç anlamaya çalışılmaktadır. Ülkeler, hem bulundukları jeopolitik konumları hem de doğal kaynaklara olan yakınlık ve uzaklıkları nedeniyle gelişmelerinde farklılık göstermektedir. Ülkelerin gelişmişliklerini etkileyen bu faktörlerin dışında iktisat tarihinde de önemli bir yere sahip olan sanayi devriminin de etkisi oldukça büyüktür. II. Dünya Savaşı’ndan sonra ülkeler “gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler” olarak ikiye ayrılmaktaydı daha sonra az gelişmiş ülkeler “gelişmekte olan ülkeler” olarak değiştirildi.

II. Dünya Savaşı kalkınma iktisadı için milat olarak kabul edilmektedir. Kalkınma ekonomisi 1930’lardaki Büyük Bunalım ile bir alt disiplin olarak ortaya çıkmıştır. İktisatçıların birçoğu tarafından, 1939-1945 yılları arasındaki uluslararası ekonomik sistemin çöküşünün kalkınma ekonomisine sanılanın aksine ivme kazandırdığı kabul edilmektedir. Bu dönemde “kolonyal iktisadın yerini kalkınma iktisadı almıştır” (Doğan, 2011: 52-53).

Perry’e göre ekonomik kalkınma, bir devletin sınırları büyüklüğündeki bir alanı kapsayabilen ya da sadece bir şehrin muhiti ile sınırlandırılabilen belirli bir coğrafi alanın ekonomisinin geliştirilmesidir (Doğan, 2011: 51).

Türkiye Ekonomi Kurumu’nun hazırladığı rapora göre ekonomik kalkınma; hızlı büyümenin devamı olarak, uluslararası bağlamda yapılacak olan iş bölümünde daha yüksek bir konuma ulaşma ve yaşam kalitesinin yükselmesi şeklinde tanımlanmıştır.

İktisadi kalkınmanın gerçekleşebilmesi beş olgunun varlığına bağlanmaktadır (Türkiye İktisat Kongresi Büyüme Stratejileri Çalışma Grubu, 2003: 21).

- Sürdürülebilir Büyüme,
- Üretim ve Tüketim Kalıplarının Yapısal Değişime Uğraması,

- Teknolojik İlerleme,
- Sosyal, Siyasi ve Kurumsal Modernleşme,
- Yaşamsal Standartlarında Geniş Çaplı İyileşme.

İktisadi kalkınma kavramı, “ekonomideki işgücünün, doğal kaynaklarla birlikte ve diğer faktörlerin bir yıldan diğer yıla kişi başına daha fazla bir reel gelir sağlayacak biçimde artması ve genişlemesi” şeklinde tanımlanmaktadır (Acar, 2002: 9-10). Kısaca ekonominin bünyesinde meydana gelen değişimleri ifade etmektedir (Sarıhan, 2011: 7).

1.4. Bölgesel Kalkınma Kavramı ve Özellikleri

Bölgesel kalkınma, ülke içindeki bölgelerin, çevre bölgeler ve dünya ile karşılıklı etkileşimi ile oluşan bölge vizyonunu dikkate alan, katılımcılık ve sürdürülebilirliği temel ilke edinen ve insan kaynaklarının geliştirilmesi yoluyla bölgenin refah seviyesinin yükseltilmesini amaçlayan çalışmalar bütünüdür (DPT, 2003: 250).

Bölgesel kalkınmanın amacı, bölgeler arasında var olan sosyo-ekonomik farklılıkları en aza indirmektir. Geleneksel bölgesel kalkınma politikası ve modern bölgesel kalkınma politikası” olmak üzere iki çeşit bölgesel kalkınma vardır. Geleneksel bölgesel kalkınma politikası, ülkelerin asıl aktörleri olarak görülen büyük işletmelere yönelik büyük yatırımların üzerinde önemle dururken, modern bölgesel kalkınma politikası ise, bölgenin kalkınmasında önemli bir potansiyel olarak görülen “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler ağına beşeri sermaye ve yatırımların aktarılmasına dayanır ve yenilikler yoluyla bir üretim ağı yaratmaya çalışır”. Her ülkenin ekonomik koşulları, politikaları ve tarihsel süreçleri farklılık göstermekte ve bu da bölgesel politikaların farklılık göstermesine neden olmaktadır (Sevinç, 2011: 42). Bölgesel politikalar her ülkede farklılık gösterse de bazı ortak özelliklerinin olduğu da görülmektedir. Bölgesel kalkınma politikaların tüm ülkelerde var olan ortak özellikleri şu şekildedir (Kara, 2008: 54-56):

- Ülke içerisinde sadece geri kalmış bölgeleri içine alan değil bütün bölgeleri kapsayan bir yaklaşımın olması,
- Buradaki önceliğin büyümenin bölgeler arasında tekrardan dağıtımı değil, bütün bölgelerin kendi imkânlarını ve kaynaklarını en iyi şekilde kullanabildikleri

kendi potansiyelinin ve ulusal kalkınmaya katkısının en üst seviyeye getirilmesi temelinde rekabet edilebilirliğin artırılmasına önem verilmesi,

- Bölgelerdeki kurumsal altyapıyı, bölgelerde var olan aktörler arasındaki ağları bölgelerin iş ortamını ve becerilerini geliştirmek üzere beşeri sermaye, fiziki olmayan üretim faktörleri ve davranış biçimlerinin geliştirilmesine daha fazla vurgu yapan yaklaşıma yönelinmesi,
- Bölgesel bağlamda rekabet edilebilirlikte üstünlüklerin ortaya konulması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınmasının üzerine odaklanması,
- Yenilikçi ve girişimciliğin bölgelerde var olan potansiyellerin ortaya çıkarılmasında temel araçlar olarak görülmesi,
- Firmaların arasındaki işbirliği, teknoloji transferi ve bilgi akımının sağlanması amaçlanarak, kurumlar arasındaki ilişkilerin ve etkileşimin f-daha iyi seviyeye çıkarılmasının hedeflenmesi,
- Stratejik öncelikler ve tematik-mekansal tutarlılık ön plana alınarak, insan kaynakları, turizm ve çevre gibi sektörleri içeren müdahale alanı bulundurması,
- Ekonomik kalkınma bağlamında bölgelere daha fazla görev ve yetki veren, bölgesel koordinasyon birimlerinin önderliğinde; içinde yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerinin ve iş dünyasının katılımının yer aldığı, merkezi yönetimin yatırım ortamının iyileştirilmesi ve temel altyapının sağlanmasında önderlik yapan bir yaklaşımı benimser.

1.4.1.Homojen Bölge

Homojenlik, tüm öğeleri aynı yapıda veya aynı nitelikte olan şeklinde ifade edilmektedir. Bütün öğeleri kendi arasında yakın özellikler gösteren alanlara ise, homojen alan denmektedir. Bu yakın özellikler ekonomik çalışmaların şekli, gelir seviyesi, coğrafi konumu, üretilen mal ve hizmetlerin cinsi, nüfusun sosyo-ekonomik özellikleri şeklinde sıralanabilir (Dinler, 2001: 77). Birbirine bitişik olan homojen alanlar da homojen bölgeyi oluşturmaktadır.

Homojen bölgeler, doğal unsurların ve faaliyetlerin her biri için ve insanın yeryüzündeki sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerine göre ayrı ayrı belirlenen bölgelerdir. Sadece yeryüzü şekillerine, iklime, bitki örtüsüne, kadın nüfusuna, bir hastalığa veya tarımsal ürüne göre oluşturulan bölgeler homojen bölge için örnektir.

Bölge sınırları içinde dereceli veya genel bir benzeşim olması ve diğer taraftan da belli özellikleri ile diğer bölgelerden farklı olmaları homojen bölge oluşumu için önemlidir (Özçağlar, 2016: 12).

Homojen bölge kavramı, bir ülkede var olan bölgeler arasındaki gelişmişlik farkının azaltılmasına yönelik oluşturulan politikalar için izlenen bir bölge türüdür. Gelişmişlik düzeyi bağlamında benzerlikler gösteren komşu illerin de homojen bölgeyi oluşturduğu görülmektedir (Yıldırım, 2014: 11).

1.4.2.İstatistiki Bölge Birimi

İstatistik bölgeler, ülkelerin kalkınması açısından oldukça önemli olan planlamaların yapılabilmesi, sağlıklı ve düzenli tutulan istatistiklerle oluşturulmaktadır. Elde edilen verilerin kaynağını oluşturan coğrafi mekânlara göre devlet yönetimleri tarafından bilimsel esaslara göre istatistik bölgeleri belirlenmektedir. 1981 yılında Avrupa Birliği İstatistik Bürosu (EUROSTAT) tarafından, Avrupa Birliği ülkelerini İstatistik bölgelere ayırmak için NUTS bölgeleri oluşturulması kararı alınmıştır. Avrupa Birliği mevzuatına bu karar dahil edilmiş ve birliğe üye olan ülkelerde İstatistiki Bölge Birimleri sistematığının kullanılması zorunlu hale getirilmiştir (Arıkan, 2004: 39).

Türkiye’de ülkenin sosyoekonomik yapısıyla ilgili her türlü istatistiki bilgiyi elde etme görevi yasayla verilmiş olan “Türkiye İstatistik Kurumu”, bölgesel istatistiki verilerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyoekonomik analizlerinin yapılması, “bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemine uygun karşılaştırılabilir istatistiki veri tabanı oluşturulması amacıyla ülke çapında İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılması yapmıştır” (Özçağlar, 2016: 52).

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması Sistemi, Türkiye’de de örnek bölge birimi uygulaması olarak kabul edilmiştir. Bu uygulama TÜİK desteği ile DPT tarafından 2002 yılında tamamlanmıştır. Bu sistem Türkiye için bölge düzeyinde bir ortak taban oluşturmakta ve 2003 yılında ikincisi kabul edilen Katılım Ortaklığı Belgesi’nde kısa vadeli hedefler arasında gösterilen Bölgesel Kalkınma Ajansları ’nın kurulmasına yönelik bir ilk ve zorunlu adım olarak da ifade edilmektedir (Yılmaz vd., 2007; DPT, 2006).

Türkiye’de 2002 yılında 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemi adıyla yürürlüğe konulmuştur. Düzey 1, Düzey 2, Düzey 3 olmak üzere bölge sınıflandırılması yapılmıştır.

Tablo 1: Üç Düzeyde Yapılan İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılması

SIRA NO	DÜZEY 1	DÜZEY 2	DÜZEY 3
1	İstanbul	İstanbul Alt Bölgesi	İstanbul
2	Batı Anadolu	Ankara Alt Bölgesi	Ankara
		Konya Alt Bölgesi	
3	Doğu Marmara	Bursa Alt Bölgesi	Bursa Eskişehir Bilecik
		Kocaeli Alt Bölgesi	Kocaeli, Düzce, Sakarya, Bolu, Yalova
4	Ege	İzmir Alt Bölgesi	İzmir
		Aydın Alt Bölgesi	Aydın, Denizli, Muğla
		Manisa Alt Bölgesi	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak
5	Batı Marmara	Tekirdağ Alt Bölgesi	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli
		Balıkesir Alt Bölgesi	Balıkesir, Çanakkale
6	Akdeniz	Antalya Alt Bölgesi	Antalya, Isparta, Burdur
		Adana Alt Bölgesi	Adana, Mersin
		Hatay Alt Bölgesi	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
7	Batı Karadeniz	Zonguldak Alt Bölgesi	Zonguldak, Karabük, Bartın
		Kastamonu Alt Bölgesi	Kastamonu, Çankırı, Sinop
		Samsun Alt Bölgesi	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
8	Orta Anadolu	Kırıkkale Alt Bölgesi	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir
		Kayseri Alt Bölgesi	Kayseri, Sivas, Yozgat
9	Doğu Karadeniz	Trabzon Alt Bölgesi	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
10	Güneydoğu Anadolu	Gaziantep Alt Bölgesi	Gaziantep, Adıyaman, Kilis
		Şanlıurfa Alt Bölgesi	Şanlıurfa, Diyarbakır
		Mardin Alt Bölgesi	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt
11	Ortadoğu Anadolu	Malatya Alt Bölgesi	Malatya, Elazığ Bingöl, Tunceli

		Van Alt Bölgesi	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri
12	Kuzeydoğu Anadolu	Erzurum Alt Bölgesi	Erzurum,, Erzincan Bayburt
		Ağrı Alt Bölgesi	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan

Kaynak: (DPT, 2003).

Her il için Düzey 3 kapsamında toplamda 81 adet İstatistiki Bölge Birimi oluşturulmuştur. Düzey 2 İBB, Düzey 3 kapsamında olan sınır olan illerin gruplandırılması sonucu oluşturulmuştur ve 26 adettir. Düzey 1 İstatistiki Bölge Birimleri ise, Düzey 2 İstatistiki Bölge Birimi'nin gruplandırılması sonucu oluşturulmuştur ve toplamda 12 adettir.

1.4.3.Polarize Bölge ve Plan Bölge

Polarize bölge, bir merkez ile merkezi çevreleyen hinterlandtan meydana gelmektedir ve polarize bölgeler dinamik bir yapıya sahiptir. Ülkede meydana gelen iktisadi kalkınma ülkenin her bölgesini aynı anda ve aynı hızda etkilememektedir. Bölgeler birbiriyle etkileşim halinde olsalar bile meydana gelen ekonomik gelişme çeşitli nedenlerden dolayı bazı bölgelerde yoğunlaşmakta ve o bölgeyi avantajlı konuma getirmektedir (Özçağlar, 2003: 12).

Bir ülkedeki yerleşim merkezleri karşılıklı etkileşim içerisindedir ve genellikle büyük yerleşim merkezleri küçük yerleşim merkezlerini etkilemektedir. Bir yerleşim merkezinin kendinden daha küçük yerleşim merkezlerini etkileyebilmesi o merkezi cazibe merkezi haline getirmektedir.

Polarize bölgeler homojen bölgelerden farklı olarak heterojen bir yapıya sahiptir ve bölgeyi oluşturan yerleşme birimleri arasında mutlak bir hiyerarşi görülmektedir (Yıldırım, 2014: 12).

Plan bölge ise, bölgesel politikayı hayata geçirmekle görevli yönetimin yetkili olduğu alan içerisinde kalan alanlar bütünüdür oluşturmaktadır (Dinler, 2005: 83). Plan bölge, kalkınma planının hazırlanmasını, uygulamaya geçirilmesini sağlayacak ve bölgenin ulusal kalkınmaya katılımını sağlamak amacıyla belirlenen bölgelerdir (İldırar, 2004: 11).

Plan bölgeler, ülkenin tamamını kapsayabileceği gibi belli bölgeleri de kapsayabilmektedir. Bu durum ülkenin uyguladığı bölgesel planlama politikalarına ve ülkenin bölgesel sorunlarının niteliğine, yoğunluğuna göre belirlenmektedir.

Plan bölgeler bütün ülkeyi kapsıyorsa birinci tip olan bölge söz konusu olmaktadır. Bölgesel kalkınma planının dayandığı alan da bölgelerin niteliklerinin belirlenmesi bağlamında önemli olmaktadır. Eğer plan sektörel nitelikli değil de ekonomik alana dayalı olarak hazırlandığı durumlarda bütün ekonomik faaliyetlerin alansal olarak dağılımının kontrol altına alınması ile gelişmemiş bölgeler adaletli bir şekilde kaynaklardan yararlanabilecektir. Bölgesel kalkınma planını uygulayan ülkelerde plan bölge anlayışına başvurulması, ulusal planın bölgeselleştirilmesi için ülkenin bölgelere ayrılması sonucunu ortaya çıkarmaktadır (Dinler, 2005: 83).

Plan bölge ABD, İtalya, İngiltere, Almanya, Türkiye, Hindistan, Pakistan, Venezüella gibi ülkelerde uygulamaya geçirilmiştir. Bu uygulama ülkemizde DPT kurulmadan önce İmar ve İskân Bakanlığı aracılığıyla bölgesel sorunların giderilmesine yönelik çalışmaların sonucunda başlatılmıştır. 1973 yılında Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın işleme konulmasıyla bu uygulama kaldırılmıştır (Gündüz, 2006: 9).

1.4.4.Coğrafi Bölge

Coğrafi bölgeler, yeryüzünde doğal ve beşeri özellikleri yönünden genelde bir bütünlük sağlayan doğal bölgelere göre renkli bir yapıya sahip olan büyük alanlardır. Coğrafi bölgelerin belirlenmesi doğal ve sosyo-ekonomik açıdan benzer özellikler gösteren unsurlara göre olmaktadır (Özçağlar, 2003: 12).

Bu bölgelerin kapsadıkları alanların hepsinde birbirine benzer özelliklerin olduğunu görmek mümkün olmadığı için, bu bölgeler “ayrıntıda farklı özelliklere sahip olan bölümlere, yörelere, kesimlere ve alanlara ayrılmaktadır” (Bölge-Bölüm-Yöre-Kesim-Alan). Hem doğal ortam koşullarına hem de insan etkinliklerine göre sentezci bir yaklaşımla oluşturulan kendi içinde farklılıkları olan heterojen özellikli bölgelerdir (Özçağlar, 2016: 44).

1941 yılında Ankara’da Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi’nde toplanan Coğrafya Kongresi Türkiye’yi 7 büyük coğrafi bölgeye ayırmıştır. Bu yedi büyük bölge de 22 alt bölgeye ayrılmıştır. Bugün ülkemizde coğrafi bölüm olarak adlandırdığımız alanlar gerçekte coğrafi bölge özelliği taşımaktadır. Coğrafi bölgelerin sınırlarının

belirlenmesinde coğrafi konum, yeryüzü şekilleri, iklim, bitki örtüsü, hidrografya, toprak, yerleşme, nüfus ve ekonomik faaliyetler dikkate alınmaktadır. Bununla birlikte genelde doğal unsurların bölge sınırlarının çizilmesinde belirleyici unsur olduğu görülmüştür.

Türkiye’de yapılan coğrafi bölge ayrımı pedagojik amaçla yapıldığı için planlama konusu dikkate alınmamıştır. Bu nedenle bölgelerin dağılışı, devlet kuruluşlarının işlevsel olarak yapılanmaları ve ülkedeki coğrafi bölge, coğrafi bölüm bazında gerçekleşmemesinden dolayı, kamu hizmetlerinin planlanmasında ve yürütülmesinde daha çok mülki idare bölgeleri tercih edilmiştir. DPT ve Devlet İstatistiki Enstitüsü’nün yaptığı çalışmalarda mülki idare bölgelerine bağlı kalınmıştır. Bu nedenle Türkiye’de “coğrafi bölge”, “coğrafi bölüm”, “coğrafi yöre” bazında net ve doğru istatistik veri bulmak oldukça zordur (Özçağlar, 2003: 14-15).

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Doğu Anadolu Projesi (DAP) ve Doğu Karadeniz Bölgesi Projesi (DOKAP) coğrafi bölge adı kullanılarak düzenlenmiş bu projelerde coğrafi bölge sınırlarına uyulmadığı görülmektedir (Özçağlar, 2003: 16).

1.4.5.Gelişmişlik Açısından Bölge Ayrımı

Ekonomik gelişmişlik düzeyi incelenerek yapılan ayrımdır. Bu ayrımda asıl etken liberal ekonomilere uyum gösterebilme derecesidir. Liberal ekonominin gereklerini yerine getiren bölgelere “gelişmiş bölge” olarak ifade edilirken, gerekleri yerine getiremeyenler “geri kalmış bölge” olarak temsil edilmektedir.

4.5.1.Gelişmiş Bölge

Ekonomik ve sosyal bağlamda bir ülkedeki diğer bölgelerden daha ileri düzeyde olan bölgeler gelişmiş bölge olarak ifade edilmektedir.

Gelişmiş bölgeler gelir seviyesi, gelir artış hızı, eğitim düzeyi, sağlık hizmetleri olarak ülke ortalamasının üzerinde olan bölgelerdir. Bu bölgeler aynı zamanda eğitim ve kültür seviyesi, eğitilmiş işgücü arzı bulunan, çevre, sosyo-politik konum vb. bütün dışsallıkları kullanan bölgelerdir.

Gelişmiş bölgelerin özellikleri şu şekildedir (Gündüz, 2006: 14):

- Gelişmiş bölgelerin altyapı yatırımlarının yeterli düzeyde olduğu görülmektedir.

- Bölgenin gelir dağılımı geri kalmış bölgelere göre daha adaletlidir. Bölge aynı zamanda dışarıdan sürekli göç almaktadır.
- Gelişmiş bölgelerin kalkınma hızları değerlendirildiğinde ülke ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir.
- Gelişmiş bölgelerde tasarruflara bağlı olarak yapılan yatırımların oranı yüksektir ve bu yatırımlar sürekli olarak artma eğilimi göstermektedir.
- Bölgede üretim faktörlerinin verimliliğinin çok yüksek olduğu görülmektedir.
- Gelişmiş bölgedeki faktörlerin dağılımında dengesizlikler olmadığı görülmektedir.

1.4.5.2.Geri Kalmış Bölge

Geri kalmış bölge, “gelişme potansiyelini kaybetmiş ya da gelişme için hiçbir avantajı kalmayan bölgeler şeklinde tanımlanabilmektedir”.

Gelişmiş bölgelerin aksine geri kalmış bölgelerin gelir seviyeleri, gelir artış hızları ülkenin diğer bölgeleri ile kıyaslandığında daha düşük seviyede olduğu görülmektedir.. Bu bölgelerde bölgeler arasında iktisadi dengesizliklerin varlığı dikkat çekmektedir (Ildırar, 2004: 12).

Geri kalmış bölgelere, İngiltere’de Galler, İskoçya ve Güneybatı bölgeleri, İtalya’nın güneyi, İsveç, Norveç ve Finlandiya’nın kuzeyi, Hollanda’nın doğusu, Fransa’nın güneyi ve güneybatısı, Almanya’nın doğu bölgeleri ve Türkiye’nin Doğu, Güneydoğu ve Doğu Karadeniz bölgeleri örnek olarak verilebilir (Ildırar, 2004: 12).

Geri kalmış bölgelerin özellikleri ise şu şekildedir (Gündüz, 2006: 12):

- Geri kalmış bölgelerde altyapı yatırımlarının seviyesinin oldukça düşük ve yetersiz olduğu görülmektedir.
- Geri kalmış bölgelerdeki faktörlerin dağılımında dengesizlik olduğu görülmektedir.
- Geri kalmış bölgede gelişmiş bölgelere oranla gelir dağılımının oldukça adaletsiz olduğu ve bölgenin dışarıya sürekli olarak göç verdiği görülmektedir.
- Bölgede teknolojinin gelişmediği ve bölgenin ekonomisinin tarıma dayalı olduğu görülmektedir.

- Geri kalmış bölgelerde eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersiz olduğu görülmektedir.
- Bölgede üretim faktörlerin verimliliğinin oldukça düşük olduğu ve nüfus artış hızının yüksek olduğu görülmekle birlikte, bölgedeki beslenme düzeyi de düşüktür.

1.5.Bölgesel Kalkınma Politikaları

Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve küreselleşme süreci bugün tüm dünyada sorun teşkil eden ülkeler arası ve ülke içerisindeki farklı bölgelerde var olan özellikle gelişmekte olan ülkeler için sorun olan bölgesel gelişmişlik farklılıklarıdır. Çoğu ülkenin aynı sorunlara sahip oldukları ve bu sorunların çözümü için farklı politikalar uyguladıkları görülmektedir (Sevinç, 2011: 41). Bölgesel kalkınma kavramı da II. Dünya Savaşı'ndan sonra iktisat literatürüne girmiş ve iktisadi ve sosyal kalkınma sorunu mekânsal bir boyut kazanmıştır. Ülke içinde kaynakların etkili ve etkin kullanılması yoluyla bölgesel ve ulusal düzeyde verimliliğin artması bölgesel kalkınma olarak tanımlanmaktadır (Tüylüoğlu ve Karakaş, 2006: 196).

Bölgesel kalkınma anlayışının amacı, bölgelerarasında var olan gelişmişlik düzeyini ve bölgelerarası gelir farklılıklarını olabildiğince en aza indirmektedir. Bu nedenle de bölge çapında sağlanan ve bölgelerin kalkınmasıyla beraber ulusal düzeyde gerçekleştirilen kalkınma çabalarının daha rasyonel ve kesin sonuçlara ulaşmasında yardımcı olur (Keleş ve Mengi, 2013: 54).

1.5.1.Bölgesel Kalkınma Politikalarının Temel İlkeleri

Bölgesel kalkınma politikasının temel ilkelerini; sosyal karlılık, kalkınma kutbu ve halkın katılımı ilkeleri olmak üzere üç ana grupta toplanabilir.

Sosyal Karlılık İlkesi: Geri kalmış bölgelerdeki sosyal karlılık kısa dönemde çok da ekonomik olarak getirilere sahip olmasa da sosyal açıdan karlılığı yüksektir. Sosyal karlılığın varlığını ancak uzun sürede ekonomik olabilecek yatırımların devlet tarafından gerçekleştirilmesini belirtmektedir.

Devlet geri kalmış bölgelere yatırım yapması o bölgelerin kalkınması için oldukça önemlidir. Geri kalmış bölgelere devletin hem altyapı hizmeti hem de canlılık kazandıracak üretken yatırımlar götürmesi, bölgelerin kalkınmasını önemli ölçüde

etkilemektedir. Geri kalmış bölgelerin kendi başlarına devlet müdahalesi olmadan kalkınması oldukça güçtür. Bu nedenle bu bölgelerin kalkınması için devlet bu bölgelere gidecek girişimcilere bir takım mali ve vergisel teşvik tedbirleri uygulamasının yanında yörenin altyapı yatırımlarını tamamlamalı ve bölgeye canlılık kazandıracak faaliyetleri yöreye bizzat götürmelidir (Dinler, 2001: 285).

Kalkınma Kutbu İlkesi: Yatırımların belli bölgelerde toplanmaya başlaması zamanla bu bölgeleri kalkınmanın merkezi haline getirmekte ve diğer bölgelere oranla kalkınma bu bölgelerde hız kazanmaktadır. Kalkınma ülkenin her yerinde aynı zamanda gerçekleşmediği için farklı derecelerde kalkınma kutupları ortaya çıkmakta ve çeşitli kanallarla bütün ekonomiye yayılmaktadır. Çok değişik şekillerde kalkınma kutupları oluşturulabilmektedir (İldırar, 2004: 18). Kalkınma kutbu oluşturulurken, yapılan yatırımların bütün sektöre birden değil de, bölgenin durumu göz önüne alınarak, daha hızlı gelişim gösterebilecek olan sektörlerle yapılması oldukça önemlidir. Bu nedenle yatırımların daha çok ikinci sektöre yöneltilmesi gerekmektedir (Dinler, 2001: 285).

Önemli olan bir noktada yapılan yatırımların finansmanının nasıl ve nereden sağlanacak olduğudur. Bazen, bir bölgede yapılan faaliyetler, geri kalmış olan bölgeye aktarılabilirken, bazen de geri kalmış bir bölgede yeni bir faaliyetin yaratılması sağlanabilmektedir. Bu durumların ikisinde de amaçlanan faaliyetin başlatacak olan birimin geri kalmış bölgede faaliyete geçmesidir (Dinler, 2001: 286).

Halkın Katılımı İlkesi: Halkın bölgede uygulanacak olan bölgesel kalkınma politikalarına katılması, politikaların ekonomik ve sosyal ortamın etkin birliktelikleriyle gerçekleştirilmesi bölgesel kalkınma politikalarının başarıya ulaşabilmesi için oldukça önemlidir.

Bu ilke, bölgede yaşayan kişilerin, bölgenin kalkınma faaliyetlerine, karar ve uygulama aşamasında, fiilen ya da danışman olarak katılmaları anlamına gelmektedir. Bölgesel kalkınma politikalarının hazırlanma ve uygulanma sürecine, “sanayi, ticaret ve ziraat odaları, meslek odaları, belediye meclisleri, bölgesel kalkınma komisyonu gibi kuruluşlar vasıtasıyla da yetkililerin seçiminde söz sahibi olma yoluyla da bölge halkı dolaylı olarak katılabilir (Dinler, 2001: 286).

1.5.2.Bölgesel Kalkınmanın Amaçları

Bölgesel kalkınmanın amacı; bölgelerin arasında var olan eşitsizliklerin ekonomik kalkınmayı olumsuz bir şekilde etkilemesinin önüne geçmek, iç pazarın dengesiz büyümesinin yarattığı talep yetersizliği ve sonuç olarak da üretimde artış görülmemesi, sermaye birikiminin yavaşlaması, optimal ölçekli ve rekabet gücü yüksek olan işletmelerin kurulmasının engellenmesi gibi sebepleri ortadan kaldırmaya çalışmaktır.

Bölgelerarası dengesiz büyümenin nedeni ise "iktisadi olarak yatırımların genellikle kar maksimizasyonu sağlayabilecekleri alanlarda" yoğunlaştırılmasıdır. Bu olumsuzlukları önleyebilmek için bölgesel kalkınma politikasının üç temel amacı bulunmaktadır.

- 1. Büyüme Amacı:** Ülkede ekonomik olarak büyümenin sağlanabilmesi, büyümenin hızlı ve sürdürülebilir nitelikte olabilmesi için bölgesel düzeyde gerekli ortamın oluşturulması gerekmektedir. Bu noktada kamu yatırımlarının ve özel yatırımların etkin bir şekilde koordinasyonun sağlanmasıyla, üretim faktörlerinin en uygun dağılımı amaçlanmaktadır.
- 2. İstikrar Amacı:** Ülkede istihdam ve gelirin dengeli gelişmesini sağlamak amacıyla bölgesel kuruluş yeri ve üretim yapısının, ekonomideki olabilecek dalgalanmalara bağlı olarak düşmesinin önlenmesinin sağlanması esastır. Bu politika, bölgesel ve sektörel yapı politikasının koordinasyonu ile bölgelerin ekonomik yapılarının kendi içinde dengeli olmasını hedeflemektedir.
- 3. Dengeleme/Eşitleme Amacı:** Bu ilkedeki amaç, iktisadi kaynakların bölgelerin kendi aralarında eşit şekilde ve dengeli dağılımını sağlamaya yöneliktir. Bu durumda da bölgeler arasında gelir seviyesindeki farklar ve refah eşitsizliği azalarak, bölgedeki yaşamın daha sağlıklı olabilmesi için önemlidir. Bölgesel kalkınma politikasının amaçları tüm ülkenin kalkınmasını hedeflemektedir (İldırar, 2004: 20).

Bölgesel kalkınma politikasının araçları ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre farklılık gösterebilmektedir. Gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler için bu araçlar farklı olabileceği gibi, gerilemekte olan ve henüz hiçbir gelişme göstermeyen bölgeler için de farklı olabilmektedir.

Bölgesel kalkınma politikasının araçları:

- Mali ve Vergisel Teşvik Tedbirleri

- Devlet Yardımları
- İdari Yapının Organizasyonu
- Diğer Araçlar şeklindedir.

1.6. Avrupa Birliği'nin Bölgesel Kalkınma Politikalarının Tarihsel Gelişimi

Bölge kavramı, daha Avrupa Topluluğu kurulduğu andan itibaren vardı (Karlsson, 2006: 49). Topluluğun bölgesel politikalarının temelinde ve yapılan antlaşmaların amaçları arasında bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması fikri yer almaktaydı (Ertaş, 2013: 77).

Bölgelerin topografik yapıları, kaynakların dağılımı, iklim farklılıkları, bölgelerin iç ve dış pazarlara uzaklıkları ve yerleşim özellikleri gibi etkenler Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasında bölgesel farklılıklar yaratmakta ve bölgeler arasındaki bu farklılıklar bölgelerin refah seviyeleri bağlamında eşitsizliklere yol açmaktadır. Avrupa Birliği'nin bölgeler arasındaki bu eşitsizlikleri gidermeye yönelik oluşturduğu bu politika alanı AB Bölgesel Politikası olarak ifade edilmektedir (Karaarslan, 2008: 4). AB'nin bölge politikalarında bölgeselleşmeye olumlu bakılırken, bölgecilik, devletin bütünlüğüne zarar vermediği ölçüde benimsenmiş görünmektedir (Keleş ve Mengi, 2013: 33).

1957 yılında Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg tarafından imzalanan Roma Anlaşması ekonomik birliği güçlendirmek istemenin yanı sıra bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarını ortadan kaldıracak uyumlu bir kalkınmayı gerçekleştirmek gerekliliği üzerinde önemle durmuştur (Karlsson, 2006: 49). Çünkü geri kalmış bölgelerin dezavantajlı durumları düzeltilmediği sürece tam olarak ekonomik ve sosyal uyumdan söz etmek mümkün değildi. Ancak o tarihte bölgeler arasındaki farklılıkların giderilmesine yönelik geliştirilen politikalar ulusal düzeydeydi ve sorunlar Avrupa Topluluğu tarafından geliştirilecek olan programlarla değil daha çok ulusal politikalar üzerinde durularak bu politikalarla çözülmeye çalışılmaktaydı (Can ve Kocagül, 2008: 9).

Topluluğa üye ülkeler bölgesel farklara yönelik politikalarını bireysel olarak uyguluyor olsalar da farklılıklar açılmaya devam etmekteydi. 1965 yılında yayınlanan ilk dönemsel bölgesel politika raporunda ulusal politikaların birleştirilmesi gerekliliği vurgulandı.

Bölgelerarasındaki dengesizlikler her ülkede farklı oranlarda kendini göstermiş ve farklı bölgeler arasındaki dengesiz ekonomik gelişme, ülkelerin demografik yapılarını bozarak gelişmiş bölgelere olan göçün artmasına neden olmuştur. Sanayinin güçlü olduğu gelişmiş bölgeler yoğun göç aldığı için bu bölgelerin avantajlı konumları daha da artarken, iyi yetişmiş insan gücünü kaybeden bölgelerin de dezavantajlı konumları derinleşmiş ve bu durum sonucunda şehirler plansız ve aşırı büyüyerek hizmet sunamaz duruma gelmiştir. 1970’li yıllarda aynı sınırlar içinde uyumlu bir şekilde yaşayabilmek daha da zorlaşmıştır (Eryılmaz ve Tuncer, 2013: 167). Bunun yanında 1970’lerdeki iki petrol krizi ekonomik durgunluk ve işsizlik oranının ciddi artışı bölgeler arasındaki eşitsizlikleri derinleştirirken ulusal politikalar bu sorunlara çözüm üretmekte yetersiz kalmış ve artık ulusal politikaların Avrupa Ekonomik Topluluğu’yla koordineli bir şekilde yürütülmesi bununla birlikte bu politikaların yeniden formüle edilmesi ve yerel düzeye indirgenmesinin zorunluluk olduğu görülmüştü. 1980’li yıllarda hakim olan neoliberal politikalar, bölgesel politikaları da etkileyerek amaçlarda ve araçlarda değişikliğe yol açmıştır (Karaarslan, 2008: 1).

Küreselleşmeyle birlikte birçok değişim yaşanmıştır. Yaşanan bu değişimlerin başında teknolojik gelişmeler ve üretim sistemindeki değişimlerin yanında uluslararası, ulusal ve yerel ölçekte yönetimden yönetişime doğru bir değişim gerçekleşmekte, örgütler arasında işbirliği ve ortaklıklar her geçen gün yaygınlaşmaktadır (Kovacs, 2006: 73). Bununla birlikte adem-i merkeziyetçiliğin etkisi bölgenin önemini gittikçe artırmış, ulusal çapta kalkınmanın yanında bölge ve şehirlerin kalkınması da önem kazanmıştır. Bu bağlamda yerel düzeyde stratejiler oluşturulması ön plana çıkmıştır.

Avrupa’da gerileyen sanayi bölgeleri ve kent içi çöküntü alanları gibi özel sorunları olan bölgelere, özellikle merkezi yönetim ve AB kaynaklarından kentsel yenileme ve canlandırma program ve projeleriyle kaynak aktarımı yapılmıştır (Tüylüoğlu ve Karakaş, 2006: 202). Bunun yanında bölgesel desteklemelerin birbiriyle uyumlu şekilde gerçekleştirilmesi ve kaynakların adil dağılımı için bölgesel kalkınma fonuna duyulan ihtiyaç daha da artmıştı (Keleş ve Mengi, 2013: 56) .

1970 yılında AT’ye mali özerklik sağlayan bütçe reformunun gerçekleştirilmesi sonucunda topluluğun gelirinde artış olmuş ve böylece bütçe yetersizliği ortadan kalkmış ortak bölgesel politika oluşturulmasının önü açılmıştır.

1972 Paris Zirvesi'nde ekonomik ve parasal birliği engelleyen bölgesel dengesizliklerin giderilmesine öncelik verilmesi kararlaştırılmış ve Avrupa Topluluğu'nun 1973 yılında genişlemesi de bölgesel politikaların oluşturulmasında önemli bir adım olmuş ve bölgesel politikaların önemi artmıştır (İncekara ve Savrul, 2011: 406).

Bölgeler arasındaki dengesizliklerin giderilmesi için 1973 yılında kurulan Bölgesel Kalkınma Komitesi kuruldu ve bu komite üye ülkelerdeki bölgesel politikaların koordinasyonunu kolaylaştırmakla görevliydi. 1975 yılında kurulan Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, çerçevesinde bölgesel fonları içeren bir sistem oluşturuldu ve bu kurumların iki hedefi vardı (Karlsson, 2006: 49):

- Birincisi, üye ülkelerin hem kendi içlerinde hem de birbirleri aralarındaki ekonomik farklılıkları azaltarak giderek eşit seviyeye getirmeye çalışmak;
- İkincisi de, Komisyon'a üye devletlerdeki bölgelerle doğrudan ilişkiler kurma olanağı sağlamaktı.

Kurulan diğer fonlardan olan Avrupa Sosyal Fonu da Birliğin temel araçlarından biri olan bu fondan yararlanılarak iş edindirme projelerini desteklemektedir. Tarımın desteklenmesi için Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu ve Balıkçılığı Yönlendirme Fonu kurulmuştur (Keleş ve Mengi, 2013: 56).

Kurulan bu fonlar Avrupa Birliği için topluluk düzeyinde entegre bir bölgesel politikadan söz edebilmek için yeterli olmasa da ortak bölgesel politikaya olan ihtiyacın kabul görmesini hızlandırdı. 2000'li yıllarda bu fonların yapı ve işlevleri yeniden düzenlenmiştir. *“Özellikle 1980'lerde ulusal rekabet gücünün yükseltilmesine odaklanan dinamik, yerel ve sosyo-ekonomik farklılıkları dikkate alan uzun vadeli bölgesel politika yaklaşımlarının geliştirilmeye çalışıldığı görölmektedir”* (Arslan, 2005: 285).

Avrupa Birliği 1983'te bölgeler politikası için ayrı bir yönetim birimi oluşturdu. 1986'daki birlik belgesinde bölgesel farklılıkların ortadan kaldırılma hedefi tekrarlandı: Ortak, yaygın ve uyumlu bir gelişmeyi gerçekteştirmek üzere ekonomik ve sosyal kaynaşmayı sağlayacak biçimde hareket edilecektir (Karlsson, 2006: 49).

Topluluğun 1981 yılında Yunanistan'ı 1986'da İspanya'yı içine alarak genişlemesiyle birlikte, önceki dönemlerden farklı olarak ekonomik ve sosyal kalkınma önlemleri tarım

sektörünün hâkimiyetinden çıkıp daha bütünlüklü kalkınma programları oluşturulmaya başlandı. Bu kalkınma programları ilk olarak Yunanistan, Güney Fransa ve Güney İtalya'yı daha sonra İspanya ve Portekiz'i kapsamıştır (Can ve Kocagül, 2008: 11). 1987de imzalanan Avrupa Tek Şartı ile yapısal fonlarda reformların başlatılmasıyla fonların kapsamının genişletilmiş ve miktarları arttırılmış ve bundan sonraki süreçte fonlar ekonomik ve sosyal faaliyetler bağlamında sağlanmaya başlamıştır (İncekara ve Savrul, 2011: 406).

Bölgeler halkının AB düzeyinde temsilini sağlayacak demokratik mekanizmaya duyulan gereksinme sonucu Bölgeler Komitesi (CoR) oluşturulmuştur. Avrupa Anayasası'nın III-292. Maddesinde de Birliğin Danışma Organı olarak adı geçen Bölgeler Komitesi Maastricht Antlaşması'nda kurulması öngörülmüş bir organdır (Keleş ve Mengi, 2013: 56). 1993 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile de kalkınmanın devamlı olması ve bölgeler arasındaki eşitsizliklerin giderilerek dengenin sağlanması gerektiğine vurgu yapılmıştır (Ertaş, 2013: 75).

Avrupa Birliği, bölgesel politikaların gelişiminde iç birleştirici kavramdan yararlanmaktadır:

- Bütünleyicilik (Complementarity)
- Dayanışma (Solidarity)
- Yerellik (Subsidiarity)

Özellikle üçüncü kavram olan yerellik Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği'ne üye ya da üye adayı olan ulus-devletler arasındaki ilişkilerde olduğu kadar, bir ulus devlet ile onun yerel ve bölgesel, yani ulus-altı birimleri arasındaki ilişkilerde de, asıl yetkilerin yurttaşa daha yakın olan ikinci basamaktakiler tarafından kullanılmasını öngören bir ilkeyi anlatmaktadır (Keleş ve Mengi, 2013: 55).

1985 yılında Avrupa Bölgeler Konseyi'nin kurulması, Avrupa Birliği'nde bölgeleri bütünleştirmek bağlamında atılan önemli bir adım olarak görülmektedir. Bu konseyin adı 1987'de Avrupa Bölgeler Meclisi olmuş ve Avrupa Birliği'nde yer alan bölgelerin temsil gücünü arttırmak için bölgelere gerekli desteği sağlamakla görevlendirilmiştir. Avrupa Birliği 1991 yılında düzenlediği Bölgeler Konferansı'nda Bölgeler Komitesinin kurulmasını önermişti ve 1994 yılında bölgesel ve yerel organların gönderdiği 222 temsilciden oluşan bir Bölgeler Komitesi oluşturuldu. Temsilcilerinin sayısı ülkelere

göre 24'ten 6'ya değişiklik gösteriyordu (Karlsson, 2006: 52-53). Bölgeler Komitesi eğitim, sağlık, ulaşım, kültür, iletişim ve enerji gibi alanlarda faaliyetlerini kapsamlı olarak yürütmeye başlamıştır. Avrupa Birliği'nin bölgesel politikalarının oluşturulmasında bu kurum önemli bir rol üstlenmektedir (Bayramoğlu, 2005: 39).

Avrupa Birliği'nin bölgesel politikasının hedefleri ise, AB Komisyonu tarafından belirlenmiştir. Bu yapısal fonlar kapsamında üç temel hedef bulunmaktadır (Ertay, 2013: 76):

- Kalkınma geri kalmış bölgelerdeki yapısal uyumun ve gelişmenin desteklenmesi.
- Ekonomik ve sosyal olarak değerlendirildiğinde dönüşüm içerisinde olan bölgelerin desteklenmesi yoluyla, karşılaşılan yapısal g    klerin giderilmeye çalışılması
- Öğretim, eğitim ve istihdam politikaları ile sistemlerinin modernizasyonu ve uyumlaştırılmasının desteklenmesi.

Bu üç hedefin içerisinde olmamakla birlikte “Uyum Politikası” da AB bölgesel politikası içerisinde yer almaktadır. Bu politika AB ‘nin az gelişmiş   kelerine yönelik olup bu   kelere uyum fonu desteği ile  evre ve ulaştırma altyapısının dengeli finansmanı aracılığıyla  ye devletler arasında ekonomik ve sosyal uyumu ve birliği sağlamayı hedeflemektedir. Bu fondan 2006 yılına kadar Yunanistan, İşpanya ve Portekiz ve on yeni  ye   ke faydalanmıştır (Akdemir, 2012: 3-4).

Avrupa Birliği'nin bölgesel politikasının üç ana hedefi 2007 yılında uyum, rekabet edilebilirlik ve işbirliği bölgeleri şeklinde değiştirilmiştir.

2003 yılında Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konsey'i tarafından bölgeler arasındaki çeşitli farklılıkları azaltmak ve geri kalmış bölgeleri kalkındırmak için yeni bir bölge tanımlamasını  ng ren İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması - NUTS (Nomenclatur Units for Territorial Statistics) bölgelerini oluşturdu (Atatorun, 2016: 34). NUTS bölgeleri, ne idari kurum niteliği, ne de tarihi, kültürel ve dini bir aidiyetle karakterize edilen bölgelerdir. Devletler üç kategoriye ayrılan bu NUTS bölgelerinin nasıl bi imlendirileceğine kendisi karar verecekti. Bu bölgeler gelişmişlik düzeyini ve destek gereksinimlerini belirleyen birimler olarak görev yapacaklar ve bunun dışında bu bölgelerden hiçbir talepte bulunulmayacaktı (Karlsson, 2006: 50).

Kısaca oluşturulan NUTS sistemi AB'yi bölgeler düzeyinde sınıflandırarak, bölgesel verilerin toplanmasını, işlenmesini ve uyumlulaştırılmasını sağlamayı, bölgelerin sosyoekonomik analizlerini yapmayı ve bölgesel politikayı uygulamak için bölge düzeyinde doğru bilgi ve istatistiki veri sağlamayı hedeflemektedir (Atatorun, 2016: 34). Bu bağlamda Avrupa Birliği'ne uyumlu NUTS I, NUTS II ve NUTS III bölgeleri oluşturulmuştur. NUTS I düzeyi, belli başlı bölgelerin bir araya gelerek oluşturduğu büyük sosyoekonomik bölgelerden oluşur. NUTS II düzeyi bölgeleri, bölgesel politikaların ve mali araçların kullanıldığı temel bölgelerdir. NUTS III düzeyi ise, çok küçük bölgeleri bir araya getirmektedir (Cihangir, 2011: 31). NUTS sistemi yapısal fonların kullanılabilmesi ve bu fonların çoğunluğunun rasyonel bir şekilde dağıtılabilmesi açısından önemlidir. Bu sistem, güvenilir veriler sağlayarak, AB'nin bölgesel politikası kapsamında bölgeler arasındaki dengesizliklerin azaltılmasına yönelik doğru adımların atılmasını sağlamaktadır (Atatorun, 2016: 35).

Görüldüğü gibi Avrupa Birliği'nin bölgeler politikasındaki temel düşüncesi, ekonomik dayanışmada bulunmak, yani zayıf bölgelerin ekonomisine ve sosyal gelişimine destek olmaktır. Bu tutum Komisyon açısından söz konusu birlikteliğin merkezi yaklaşımıdır ve bütünleşme çalışmalarını ilerletebilmenin de önkoşuludur. Bu hedef, somut şeklini AB bütçesinin yaklaşık üçte birini oluşturan yapılaşma fonlarında bulmaktadır (Karlsson, 2006: 50).

1.7. Avrupa Birliği Antlaşmalarında Bölge Politikaları

Avrupa Birliği'nin en önemli hukuki antlaşmaları olarak kabul edilen Roma Antlaşması, Avrupa Tek Senedi, Maastricht Antlaşması, Amsterdam Antlaşması, Nice Antlaşması ve Lizbon Antlaşmalarında bölge ve bölgesel gelişme politikaları doğrudan ya da dolaylı olarak yer almaktadır (Keleş ve Mengi, 2013: 58).

Avrupa Birliği bölge politikalarının başlangıcı 1958 yılında yürürlüğe giren Roma Antlaşması'na kadar gitmektedir. Antlaşmanın giriş bölümünde yer alan katılan tarafların uyumlu gelişmelerini sağlamak, az gelişmiş bölgeler ile gelişmiş bölgeler arasındaki farkları azaltmak biçiminde bölge politikalarıyla ilgili istek anlatılmaktadır. Bununla birlikte "Ortak Pazar" kurulması temel hedef olarak belirlenmiş böylece sermayenin, malların ve hizmetlerin serbest dolaşımı sağlanmak istenmektedir (Keleş ve Mengi, 2013: 59).

Roma Antlaşması'nda bölgesel farklılıkların giderilmesine yönelik ekonomik politikalar benimsenmiştir. Bölgesel farklılıkları gidermek için istihdam ve iş alanlarının yaratılması, yaşam seviyelerini yükseltmesi amacıyla Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu oluşturulmuştur.

1987'de yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi Avrupa'nın ekonomik bütünleşmesini hedeflemenin yanı sıra Avrupa Topluluğunun toplumsal açıdan da güçlendirilmesini ve dengeli gelişmesini de hedeflemiştir.

Avrupa Topluluğu içindeki bölgesel farklılıkların fazla olduğu ülkelerdeki bölgesel dengeyi ve Ortak Pazara uyumlarını sağlayabilmek için Avrupa Tek Senedi ile uyum politikalarının temelleri atılmış ve yapısal fonlar olarak adlandırılan Dayanışma fonları oluşturulmuştur (Keleş ve Mengi, 2013: 59).

1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği'nde ekonomik ve parasal birlik sağlanmıştır. Bununla birlikte Maastricht Antlaşması ile ekonomik ve toplumsal dayanışma Birliğin temel hedefi olmuştur. Antlaşmada kararların olabildiğince halka en yakın düzeylerde alınacağı açıkça belirtilmektedir.

Maastricht Antlaşması ile Avrupa'daki ulaşım altyapısı alanlarında kullanılmak üzere Uyum Fonu oluşturulmuş ve bu politika için 177 milyar avro kaynak aktarılmıştır. Bu antlaşmayla birlikte 1994 yılında Dayanışma organı niteliğinde olan Bölgeler Komitesi kurulmuştur. Avrupa Komisyonu ve Avrupa Birliği Konseyi bazı konularda bu komiteden görüş almak zorundadır. 27 üyeli AB'de 344 üyeden oluşan Bölgeler Komitesi; kararların halka en yakın merciler tarafından alınması gerektiği (yerindenlik ilkesi) ilkesi üzerinde önemle durmuştur. Bunun yanında halkın gözlemleyebileceği şeffaf bir mekanizma için 'yakınlık' ve Bölgesel birimlerin AB ile birlikte hareket etmesi gerektiğini savunan 'birliktelik' prensipleri doğrultusunda oluşturulmuştur ve bu nedenle bu komite halkın alınan kararlara katkı sağlaması bağlamında oldukça önemlidir (Atay, 2011: 5).

1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması'nda da bölgesel farklılıkların giderilmesi üzerinde politikalar ve yapısal fonlar geliştirilmiştir (Keleş ve Mengi, 2013: 60).

2003 yılında yürürlüğe giren Nice Antlaşması'nda Avrupa Birliği'nin genişlemesine yönelik ortaya çıkan sorunlara çözüm üretmek için politikalar geliştirilmiştir. Nice

Antlaşması ile Bölgeler Komitesinin üye sayısı 350 ile sınırlandırılmıştır. 2007-2013 dönem hedefleri belirlenmiş ve bu hedeflere göre fonlar üç başlık altında uygulanmaktadır (Atay, 2011: 6):

- Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF): Bu fonun amacı AB bölgeleri arasındaki eşitsizlikleri gidermek, ekonomik ve sosyal anlamda bir bütünlük sağlamaktır. Bunun yanında bir de firmalara ve KOBİ'lere direkt olarak yatırım desteği vermek, bölgesel kalkınmayı, yerel kalkınmayı ve işbirliğini desteklemek için finansal araçları düzenlemek, özellikle de araştırma ve yenilikçi, enerji, çevre alanlarında altyapıyı işlerine destek olmak ve teknik destek sağlamak bu fonun içeriğini oluşturmaktadır.
- Avrupa Sosyal Fonu (ESF): İstihdam ve iş seçeneklerini düzenlemek adına var olan bir fondur.
- Kaynaşma Fonu (CF): Kişi başına düşen gayri safi milli hasılası AB ortalamasının %90'nın altında olan ülkelere yönelik olarak uygulanan bir fondur.

Maastricht Antlaşması, AB bölgesel kalkınmaya yerel aktörlerin katılımını sağlamak için Bölgeler Komitesini ve sosyo-ekonomik dengesizlikleri gidermek için uyum fonunu oluşturmuştur. Tüm yapılanlar değerlendirildiğinde, Antlaşma'nın, AB'nin bölgesel politikasının iskeletini oluşturduğu söylenebilir (Akdemir, 2012: 3).

2009 yılında yürürlüğe giren Avrupa Birliği'nin Anayasası olarak da adlandırılan Lizbon Antlaşması, Lizbon Stratejisinin altında şekillenmiştir. Stratejide sürdürülebilir ekonomik büyüme, tam istihdam ve toplumsal uyumun temel amaçlar olarak belirlenmiş ve bölgelerarası ekonomik ve toplumsal gelişmişlik farklarının azaltılması amacı da ön plana çıkmıştır (Keleş ve Mengi, 2013: 60).

Bölgesel politikaları uygulamaya geçirebilmek için yapısal araçlardan olan Katılım Öncesi Yapısal Politikalar Aracı, Tarımsal ve Kırsal Kalkınma İçin Özel Eylem Programı ve 1989 yılında Polonya ve Macaristan Ekonomilerini Yapılandırma Yardımı oluşturulmuştur. Bu programların amacı: Avrupa Birliği içinde ekonomik ve toplumsal gelişmeyi sağlamak, Orta ve Doğu Avrupa'daki aday ülkelerin çevre koruma çabalarını desteklemektir. 2007 ve 2013 döneminde bu üç program tek çatı altında toplanmış ve geçiş dönemi desteği, kurumsal yapılanma, sınır-ötesi ve bölgesel işbirliği, bölgesel

gelişme, insan kaynaklarını geliştirme ve kırsal kalkınma olmak üzere toplamda beş bileşeni bulunan Katılım Öncesi Yardım Aracı uygulanmaya başlamıştır (Keleş ve Mengi, 2013: 61).

AB Antlaşmalarının bölgesel politikalarına “Dayanışma“ ve “Uyum“ ilkelerinin yöne verdiği görülmektedir. Avrupa Birliği’nin bölge politikalarının temelini oluşturan kurallar Avrupa Topluluğu Antlaşması’nın 130a, 130b, 130c, 130d, 130e maddelerinde yer almaktadır.

Ekonomik ve Toplumsal Dayanışma başlığı altındaki 130a maddesi Birliğin amaçlarını ortaya koymaktadır. 130b maddesinde, ekonomik ve toplumsal dayanışma çerçevesinde, bölge politikaları konusunda, Birliğin ve üye devletlerin ödevlerini düzenlemektedir. 130c maddesinde, Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu’nun amacı açıklanmaktadır. 130d maddesinde, Yapısal Fonların Etkinliği ve Uyum Fonları açıklanmakta 130e maddesinde ise, Konsey’in uygulamaya ilişkin kararlarının nasıl alınacağına ilişkin yöntem belirtilmektedir. 189c maddesindeki yöntemle göre, “Ekonomik ve Sosyal Komite ile Bölgeler Komitesi’nin de görüşlerinin alınması” istenmektedir (Keleş ve Mengi, 2013: 61-63).

Avrupa Topluluğu Kuruluş Antlaşması’ndaki bir diğer önemli madde ise yerellik (subsidiarity) ilkesinin yer aldığı 3b maddesidir. Bu ilkeden anlaşılan, Birliğin kendi yetki alanının dışındaki alanlarda ancak söz konusu görev üye devletler tarafından yeterli biçimde yapılamıyorsa ve bu görev niteliği ve kapsamı gereğince Birlik tarafından daha iyi yerine getirilecekse yetkili olabilecektir. Birliğin bu şekilde görev ve yetki üstlenmesinde Antlaşma’nın amaçlarına ulaşmak ölçüsünün aşılamayacağı da madde de vurgulanmaktadır (Keleş ve Mengi, 2013: 63).

İKİNCİ BÖLÜM

BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

2.1.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Tanımı

Bölgesel Kalkınma Ajansları, II. Dünya Savaşı'nın sonrasında bölgesel politikaların değişmesi, yerel dinamiklerin uygulamaya geçirilmesinin öneminin anlaşılması ile Avrupa'da yaygınlaşmaya başlamıştır. Bölgesel Kalkınma Ajansları, 1990'lı yıllardan itibaren özellikle Batı Avrupa'nın içinde bölge içi ekonomiye canlılık kazandırmak ve sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak, bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla kurulmuştur (Atay, 2011: 7).

BKA'lar, merkezi idareye bağlı olmayan bir idari yapıya sahip, sınırları belirlenmiş bir bölgenin sosyo-ekonomik imkânlarını geliştirmek amacıyla oluşturulan kuruluşlardır (Yıldırım, 2014: 17) ve yerel düzeydeki yönetim yetkisini kısmen kamudan alıp özel sektöre aktarılmasını ifade etmektedir (Tiftikçigil, 2009: 722).

Bir diğer tanıma göre, Bölgesel Kalkınma Ajansları, merkezi yönetim ve yerel yönetimin dışında kalan, bölgesel düzeyde yerel açıdan ekonomik kalkınmaya destek veren faaliyetleri yönlendiren ve yürüten, kamu idaresi tarafından finanse edilen kurumlar olarak tanımlanmaktadır (Halkier, 2006: 17). Avrupa'da farklı şekillerde oluşturulan Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın işleyişleri de birbirlerine göre farklılık arz etmektedir (Harding, 2006: 137). Dünya Bankası'nın kaynaklarında ise bölgesel kalkınma ajansları, istihdam yaratan, ekonominin çeşitli dallarında üretim yapan küçük ve orta ölçekli işletmeleri geliştirip destekleyen ve bölgenin ekonomik durumunu daha iyi hale getirmek için faaliyetlerde bulunan yapılar olarak tanımlanmaktadır.

Bölgesel Kalkınma Ajansları, sınırları belirli bir alanda, toplumsal kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla, kalkınmanın aktörlerinin aktif katılımını sağlayarak yerel ekonomik kalkınma için stratejik plan hazırlayan ve bu stratejik planı uygulamaya geçirebilmek için aktörlerin eşgüdümünü sağlayan, yerel kaynakların kullanımıyla bölgesel gelişmeyi sağlamayı amaçlayan, bölgenin dışındaki kaynakları bölgeye çekerek yerel kalkınmaya katkı sağlayan, finansal yönden kısmen ya da tamamen merkezi yönetime ya da yerel yönetimlere bağımlı olan, idari anlamda farklı düzeylerde özerkliğe sahip olan kurumlardır (Çakmak, 2006: 66).

Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA)'nın tanımına göre BKA'ların görevi, hem sektörel bağlamda hem de genel bağlamda var olan kalkınma sorunlarını tespit etmek ve bu sorunların çözümüne yönelik imkanları ve çözümleri belirleyerek bu çözümleri geliştiren önemli projeleri desteklemektir (Kayasü vd, 2003: 7).

2.2.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Tarihsel Gelişimi

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Dünya'daki ilk örneği 1933 yılında Amerika'da kurulan Tennessee Valley Authority'dir (Hasanoğlu ve Aliyev, 2006: 87-88). Fakat bölgesel kalkınma ajanslarının gelişimi ve diğer ülkelerde yaygınlaşması Avrupa Birliği üzerinden gerçekleşmiştir.

II. Dünya Savaşı sonrasında yıkımların üstesinden gelebilmek için sadece merkezi dinamiklerle değil bunun yanında bölgesel dinamikler de eklenerek oluşturulan kalkınma planları ile bölgesel kalkınma politikaları ön plana çıkmıştır ve sonuç olarak da Avrupa'da bölgesel kalkınma ajanslarının ilk örnekleri görülmeye başlanmıştır (Eryılmaz ve Tuncer, 2013: 167).

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının amacı, Bölgesel kalkınmanın yerel ortaklıkları, işbirliklerini gerçekleştirmek, kuruluşlar arasında eşgüdümü sağlamaktır (Zibel, 2009: 679). AB'nin üzerinde önemle durduğu bölgesel politikalar, Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın ortaya çıkma sürecini hızlandırmıştır (Tiftikçigil, 2009: 722).

Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA), AB içinde bulunan bölgesel kalkınma ajanslarını tek çatı altında toplamıştır. Bölgesel kalkınma ajanslarının yasal durumları, ülkenin idari yapısına ve faaliyet gösterdikleri bölgelerin gereksinimlerine göre oldukça çok geniş bir yelpaze içinde konumlanmaktadır (Eryılmaz ve Tuncer, 2013: 169-170).

Her ülke bölgesel politikalarını oluştururken eyalet ya da alt bölge oluşturarak, bölgeye ülke ve bölge dışından yatırımcı çekmek ve kendi bölgelerinde var olan girişimcileri desteklemek amacıyla ekonomik kalkınma birimleri oluşturmuştur. Güney İtalya, İspanya, Almanya, Fransa, İskoçya, Galler, Hindistan ve Brezilya, Kolombiya ve Ürdün gibi ülkelerde uygulanan kalkınma planları örnek bu birimlere örnek olarak gösterilebilir (Avaner, 2005: 244).

Tablo 2. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Dönemleri

ÜLKELER	YILLAR
Amerika Birleşik Devletleri	1930
Brezilya, Avusturya, Belçika, Fransa, İrlanda, Japonya	1950 Öncesi ve 1950'ler
Almanya, İngiltere, İtalya, Hollanda	1960-1970
Yunanistan, İspanya, Finlandiya, Danimarka	1980-1990
Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Polonya, Portekiz, Slovakya, İsveç, Ukrayna	1990-

Kaynak: European Association of Development Agencies, <http://www.eurada.org>, (20.04.2017).

Merkezi yönetimin bölgesel sorunlara çözüm üretememesi ve bölgelerin kaynaklarını etkin bir şekilde kullanarak uygulamaya geçirememesi sonucunda bu sorunlara çözüm üretebilmek için ilk etapta merkezi yönetim tarafından kurulan Bölgesel Kalkınma Ajansları, zamanla özel hukuk hükümlerine göre faaliyet göstermeye başlamıştır (Eryılmaz ve Tuncer, 2013: 170).

Bölgesel kalkınma ajanslarının yapısal fonlarının ve uyum fonlarının etkisi ile sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması ve aynı zamanda bölgeler arasında var olan rekabet çerçevesinde çalışmalar yapmaya başlaması merkeziyetçiliğin azalmasını hızlandıran bir etki yaratmıştır.

1990 sonrasında kalkınma ajanslarının kurulmasındaki amaç, bölgeler arasında var olan eşitsizliklerin ve farklılıkların azaltılması sağlanarak ekonomik yönden ve sosyal yönden uyumun artırılmasıdır ve bu dönemde kurulan BKA'lar gelir kaynaklarının önemli bir bölümü genel bütçeden ayrılan pay, tahsis edilen emlak ve özel fonlardan oluşmaktadır. Bütçesinin büyük bir bölümü merkezi yönetimden aldığı paylardan

oluştugu için BKA'lar kendi dinamikleri ile şekillenen yapılar olamamışlardır, ancak zamanla sundukları hizmetler, yerel ortaklıklarla olan ilişkiler ve kaynak sağlayıcı faaliyetler sonucunda bölgenin uzmanlık merkezi haline gelmişlerdir. BKA'lar zamanla bölgenin kullanılmayan kaynaklarını harekete geçirerek, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile geniş çaplı işbirliği yaparak önemli programlar yapmıştır. Fakat bu durumun bütün BKA'lar için geçerli olduğunu söylemek doğru değildir. Bunun nedeni bazı bölgesel kalkınma ajanslarının bölgedeki dinamikleri doğru şekilde kullanarak ajansın yönetim kuruluna alıp ya da verimli ortaklıklar oluşturarak önemli bir yol alırken bazıları bölgesel dinamikleri harekete geçiremediği için merkezi bütçeden ve Avrupa Birliği fonlarından pay alarak varlıklarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar (Eryılmaz ve Tuncer, 2013: 171).

BKA'lar aşağıdan yukarıya örgütlenme modeline göre yapılandıkları için yerel problemlerin çözülmesi için daha esnek politikalar geliştirebilir, firmalar ve yerel ortaklarla birebir görüşerek bürokrasiden uzak işbirliği imkânları sağlayabilir, belirli oranda sahip oldukları özerklik ile siyasi müdahalelerin önüne geçilerek ekonomide var olan yapısal sorunlara uzun vadeli olarak bakılması sağlanarak önemli avantajlar elde edilebilir (Eryılmaz ve Tuncer, 2013: 171).

2.3.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Amaçları

Bölgesel kalkınma ajanslarının tanımlarından da anlaşılacağı gibi bölgesel stratejilerin gelişmesini sağlamak, ülke içindeki yerel bazda ve bölgesel girişimcileri desteklemek, altyapı hizmetleri sunmak, özel sektörün daha iyi konuma gelebilmesi için yerel ve bölgesel sorunlara çözümler üretme ve bölgesel talepleri karşılayabilecek yeni mal ve hizmet üretimi için finansal garantiler ve çözümler üretmek amaçları arasındadır (Demirci, 2005: 193). BKA'ların en belirgin amacı, uzun dönemli bölgesel bağlamda ekonomik açıdan kalkınmanın sağlanabilmesi için uygun ortamın ve koşulların yaratılması gibi ekonomik açılardan bölgenin değerini ve çekiciliğini artırmak çevresel, bölgenin sosyal ve kültürel bağlamda değerlerinin geliştirilmesini sağlamaya çalışmaktır.

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının amacı; verdikleri hizmetlerin sonucunda ekonominin canlanmasını, bölgeye gelen girişimci potansiyelinin gelişmesini, bölgedeki halkın

bölgesel bağlamda kalkınmaya katılımını ve kalkınmadan da yararlanmasını sağlamaktır.

BKA'ların diğer amaçları ise şu şekildedir (İldırar, 2004: 121):

- Bölgenin rekabet gücünün artırılmasını sağlamak,
- İstihdamı artırmak,
- Bölgedeki istihdam edilen işgücünün verimliliğinin artırılmasını sağlamak,
- Sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamaya çalışmak,
- Bölgeye yapılacak olan yatırımların artırılmasını sağlamaktır.

Göymen'e göre ise, Bölgesel Kalkınma Ajanslarının amaçları ve beklentiler şu şekildedir (Göymen, 2010: 159-160):

- Bölgesel Kalkınma Ajansları yerel aktörler ve yerel dinamikler arasında sinerji oluşturacak bütün kaynakların harekete geçmesini sağlayarak yerel kalkınma çabalarının etkisini artıracaktır. Yerel kalkınmayı olumlu yönde etkilerken Bölgesel kalkınma ajansları, girişimci ve KOBİ desteği sağlama, devlet planlarını uygulama, kırsal kalkınma faaliyetlerini destekleme, alt yapı ve çevre projelerini gerçekleştirme gibi alanlarda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların yerine geçmeyecek ve doğrudan uygulama yapmayacaktır.
- BKA, yerel düzeyde planlama, programlama, proje üretme ve uygulama kapasitesini arttıracaktır. BKA'ların sayesinde yerel idarelere önemli ölçüde kaynak ve yetki aktarımının gerçekleştirilmesi beklenmektedir.
- BKA'lardan yerel ve bölgesel alanda kaynakların etkin ve yerinde kullanılması konusunda önemli bir fayda sağlanması beklenmektedir.
- BKA'lar dayanışma içinde rekabet ve kalkınma bilincini doğru yöne ve alanlara eklemlenmede önemli bir işlev üstlenerek yereldeki bu boşluğu dolduracaktır.
- Yerel dinamikleri küreselleşmenin tehditlerine karşı koyabilme ve sundukları fırsatlardan fayda elde edilebilmesi bağlamında ajanslar bir taraftan küresel düzeyde yaşanan gelişmeleri yerel düzeye aktarırken, diğer taraftan da yerel potansiyeli, varlıkları, üstünlükleri ve özgürlükleri küresel pazara taşınmalıdır.
- BKA'lar, merkezdeki bölgesel gelişme alanında faaliyet gösteren kurumların kapasitesi, etkinliği ve koordinasyonunu artıracaktır. Kritik nitelikte olan yerel

bilgilerin merkeze iletilmesinde ve sürekliliğin sağlanmasında, program, proje uygulamalarının izlenmesinde kolaylık sağlayacaktır.

- Ajanslarla birlikte hazırlanacak olan bölgesel gelişme stratejilerinin ve planlarının il çapında yürütülen fiziksel plan çalışmaları için stratejik bir çerçeve oluşturacaktır.
- BKA'lar bölgesel gelişme alanında AB müktesabatına uyum için ve Katılım Ortaklığında taahhüt altına alınan üyelik yükümlülüklerinden ekonomik yönden ve sosyal uyum yönünden alanında bulunan en önemlilerden birini uygulamaya geçirmiş olacaktır.

Bölgesel Kalkınma Ajansları merkezi yönetimden belirli oranlarda özerk olan, finans kaynağını kamu ya da özel sektörden alan ve belirli bir bölgeyle sınırlandırılmış faaliyet alanına sahip olan, o bölgenin ekonomik kalkınmasını amaçlayan birimlerdir. Bununla birlikte bölgesel kalkınma politikalarını uygulayan BKA'ların ulusal kalkınma politikalarıyla da uyumlu olması oldukça önemlidir (Dura, 2007: 142).

2.4. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Görevleri ve İdari Yapısı

Avrupa'da bölgesel politikaların ortaya çıkması ve önem kazanmasından sonra çok farklı şekillerde Bölgesel Kalkınma Ajansları oluşturulmaya başlanmıştır. Bölgesel kalkınma ajanslarının yapısı ve kuruluş amacı ülkeden ülkeye göre farklılık göstermektedir; bazıları yerelleşmeyi sağlamak, bazıları ise ulusal hükümet politikalarını etkin ve verimli bir şekilde dağıtmak için kullanılmıştır (Harding, 2006: 137). Bölgesel Kalkınma Ajansları yapı ve kuruluş olarak merkezi hükümetten bağımsız bölgesel düzeyde faaliyet göstermesine rağmen büyük bir çoğunluğu merkezi hükümet tarafından kurulmuştur.

BKA'lar 1950'li ve 1960'lı yıllarda ülkeye yabancı yatırımcıların gelmesini sağlayarak ekonomik açıdan kalkınmaya katkıda bulunmuşlar ve ileriki zamanlarda da yerel çaplı ve bölgesel çaplı şirketlere yalnız başlarına veya ortaklıklar halinde hizmetler sunmuşlardır. BKA'lar bölgeye yatırım yapmak isteyen girişimcileri bilgilendirmek, bölgeye veya bölgeden dışarıya teknoloji transferi sağlamak, sermaye katılımını sağlayarak iş çevrelerini destek olmak, fabrika, depo ve büroları kiralama veya satın alma yoluyla iş çevrelerinin hizmetine sunmak, bölgeye yatırım yapmak için yerleşmiş olan firmalara her alanda danışmanlık hizmeti vermek, yol, su, kanalizasyon, çöp

toplanması gibi alt yapıyı düzeltme faaliyetlerini gerçekleştirmek gibi faaliyetleri de yerine getirmektedirler. Görüldüğü gibi aslında son sayılan görevler yerel yönetimlerin görevleri arasındadır. Ancak yerel yönetimlerin mali kaynak ve personel konusunda yetersiz olması gibi nedenlerle bu görevlerin BKA'ya bırakılması istenilmektedir (Kuyucu, 2010: 541).

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının temel görevleri şu şekildedir (Tazesavaş, 2011: 6-7):

- Bölgenin tanıtımını yapmak,
- Bölgedeki tüm aktörleri ve dinamikleri harekete geçirerek, bölge içindeki farklı bileşenler arasındaki dengeyi sağlamak, bölgenin SWOT analizini yaparak orta ve uzun vadeli kalkınma stratejilerini geliştirmek.
- Altyapıyı geliştirmek.
- Bölgeye yatırımcı çekmek.
- Merkezi idarenin bölgeler arasında var olan eşitsizlikleri ve dengesizlikleri an aza indirmek ya da tamamen gidermek üzere “bölgeye tahsis ettiği fon ve diğer ulusal mali yardımlarla birlikte AB ve Dünya Bankası’ndan sağlanan fonlar gibi ulusal kaynak ve yardımların kullanılmasına ve yönetilmesine aracılık etmek”.
- Kırsal alanlardaki kalkınmanın sağlanmasına çalışmak.
- Bölgeye yatırım yapmak isteyen ve bunu planlayan yatırımcılara danışmanlık ve destek hizmetleri sağlamak.
- Kalkınmanın sağlanmasında yerel sermayenin yetersiz kalması gibi durumların ortaya çıkmasında ekonomik açıdan bölgenin canlanmasını sağlamak amacıyla fon sağlamak.

Bu görevlerinin yanında BKA'ların fiziksel, sosyal ve ekonomik yenileme faaliyetlerinin uygulamaya geçirilmesini sağlayabilmek nedeniyle yukarıda bahsedilen dönüşümü ya da değişimi gerçekleştirmede en uygun ortam olduğu da belirtilmektedir”. Bu nedenle de BKA'ların fiziksel, ekonomik ve sosyal yatırım önceliklerinin dengeli dağılımını sağlamak amacıyla gerekli liderlik, yetenekler ve kaynaklara sahip olduğunu garanti etmesi gerektiği ifade edilmektedir (Özer, 2007: 396). Bu görevlerin yanında bölgelerin taleplerini karşılayabilecek yeni ürün ve hizmet üretimi için finansal açıdan garantiler bulmaya çalışmak ve sorunların çözüm yollarını aramak da görevleri içinde yer almaktadır (Uzay, 2005: 77).

Kurulduğu coğrafi alanın ekonomik gelişimine katkıda bulunması ve tüm aktörler arasında işbirliği kurarak ilişkileri güçlendirmesi, hayata geçirdiği faaliyetlerde merkezi yönetimden belli bir derecede özerk olması Avrupa Birliği içinde bulunan bölgesel kalkınma ajanslarının ortak özelliğidir (Eryılmaz ve Tuncer, 2013: 169). AB ülkelerinde bulunan bölgesel kalkınma ajanslarının ortak özellikleri bulunsu da yasal statüleri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

Tablo 3. Ülkelere Göre Kalkınma Ajanslarının Yasal Statüleri

Ülkeler	Yasal Statü
Almanya	Sınırlı Sorumlu Şirketler, Kamu Hukuku Organizasyonları
Avusturya	Kar Amacı Gütmeyen Tüzel Kişilik (Limited Şti)
Belçika	Belediyeler Arası Ajans, Kamu Hukuku Organizasyonları, Limited Şirket
Bulgaristan	Kar Amacı Gütmeyen Organizasyonlar
Çek Cumhuriyeti	Limited Şirket, Vakıf veya Kamu-Özel Hisseli Ortaklıklar
Estonya	Kamu Kuruluşu
Fransa	Kar Amacı Gütmeyen Tüzel Kişilik, Karma Ekonomi Şirketi
Hollanda	Kamusal Sınırlı Şirketler
İngiltere	Bakanlık Dışı Kamu Kuruluşu, Özerk Örgüt
İrlanda	Kamu Kuruluşu
İspanya	Kamu/Özel Hukuk Kuruluşları
İsveç	Kar Amacı Gütmeyen Limited Şirket
İtalya	Kamu Limidet Şirketi
Macaristan	Kar Amacı Limited Şirketi
Polonya	Anonim Şirket
Romanya	Kar Amacı Gütmeyen Tüzel Kişilik
Türkiye	Görev ve Yetkileri Kanunla Düzenlenmiş Özel Hukuk Hükümlerine Tabi Tüzel Kişilik

Kaynak: İZKA (2008), “Avrupa’da Kalkınma Ajansları”, İZKA Yayınları No: İZKA-A/2008-01, İzmir, ss. 14.

Tablo 3’den görüldüğü gibi bölgesel kalkınma ajansları bölgelerin ihtiyaçları, yönetim yapılarına ülkelere göre farklı şekillerde konumlanmaktadır (Eryılmaz ve Tuncer, 2013:

170). Yine Tablo 3'te bölgesel kalkınma ajanslarının yasal statüleri çoğunlukla kamu tüzel kişilikleri şeklinde oluşturulduğu, Türkiye'de ise kalkınma ajanslarının görev ve yetkileri kanun ve tüzüklerle belirlenmiş özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişilikler şeklinde kurulduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında hangi statüde kurulmuş olursa olsun bütün BKA'lar kuruluş amaçlarını gerçekleştirebilmek için merkezi yönetimden belli bir ölçüde özerkliğe sahiptirler.

21.yüzyılın yeni yönetim anlayışı çerçevesinde şekillenen bir yapıya sahip olan Bölgesel Kalkınma Ajansları, bu yeni yönetim anlayışı içinde girişimciliği ön plana çıkartmaktadır. BKA'lar genellikle özel sektör ve STK'ların oluşturduğu bir örgütlenme şekline sahip olmuş ve bu noktada BKA'ların içerisinde kamunun mu, özel sektörün mü ağırlıklı olacağı konusu liberal ekonomi anlayışına göre belirlenmektedir. Liberal ekonomiyi benimseyen ülkelerde BKA'lar, sermaye kesiminin, uluslararası ve ulusal şirketlerin ve STK'ların etkisi altındadır (Dura, 2007: 147).

Bölgesel Kalkınma Ajansları iki yapıya sahip bir örgütlenmeye sahiptir. İlk yapı, Genel Kurul, Denetim Kurulu, Denetleme Komitesi ve Genel Müdür gibi yasal öğelerden oluşmaktadır. İkinci yapı ise, belli bir konu üzerinde inceleme yapan çalışma grupları komiteleridir. BKA'ların içinde onların politikalarını oluşturan ve bu politikaları yürütme görevini üstlenen yönetim kurulları da bulunmaktadır. Bu kurul üyeleri genellikle merkezi hükümet aracılığıyla atanan üyelere, o bölgede yaşayan ve o bölgenin önemli kişilerinden ya da ajansı kuran kuruluşların temsilcilerinden oluşmaktadır. BKA'lar harcamalarından dolayı merkezi idareye karşı sorumludur ve bölge politikalarının oluşturulması ve uygulanması bağlamında ise ajansın kuruluş mevzuatı çerçevesinde serbestiye sahiptir (Sarıhan, 2011: 48).

BKA'ların teşkilat yapıları ülke uygulamalarına göre farklılık göstermektedir: Ajansların faaliyet gösterecekleri bölgenin temsilcilerinden oluşan bir genel kurul, yönetim kurulu, bir genel sekreter, genel sekreterlik ve bölgenin potansiyelini ortaya çıkartacak araştırmalar yapmakla görevli çalışma grupları ve komitelerdir (Özden, 2005: 6).

Genel kurul, kamu kurumu, özel sektör, STK'lar, üniversiteler ve yerel yönetimler gibi geniş bir yelpazeden güçleri içerisinde barındırmaktadır. Bu kurulda BKA'ların hedefleri saptanmakta ve yönlendirilmektedir. Genel kurul, bölgesel hedeflerin

saptanması, bölgenin gelişme noktasında tavsiyelerde bulunması görevlerini üstlenmiştir ve BKA'ların idari yapılanmasında en üst seviyede olan organdır.

Yönetim kurulu, BKA'ların karar organıdır ve ajansların politikalarını oluşturmak ve yürütmekle görevlidir (Dura, 2007: 148). Merkezi idare tarafından atanan ve ajansın kurulmasına katkıda sağlayan kuruluşların temsilcileri yönetim kurulunu oluşturmaktadır. Yönetim kurulunda diğer üyelerin yanında özel sektör temsilcileri de bulunmaktadır. Bu kurul, önemli bir işlev olan teknik ekibi yetiştirme işini üstlenen genel müdürü seçmektedir (Demirci, 2003: 16).

Genel sekreter BKA'nın icra organıdır ve yönetim kurulunun verdiği görevleri yerine getirir ve bu görevleri yerine getirirken kurula karşı sorumludur. Bununla birlikte BKA'ların merkezi hükümetler yakın ilişki içerisinde olması ajansların başarılı olabilmesinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu ilişki BKA'larının idare heyeti başkanlığına hükümet tarafından bir üye seçilmesi ve ilgili bakanın yönetim kurulu toplantılarına belirli aralıklarla katılımı ile sağlanabilmektedir. BKA'lar ve merkezi yönetim arasındaki ilişkilerin iyi olması ajansların amaçlarını hayata geçirilmesi noktasında kolaylık sağlayacaktır (Dura, 2007: 148).

BKA'ların personel yapısı incelendiğinde bütün ülkeleri içine alan tek bir yapı ortaya koymak oldukça zordur. Büyük ölçüde mevcut idari yapının dışında olan BKA'lar personel rejimi bakımından kendine özgü bir yapı sergilemektedir.

BKA'lar personel istihdamı konusunda esnek bir anlayış benimsemiştir. Çalışma grupları, komiteler oluşturabilmekte ve ihtiyaç olduğunda da yabancı teknik personel ya da danışman istihdam edebilmektedir (Demirci, 2005: 189).

BKA'lar genellikle mali haklar ve ücretler bakımından kendi kuruluş kanunlarına tabi olurken, sosyal güvenceler bağlamında ise kamu görevlilerinin bağlı olduğu kanuna tabidir. Personelin performansı sıklıkla denetlenmekte ve performansları yeterli olmayanların sözleşmeleri fesh edilmektedir. Bunun yanında bazı BKA'ların personellerinin özel şirket hukukuna tabi olduğu görülmektedir (Özen, 2005: 9). “BKA'ların genel kurulu, yönetim kurulu, denetleme komitesi ve genel müdürden oluşan yapıları içerisinde bulunan kurullar teknik olmayan hissedarların seçtiği üyelerdir”. Personel seçiminde özerk olan BKA'lar ihtiyaç olduğunda dışarıdan sözleşmeli personel ve danışman alabilmektedir (Gürer, 2014: 82).

2.5.Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Gelir Kaynakları ve Denetimi

Avrupa’da bulunan Bölgesel Kalkınma Ajansları’nın finansman kaynakları içinde en öne çıkan ve önemli olan kamu gelirleri ve Avrupa Birliği fonlarıdır. Avrupa Birliği 1990’lı yıllarda bölgelerarası rekabet ve sürdürülebilir kalkınma politikalarını üye ve aday ülkelerde gerçekleştirmek için ulus-altı yapılara oldukça büyük miktarda mali destek sağlaması ve bu desteği de bölgesel örgütler aracılığıyla sağlamak istemesi BKA’ların sayılarının artmasına neden oldu. 2000’li yıllarda ise gelir kaynaklarına göre güçlü BKA’lar ve zayıf BKA’lar olmak üzere iki modelin ortaya çıktığı görülmektedir (Özen, 2005: 6).

Avrupa Birliği’nin fonlarından faydalanabilmek için hem AB üyesi ülkeler hem de aday ülkeler adeta bir yarış içerisine girmişlerdir. Bölgesel Kalkınma Ajansları’nı kurmaktan geçen fon alabilme yarışında Türkiye’nin de öncelikli amacı, bölgeler arasındaki eşitsizliği gidermek ve sürdürülebilir kalkınma vb. sağlamak değil AB fonlarından yararlanabilmek olmuştur.

Güçlü Bölgesel Kalkınma Ajansları olarak tanımlanan BKA’lar yaptıkları çalışmalarda finansman kaynaklarının çok yönlü, düzenli ve faaliyetlerine yetecek oranda gelirleri olan ajanslardır. Güçlü BKA’ların bütçelerinin büyük bir bölümü yerel yönetimler ve bölgesel yönetimler aracılığıyla elde edilen gelirlerden ve genel bütçe gelirlerinden oluşmaktadır. Bunun yanında, yönetim kurulu üyeleri ve hissedarları olan yerel bankalar, ticaret, sanayi ve meslek odaları, tarım, turizm birlikleri ve bölgede önemli yatırımları bulunan özel sektör tarafından finanse edilmektedir.

Zayıf Bölgesel Kalkınma Ajansları’nın bütçelerinin çok büyük bölümünü, Avrupa Birliği fonları oluşturmaktadır. AB fonlarının dışında zayıf BKA’ların kaynakları çok yetersizdir (Özen, 2005: 6).

İlerleyen zamanlarda Avrupa Birliği içerisine yeni katılan ülkelere AB yapısal fonlarının verilmesiyle BKA’ların yeni bir süreç içerisine girmesi beklenmektedir. Zayıf BKA’lar kendileri AB fonları dışında yeni kaynaklar yaratamazsa en önemli finansman kaynaklarını kaybedecek ve mali krize girerek işlevlerini yitirmeleri beklenmektedir. Güçlü BKA’lar ise ihtiyaca yönelik hizmet sunumuna yardımcı olabilen ve bu sayede çok çeşitli ve zengin finansman kaynakları yaratabilmiş BKA’lar konumuna gelerek güçleneceklerdir.

Her bölgenin idari, ekonomik, politik ve hukuki şartları göz önüne alınarak BKA'ların finansman yapılarını güçlendirmek için her ülkede farklı formüller bulunmuştur.

BKA'lar AB finansmanından kurumsal yapılarına göre iki şekilde faydalanır:

- Yapısal fonlar yürütürler,
- Topluluk girişimleri (Leader, Interreg, Recher, Konver, Euroform vb.) projelerini ya da bu projelerle bağlantılı mikro projeleri yönetirler (Özen, 2005: 5).

Her üye ülkenin var olan hukuki, idari ve mali yapısı içerisinde farklılıkların varlığı ile birlikte, bazı BKA'ların Yapısal Fonlar tarafından finanse edilen operasyonel programları bizzat hazırladıkları ve yürüttükleri, bazılarının da mali kontrolü sağlamada başka bir kamu organında bulunan programların uygulayıcısı oldukları görülmektedir.

Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın giderek Yapısal Fonlar yerine Topluluk Projeleri yürüttükleri görülmektedir. Bunun yanında Topluluk Girişimleri programları altında yer alan yeni ve farklı uygulamaların denendiği ve örnek teşkil etmesi için seçilen birtakım projeler de Avrupa Komisyonu tarafından belirlenen bazı BKA'lara verilmektedir (Özen, 2005: 6).

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının denetimine gelince ise, 5449 sayılı Kalkınma Ajansları Kanunu'nun 25.maddesine göre Kalkınma Ajanslarında iç ve dış denetim yapılmaktadır. *“Ajanslarda iç denetim; yönetim kurulu başkanı veya genel sekreter ile bir iç denetçi tarafından, ajansın faaliyetleri, hesap işlemleri ve performansının denetlenmesi suretiyle yapılır ve hazırlanan rapor Yönetim Kurulu ve Kalkınma Kurulu'na sunulur”*.

Dış denetim ise, İçişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı ile Kalkınma Bakanlığı'nca müşterek olarak belirlenecek esas ve usullere göre yapılmaktadır. Bunun yanında bir de BKA'ların her türlü hesap ve işlemleri yönetim kurulu tarafından her yıl en geç mart ayında ve gerekli görülen hallerde her zaman Sermaye Piyasa Kurulu mevzuatına göre kurulmuş bağımsız denetim kuruluşları tarafından inceleme yapılabilir.

Bağımsız dış denetim kuruluşları hazırladıkları raporu aynı zamanda İçişleri Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına sunmakta ve denetim sonucunda suç teşkil eden hususlarla ilgili gerekli işlemleri yapmaya İçişleri Bakanlığı yetkilendirilmişken,

performansla ilgili değerlendirmeleri yapmaya ve gerekli tedbirleri almaya DPT Müsteşarlığı yetkilidir (5449, md.25).

5449 sayılı Kanunda ajansların denetiminin Sayıştay tarafından yapılması belirtilmiş ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun hükümlerinden muaf tutulmuştur. 5449 sayılı Kanun'da da ajansların her türlü hesap ve işlemleri üzerinde dış denetimin gerçekleştirilebileceği ifade edilmiş ancak yapılacak olan denetimin türü ve şekli belirtilmemiştir. Bunun yanında 2009 yılında Kalkınma Ajanslarının denetimi ile ilgili yayımlanan yönetmelikte de dış denetimle ilgili ayrıntılı ltler getirilmemiştir.

Yönetmeliğin 6. maddesine göre İç denetim ajansın çalışmalarına değer katmak ve geliştirmek için kaynakların ekonomiklik, etkililik ve verimlilik esaslarına göre yönetilip yönetilmediğini değerlendirmek ve rehberlik yapmak amacıyla gerçekleştirilen bağımsız, nesnel güvence sağlama ve danışmanlık faaliyetlerini kapsar şeklinde belirtilmektedir.

“5449 sayılı Kanun'un 26.maddesinde ajansın iç kontrol sistemi, ajansın gelir, gider, varlık ve yükümlülüklerinin etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde yönetilmesi, ajansın mevzuata uygun olarak faaliyet göstermesi, her türlü mali karar ve işlemelerde usulsüzlük ve yolsuzluğun önlenmesi, karar oluşturmak ve izlemek için düzenli, zamanında ve güvenilir bilgi edinilmesi amaçlarını gerçekleştirmek üzere, i denetçinin görüşü alınarak, genel sekreterin teklifi ve yönetim kurulunun kararı ile belirlenmektedir” (5449 Sayılı Kanun, m.26).

Kalkınma Ajansları devir, intikal, bağış ve yardımlardan kaynaklanan vergilerle damga vergisinden ve düzenlenen sözleşmelerden doğacak diğer vergi, resim, harç ve katkı paylarından muaf tutulmuşlardır (5449 Sayılı Kanun, m.26).

2.6.Türkiye'de Kalkınma Ajansları

Türkiye'de Kalkınma Ajansları 2005 yılında ıkarılan Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun Tasarısı ile kurulmuştur. Kanunun gerekçesinde ise Türkiye'de bölgelerarasındaki gelişmişlik düzeyi farklılıklarının çok yüksek olduğudur. Bu bölümde Türkiye'de Kalkınma Ajanslarının tarihsel süreçleri, görevleri, btleri ve yapıları ele alınacaktır.

2.7.Türkiye’de Kalkınma Ajanslarının Tarihsel Gelişimi

Türkiye’nin yönetim modeli, üniter merkezîyetçi Fransız yönetim modeli örnek alınarak oluşturulduğu için merkezi yönetimin biriminin bölge düzeyinde bir kademesi bulunmamaktadır. Ancak zamanla bölge kademesine ihtiyaç duyulmuş ve ilk olarak güvenlik eksenli olarak 1913 yılında umum müfettişliği kurulmuştur. Ancak Türkiye’de asıl ihtiyaç olan ekonomik eksenli bölgelerin kurulmasıdır. Bunun için 1936 yılında Doğu Anadolu bölgesinin ekonomik kalkınması için Bayar tarafından bölgesel kalkınma planı hazırlanmıştır (Bayramoğlu, 2005: 44).

Küresel değişime ayak uydurabilmek için kamusal hizmetlerin tüm alanında tekrardan yapılandırmayı gerektiren bir reform sürecine girilmiştir. Devletin tekrardan yapılandırılması sürecinde uygulamaya konulan reformlar, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş ve küreselleşme sürecine uyum sağlamak şeklinde ifade edilmektedir. Merkezi hükümetin aşırı büyüyerek hantallaşması sonucu birçok soruna çözüm üretilmez duruma gelmesi yerel ve bölgesel yönetimlerin önemini ön plana çıkmasına neden olmuştur. Böylece merkezi devletin iş yükünün azalması, daha hızlı ve etkin hizmet verebilmesi için görevlerinin bir kısmının yerel birimlere devredilmesi ve küreselleşmeye uyum sağlanabilmesi için ülke tam anlamıyla küresel rekabete açılırken yerel, küçük ve orta boy işletmelerin de bunlarla rekabet edecek şekilde desteklenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bunun sonucunda da devlet aşırı hantallık ve verimsizlikten kurtulabilecek, küreselleşme sürecine uyumlu, dinamik, rekabetçi bir toplum hedefine ulaşmanın önündeki en önemli engel aşılmış olacaktır (Yılmaz, 2010: 184). Küreselleşmeye uyum sağlama, etkin ve verimli hizmet sunumu anlayışı çerçevesinde bölge kavramının daha da önem kazanması ve bölgesel farklılıkların ve dengesizliklerin giderilmesinin önemi ön plana çıkmış ve bu düşüncenin hayata geçirilebilmesi için Bölgesel kalkınma ajansları bir araç olarak düşünülmüştür.

Türkiye Avrupa Birliğine üyelik sürecinde yaşanan gelişmeler ve uyguladığı bölgesel politikalarının AB bölgesel politikalarına uyum sağlama çabasının sonucunda 1999 yılında gerçekleştirilen Helsinki Zirvesiyle ilk kez kalkınma ajanslarıyla tanışmıştır. (Maç, 2006: 3-4). Türkiye AB ‘ye aday ülke olarak Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi vermiş ve bu belgede kalkınma ajansları yer almıştır. Katılım Ortaklığı Belgesi, AB üyeliğine hazırlanan aday ülkeler tarafından kısa

ve orta vadede aşama kaydedilmesi gereken öncelikli alanları ortaya koymak için hazırlanmış bir belgedir.

Avrupa Komisyonu tarafından ilk olarak 2001 yılında Türkiye için Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanmıştır. Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan İkinci belge ise, 2003 yılında kabul edilmiş ve 2001 yılındaki belgede Türkiye'nin Avrupa Topluluğu Bölgesel Politikasına uyumu kapsamında AB'nin beklentileri kısa vadede belirtilmiştir. Bu beklentiler; birlik kurallarına uygun İBBS hazırlanması, bölgesel politikanın geliştirilmesi için strateji benimsenmesi, planlama sürecinde projelerin seçiminde bölgesel politika ölçütlerinin kullanıma başlanması ve bölgesel istatistiklerin güçlendirilmesine ilişkin bir strateji oluşturulmasıdır. Orta vadede ise, bölgesel reformun tanımlanarak bölge kavramının ve belediye kavramının geliştirilmesi, bölgesel düzeyde işler yapıların oluşturulması ve bölgesel bağlamla ilgili mevcut idari yapıların güçlendirilmesi, ayrıca bütün vatandaşların ekonomik, sosyal ve kültürel imkanlarının artırılması hedefiyle bölgesel farklılıkların en aza indirilmesi adına global bir strateji geliştirilmesi için çabaların devam ettirilmesi ve özellikle Güneydoğu Anadolu'daki durumun iyileştirilmesidir (Akpınar ve Özaslan, 2005: 243-244).

2005 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı'nda da KA'larının kurulacağı ifade edilmiştir" (Taner, 2008: 38). 25 Ocak 2006 tarihinde 5449 sayılı Kalkınma Ajansları Kuruluş, Koordinasyon ve Görevleri Hakkındaki Kanun genel kurulda görüşülerek kabul edilmiştir.

2.8. Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA)

Doğu Marmara Bölgesi, Anadolu ve İstanbul arasında köprü görevi görmektedir. Bölge önemli ulaşım güzergâhları üzerinde yer almaktadır. İstanbul, Ankara, Bursa gibi büyükşehirlere komşu olmasının getirdiği coğrafi avantaj ve zengin ekonomik çeşitliliğe sahip olan bir bölgedir.

Resim 1: <http://www.dogumarmarabolgeplani.gov.tr> (02.04.2017).

3,45 milyon kişinin yaşadığı Doğu Marmara Bölgesi, ülkede İstanbul ve Ankara'dan sonra en çok göç alan 3. bölge olması ve büyük ölçekli özel ve kamu yatırımlarının odağında yer alması; önümüzdeki 10 yıllık dönemde nüfus dinamiklerinin Türkiye'nin üzerinde artış oranlarına sahip olacağının başlıca göstergeleridir. Doğu Marmara Bölgesi, gelir dağılımındaki eşitsizliğin en az olduğu bölge olmasına rağmen, bölge içi gelişmişlik farkları öncelikli problemler arasındadır (<http://www.marka.org.tr>).

Bölgede sanayi, ticaret ve ulaşım olanakları diğer bölgelere göre iyi durumdadır. Bölgenin ülke geneline göre iyi durumda olması ve bu gelişiminde sürmekte olması ile süren büyük kamu yatırımlarının var olması bölgenin gelişmesinin giderek artacağına işaret etmektedir. Sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesi bölge içinde farklılık göstermekte ve bölgenin ana karakteristiğini oluşturan çok sektörlü ekonomik yapı mekânda heterojen bir dağılım sergilemektedir (MARKAa, 2015: 14).

Gayrisafı Bölgesel Hasıla 145,999 milyon TL'dir ve bu rakam 80,351.6 milyon ABD Doları (\$)’na denk gelmektedir.

Gayrisafı Bölgesel Hasıla'nın bölgeye oranı 1.0, ülkeye oranı ise, 0.07 dir. Kişi Başı Gayrisafı Bölgesel Hasıla 195,475.4 TL, bu rakam 107,581.4 ABD Doları (\$)’na denk gelmektedir (http://www.dogumarmarabolgeplani.gov.tr/markastat_il/statplanet.html).

Bölgenin İstanbul'a yakın olan batı ilçelerinde imalat sektörü yoğun bir şekilde varlığını göstermekle birlikte; doğuya ve kuzeye doğru gidildikçe, doğal değerlerin varlığından dolayı tarım ve hayvancılığın yaygın olarak yapıldığı görülmektedir. Sanayi ve tarımın yanında bölgede turizm bölgelerinin varlığı sektörel çeşitliliğin artmasına neden olmaktadır.

Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış ürünler: 7.2 milyon, sebze, bahçe ve kültür bitkileri ürünleri: 17.7 milyon, meyveler, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri: 16.9 milyon, başka yerde sınıflandırılmamış hayvanlar ve hayvansa ürünler: 2.8 milyon, ormancılık ve tomruculuk: 279,926 milyon, balıkçılık: 2.5 milyondur (http://www.dogumarmarabolgeplani.gov.tr/markastat_il/statplanet.html).

Doğu Marmara Bölgesi, gelir dağılımındaki eşitsizliğin en az olduğu bölge olmasına rağmen, bölge içi gelişmişlik farkları öncelikli problemler arasında yer almaktadır. 2011 yılında yapılan araştırmaya göre Doğu Marmara Bölgesi'nde kişi başı gayrim safi katma değer 13.138 \$ ile Türkiye ortalamasının 1,41 katı olup, Düzey 2 bölgelerinde İstanbul'dan sonra en yüksek paya sahiptir (MARKAa, 2015: 14). Bölge gelişme düzeyi bağlamında ülke ortalamasının oldukça üzerinde yer almasına rağmen, gelişmişlik bölge genelinde homojen bir yayılıma sahip değildir ve çok gelişmişlik göstergesi alt bölge birimlerinde çeşitlilik göstermektedir.

2012 yılında bölge, 14,66 milyar dolar ihracat ile Türkiye toplam ihracatında %9,61'lik paya; 13,2 milyar dolar ithalat ile Türkiye toplam ithalatında %5,58'lik paya sahiptir. Bu paylara, üretim yeri Doğu Marmara Bölgesi olup, vergi gelirlerini ve dış ticaret kayıtlarını yerleşik üretim yerlerinde beyan etmeyen büyük ölçekli firmalar dahi değildir. Bu büyük ölçekli firmaların dahil edilmeleri durumunda bu oran yaklaşık olarak Türkiye toplamının %14-15'ine tekabül etmektedir.

Türkiye 2023 İhracat Stratejisi'nin 500 milyar dolar hedef göstergesi çerçevesinde, Doğu Marmara Bölgesi'nin 2023 vizyonundaki payı ülke toplamında %15 oranına tekabül eden 75 milyar dolar ihracat düzeyidir (www.marka.org.tr).

Bölge homojen bir yapıya sahip olmadığı için, bütüncül planlama ilkelerinin açık bir şekilde ortaya konulması ve safi bölge genelini kapsayan programların tanımlanması, kalkınma çabasının beklenen hız ve verimde uygulamaya geçirilmesinde engel teşkil etmektedir. Bu nedenle Doğu Marmara Bölgesi'nde gelecek 10 yıllık gelişme ilkeleri

belirlenirken, bazı stratejiler bütün bölgeyi kapsamaktayken, bazı stratejiler için bölge altı birimlerin odak seçilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır (MARKAa, 2015: 15).

MARKA, Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya ve Yalova illerini kapsayan TR42 kodlu Düzey 2 Bölgesi ve Batı ile Doğu arasında bağlantı kuran stratejik konuma sahip bir kalkınma ajansıdır. 25.01.2006 tarih ve 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un 3'üncü maddesine dayanılarak Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) koordinasyonunda 25 Temmuz 2009 tarih ve 27299 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 14.07.2009 tarih ve 2009/15236 karar ile kurulmuştur.

MARKA kendisine verilen görevleri yerine getirebilmek ve bölgesel gelişmeyi hızlandırmak ve de bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak için hizmet edebilmek amacıyla temel ilke ve politikalar belirlemiştir. Kalkınma Ajansı'nın görevleri 5449 Sayılı Kanun'un 6 maddesinde şu şekilde belirtilmiştir:

- Yerel yönetimlerin plânlama çalışmalarına teknik destek sağlamak,
- Bölge plân ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak; bu kapsamda desteklenen faaliyet ve projelerin uygulama sürecini izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirmek,
- Bölge plân ve programlarına uygun olarak bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu kapsamdaki projelere destek sağlamak,
- Bölgede kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen ve bölge plân ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri izlemek.
- Bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek,
- Bölgenin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek.
- Bölgenin iş ve yatırım imkânlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak,

- Bölge illerinde yatırımcıların, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idarî iş ve işlemlerini, ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine etmek,
- Yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlayarak küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri desteklemek.
- Türkiye'nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine katkı sağlamak, Ajansın faaliyetleri, malî yapısı ve ajansla ilgili diğer hususların güncel olarak yayınlanacağı bir internet sitesi oluşturmak (5449 sayılı Kanun, m.6).

Türkiye'deki Kalkınma Ajansları ise Görev ve Yetkileri Kanunla Düzenlenmiş Özel Hukuk Hükümlerine Tabi Tüzel Kişilik olarak kurulmuştur.

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın kapsadığı iller Batı'yı ve Doğu'yu birbirine bağlayan, Türkiye'nin ekonomi merkezi olan İstanbul ve idari merkezi olan Ankara ile iletişim bağları kuvvetli olan bir bölgededir. Bunun yanında Karadeniz ve Marmara Denizi'ne de kıyısı olan illere sahip olduğu için MARKA dünyayla da rahat bağlantı kurabilen bir konuma sahiptir. Kalkınma Bakanlığı tarafından 2011 yılında yapılan illerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması yapılmıştır. Bu çalışmaya göre; Kocaeli 4., Bolu 11., Yalova 13., Sakarya 18. ve Düzce 35. sırada yer almaktadır. Çalışmadan da görüldüğü gibi Doğu Marmara illerinin ülke içerisindeki sıralamasının üstlerde yer aldığını söylemek mümkündür (MARKAa, 2015: 14).

TR42 kodlu Düzey 2 Bölgesi 2011 yılında DPT tarafından yapılan İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmasına göre bölge, 26 adet Düzey 2 bölgesi arasında 6. Sırada yer almaktadır (DPT, 2013: 74). 2003 yılında yapılan sıralamaya ise bu bölge 5. Sırada yer almıştır (DPT, 2003: 107).

Kocaeli ili 4. Sırada yer almasına rağmen bölgede yer alan diğer illerin alt sıralarda bulunması nedeniyle Düzey 2 sıralamasında TR42 Düzey-2 bölgesi 6.sırada yer almaktadır (DPT, 2013: 75).

Doğu Marmara Bölgesi, yüz ölçümü olarak küçük olsa da, bölgenin çeper alanlarının tarımsal potansiyeli yüksek düzeyde olup, tavuk eti, kivi, fındık, mısır ve patates ürünlerinde Türkiye’de ilk sıralarda yer almaktadır. Bölgenin konum itibariyle İstanbul ve Ankara pazarlarına yakın olması bölgenin tarımsal anlamda önemini arttırmaktadır. Bunun yanında bölgenin doğal değerlerine dayalı turizm potansiyeli de yüksek olduğu için bu bağlamda termal ve doğa turizmi öne çıkmıştır. Bölgede kongre, kültür ve tarih turizmi ile spor ve kış turizmi imkânları da bulunmaktadır.

Doğu Marmara Bölgesi göç alan bir bölge olmasının, şehirleşme oranının yüksek olması (%81), Kocaeli ve Sakarya gibi iki lokomotif büyükşehri barındırmasının doğal sonucu olarak, işsizlik oranı açısından Türkiye ortalamasının üzerinde değere sahiptir. 2009 yılında %15 ile Türkiye ortalamasının 1 puan üzerinde olan işsizlik oranı, 2012 yılında %10,5’e gerilemiş olsa da Türkiye değerinin 1,3 puan üzerinde yer almıştır.

MARKA, bulunduğu bölge bağlamında stratejik olarak önemli bir konuma sahiptir. MARKA işbirliği ağları güçlü, çok çeşitli ekonomik yapısı ile bölgede değer üretebilen, bölgenin zengin yönünün ve beşeri potansiyelinin geleceğe yön veren, yaşam standartları sayesinde farklılık yaratabilen, tamamen insana ve bilgiye odaklanmıştır. Bölgenin gelişimi için yeniliklere açık, küresel rekabette lider ve sürdürülebilir kalkınmada marka bölge olma vizyonuna sahip bir bölgede yer alan ajansın misyonu, sürdürülebilir kalkınmayı sağlayabilmek amacı ile iktisadi kaynakların en fazla katkı sağlayacak şekilde değerlendirileceği stratejileri belirlemek ve tüm paydaşlarla koordinasyonu ve çalışanlarının katılımını sağlayarak, bu stratejileri uygulamak için hazırlanan plan ve programlar çerçevesinde nitelikli ve yönlendirici faaliyetlerde bulunmaktadır.

Doğu Marmara Bölgesi, 23 imalat sektöründe, birkaç alt sektör dışında, kümelenme eğilimine sahip olup kümelenme konusunda zengin sanayi portföyüne sahiptir. Türkiye genelinde faal ve kuruluş aşamasında olan 279 Organize Sanayi Bölgesi’nden, 18’i faal, 19’u kuruluş aşamasında olan toplam 37 adedi Doğu Marmara Bölgesi’nde yer almaktadır. Çeşitli analizlerde bölgede, kimya, makine, otomotiv, lojistik, demir-çelik, metal ürünleri, elektrikli makine, gıda-içecek, orman ürünleri, elektronik plastik kauçuk, enerji demir metaller, dokuma ve tekstil, gemi inşa, cam ve kağıt mamulleri imalatı sektörleri öne çıkmaktadır. Bölge rekabetçi sanayi ve güçlü yenilik altyapısı ile

ülkemizin öncü Ar-Ge bölgelerindendir. Türkiye'nin ilk Teknoloji Geliştirme Organize Sanayi Bölgesi olan Gebze OSB teknoparkı bölgede faaliyet göstermektedir. Ülke genelinde toplam faal 34 teknoparkın 6'sı 20 teknoloji merkezinin de 2'si Doğu Marmara Bölgesi'nde yer almaktadır. Bütün bunların yanında bölgede yer alan 6 üniversite bölgenin yenilikçi kimliğini tamamlamaktadır (MARKAc, 2015: 14).

Bölge 2013 yılı itibariyle 35 faal toplamda 41 adet liman tesisi; bir havalimanı (Cengiz Topel Havalimanı), 331 km otoyol ve 255 km demiryolu ile güçlü bir ulaşım yapısına sahiptir (<http://www.marka.org.tr>).

MARKA kendisine verilen görevleri yerine getirebilmek ve bölgesel açıdan ilerlemeyi ve gelişmeyi hızlandırmak ve de bölge içerisinde gelişmişlik farklarının azalmasına hizmet edebilmek amacıyla temel ilke ve politikalar belirlemiştir.

2.8.1. Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın Teşkilat ve Personel Yapısı

5449 sayılı Kanun'a göre "Ajansların Teşkilat Yapısı" başlıklı üçüncü bölümünde Kalkınma ajanslarının teşkilat yapısı şu şekilde tanımlanmaktadır: Kalkınma Kurulu, Yönetim Kurulu, Genel Sekreterlik, Yatırım ve Destek Ofisleri

Bu kanun çerçevesinde kurulmuş olan ve faaliyet gösteren Doğu Marmara Kalkınma Ajansının teşkilat yapısı ise Kalkınma Kurulu, Yönetim Kurulu, Genel Sekreterlik, Merkez Birimleri olan planlama ve programlama ve koordinasyon birimi, proje uygulama birimi, izleme ve değerlendirme birimi, destek birimi, Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya ve Yalova illerinde bulunan yatırım destek ofisleri ile Genel Sekreterliğe bağlı olarak çalışan İç Denetçi ve Hukuk Müşavirliğinden oluşmaktadır.

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın personel yapısı 5449 sayılı Kanun ve Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği'ne göre belirlenmiştir. Doğu Marmara Kalkınma Ajansında 2016 yılı itibariyle toplam 28 personel bulunmaktadır. Bu personelin 22 si erkek 6 tanesi de kadındır. Ajansın personelinin yaş ortalaması 35,61 dir. Ajansın eğitim seviyesine bakıldığında; 8 kişinin lisans mezunu, 7 kişinin yüksek lisans mezunu olduğu ve 6 kişinin de doktora eğitimine devam ettiği görülmektedir.

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nda, Destek Personeli ve Uzman Personel olmak üzere iki farklı kadroda personel istihdam edilmektedir, ayrıca bir Hukuk Müşaviri, bir İç Denetçi ve bir Genel Sekreter bulunmaktadır.

2.8.1.1. Yönetim Kurulu

Kalkınma ajansının karar organı olan Yönetim Kurulu, başkanın daveti üzerine üye tam sayısının yarısından bir fazlası ile her ay en az bir kere toplanır. Yönetim Kurulu toplantılarına başkan katılmadığında ya da olmadığında onun vekili katılarak başkanlık eder. Kurul, toplantıya katılan üyelerin oy çokluğu ile karar alır ve oyların sayımı sonucunda eşitlik çıkması durumunda başkanın kullandığı oyu bağlamında karar verilir (MARKAc, 2016: 2-3). Ajans Genel Sekreteri, oy hakkına sahip değildir ancak Yönetim Kurulu toplantılarına katılır.

MARKA Yönetim Kurulu faaliyet alanına giren illerin (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova) Valileri, büyükşehir belediye başkanları veya büyükşehir olmayan illerde (Bolu, Düzce ve Yalova) il merkez belediye başkanları, il genel meclisi başkanları ve her ilden birer kişi olmak şartıyla ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşmaktadır. Ajansı yönetim kurulu başkanı temsil etmektedir.

2016 yılı içinde MARKA Yönetim Kurulu toplam 14 olağan toplantı gerçekleştirmiştir. Yönetim Kurulu'nun görev ve yetkileri 5449 sayılı Kanunun 11. Maddesinde tanımlanmıştır.

Yönetim Kurulu sayılan bu görevlerinin bir kısmını, sınırlarını açık bir şekilde belirlemek şartı ile Genel Sekretere devretme hakkına sahiptir.

2.8.1.2. Kalkınma Kurulu

Kalkınma kurulu Kalkınma Ajansının danışma organı olarak faaliyet göstermektedir. Kalkınma Kurulu, bölgede bulunan kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, STK, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında işbirliğini geliştirmek ve ajansı yönlendirmek için oluşturulan bir kurumdur (MARKAc, 2016: 4). Bu Kurulun görev ve yetkileri 5449 sayılı Kanun'un 9. Maddesinde tanımlanmıştır.

MARKA'nın Kalkınma Kurulu bölge içinde yer alan illerin yine bölge içinde dengeli bir şekilde temsil edilecek şekilde toplam 98 üyeden oluşmaktadır. MARKA Kalkınma Kurulu üyelerinin %30'u kamu kesimi, %70'i özel kesim ve STK temsilcilerinden oluşmaktadır (MARKAc, 2016: 4).

2.8.1.3. Genel Sekreterlik

Genel Sekreterlik Ajansın icra organı olarak görevlerini yerine getirmektedir. Genel Sekreterliğin ve Yatırım Destek Ofislerinin en üst amiri Genel Sekreterdir ve Yönetim Kuruluna karşı sorumludur. Genel Sekreter'in görev ve yetkileri 5449 sayılı Kanunun 14.maddesinde tanımlanmıştır (MARKAc, 2016: 4-5).

2.8.1.4. Yatırım Destek Ofisleri

Yatırım Destek Ofisleri, bölge illerinde hizmet vermektedir. Bu ofisler yönetim kurulu kararı ile biri koordinatör olarak, en çok beş uzmandan oluşmakta ve 5449 sayılı Kanunun 15. Maddesi bağlamında hizmet vermektedir. Bu ofislerin içinde çalışan uzman personel sayısı, bölge kademlerinin ve il yönetimlerinin ihtiyacı olan hizmete cevap veremez hale geldiği durumda bu sayı, Yönetim Kurulu kararı ve Kalkınma Bakanlığı'nın onayı ile artırılabilir. Yatırım Destek Ofisleri Koordinatörleri direkt olarak Genel Sekreterliğe bağlıdır ve ofisin görev ve yetkileri Kalkınma Ajansları Yatırım Destek Ofisleri Yönetmeliği'nde ayrıntılı olarak tanımlanmıştır: Doğu Marmara Kalkınma Ajansı Yatırım Destek Ofisleri beş ilde 2010 yılında faaliyete geçmiştir.

2.8.1.5. İç Denetçi

İç Denetçi, Ajans içinde Genel Sekretere bağlı olarak çalışma göstermektedir. Bu kurum Genel Sekreter'e karşı sorumlu olarak çalışmaktadır. 5449 sayılı Kanunun 18'inci maddesi hükmü doğrultusunda İç denetçi istihdam edilmektedir. Doğu Marmara Kalkınma Ajansı, Maliye Bakanlığı tarafından 26 Aralık 2007 tarih ve 26378 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Kamu İç Kontrol Standartları Tebliği, DPT tarafından yayınlanan yönetmelik ile belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde iç kontrol ve denetim faaliyeti yapar. İç Denetçi istihdam edildikten sonra üçer aylık dönemlerin sonunda faaliyet raporunu ve denetim raporunu Genel Sekreter'e sunmaktadır.

2.8.1.6. Hukuk Müşavirliği

Hukuk Müşaviri avukatlık ruhsatnamesine ve uzman personel özelliklerine sahip olan kişilerin içinden bir kişiyi, uzman personelin işe alınma koşul ve usullerine uygun olarak Genel Sekreter tarafından göreve alınır ve Hukuk Müşavirliği Genel Sekretere bağlı olarak çalışır ve ona karşı da sorumludur (MARKAc, 2015: 11).

2.9.Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın Mali Yapısı

Doğu Marmara Kalkınma Ajansının gelir kaynakları 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanunun 19. Maddesi tanımlanmaktadır. Kalkınma Ajanslarının gelirleri; merkezi bütçeden, Avrupa Birliği ve diğer uluslararası fonlardan, faaliyet gelirlerinden, bölgedeki il özel idarelerinden, bölgedeki belediyelerden, bölgedeki Ticaret ve Sanayi Odalarından, aktarılan paylara ilaveten, bağış ve yardımlardan, bir önceki yıldan devreden gelirlerden oluşmaktadır (5449 Sayılı Kanun, m.19).

MARKA'nın kurulduğu 2009 yılından 2014 yılı sonuna kadar geçen dönemde toplam 289,69 milyon TL gelir elde edilmesi öngörülmüş, ancak bu gelirlerin sadece %37'sine denk gelen 108,2 milyon TL'si tahsil edilmiştir. MARKA'nın yaşadığı sıkıntıların başında bütçe gelirlerinin tahsilatında yaşanan zorluklar gelmektedir. Yaşanan bu sıkıntılar ve bütçenin ajansın, faaliyetlerini yerine getirebilmekte yetersiz olması gelecek planlaması yapılırken tehdit oluşturmaktadır (MARKAc, 2015: 16).

2015 yılında 5449 sayılı Kanun kapsamında ajansa aktarılması gereken paylardan; merkezi yönetim bütçesi 13.646.586 TL transfer ödeneği, İl Özel İdarelerinden 635.975.69 TL, Belediyelerden 7.564.092.38 TL, Sanayi ve Ticaret Odalarından 366.191.28 TL bütçe geliri elde etmiştir. Ayrıca geçmiş alacaklardan tahsilatlardan 3.578.082,17 TL AB ve diğer uluslararası fonlardan 1.028.744,38 TL, diğer gelirlerden 926.694,13 TL ve faaliyet gelirlerinden 310,25 TL tutarında gelir elde edilmiş ve 2015 yılı gelirler toplamı 27.746.676,28 TL olarak gerçekleşmiştir.

Son olarak, 31 Aralık 2015 itibariyle Ajans mizanındaki nakit 6.727.573,54 TL'dir. Bunun 6.289.533,31 TL, geri kalan 438.040,23 TL tutarındaki miktar AB projelerinden alınan hibeler olup muhasebe kayıtlarının TL olarak tutulması gerektiğinden 104 – Proje Özel Hesaplarda yine TL olarak izlenmektedir. Avro cinsinden Ajansın banka hesaplarında uygulanmakta olan Avrupa Birliği proje giderlerinde kullanılmak üzere Avrupa Birliği fonlarından sağlanan bu hibelerin Avro cinsinden 137.605,70 karşılık gelmektedir (MARKAc, 2015: 16-17).

Doğu Marmara Kalkınma Ajansının 2016 yılındaki gelirlerini incelediğimizde; Merkezi yönetim bütçesinden aktarılan payların 15.118.400,00, İl Özel İdarelerinden aktarılan payların 902.379,34, Belediyelerden aktarılan payların 15.160.771,94, Sanayi ve Ticaret

Odalarından Aktarılan Payların 405.594,16, Avrupa Birliği ve Diğer Uluslararası Fonlardan sağlanan kaynakların, 50.000,00, Faaliyet gelirleri 1.000,00, Alacaklardan tahsilatlar 5.881.600,00, Diğer Gelirler 2.705.054,56 bütçeyi oluşturmaktadır. Genel tahsilat toplamı ise 40.224.800,00 olarak tahmin edilmektedir (MARKAd, 2016: 16).

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın 2015 ve 2016 Bütçe Gerçekleşmeleri incelendiğinde 2015 yılında; Genel Hizmetler Toplamı içinden Genel Yönetim Hizmetleri 7.887.728,99 TL İzleme, Değerlendirme ve Koordinasyon 263.102,44 TL Plan, Program ve Proje 742.705,11 TL, ARGE 206.666,07 TL, Tanıtım ve Eğitim Hizmetleri 1.175.802,81 TL, Proje ve Faaliyet Destekleme Hizmetleri için de MDP ödemeleri 2013-2014-2015 17.090.582,88 TL GÜDÜMLÜ Proje Destekleri 1.667.385,62 TL AB Projeleri Eş Finansman 300.147,69 TL, DFD Ödemeleri 2014-2015 1.379.075,18 TL Bütün Genel Toplam Gider Gerçekleşmeleri 30.713.196,79 TL olduğu görülmektedir. (MARKAc,2015; 18).

5449 sayılı Kanun'un ajansın gelirlerini belirleyen 19.maddesi ile ajansın giderlerini belirleyen 20.maddesi hükümleri doğrultusunda Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nda 2015 yılının sonunda 27.746.676,28 TL gelir, 30.713.196,79 TL gider gerçekleşmiştir.

2016 yılı Bütçe Gider Gerçekleşmesi Genel Hizmetler Toplamı içinden Genel Yönetim Hizmetleri 7.433.296,57 TL İzleme, Değerlendirme ve Koordinasyon 101.531,80 Plan, Program ve Proje 417.676,26 TL, ARGE 75.938,69 TL, Tanıtım ve Eğitim Hizmetleri 474.021,02 TL, Proje ve Faaliyet Destekleme Hizmetleri için de 9.802.948,51, Proje Teklif Çağrısı yöntemiyle verilen destekler 4.335.993,23 TL GÜDÜMLÜ Proje Destekleri 4.493.100,36 TL, Avrupa Birliği Projeleri Eş Finansman 53.651,08 TL, Doğrudan Faaliyet Desteği 920.203,84 TL 18.305.412,85 TL olduğu görülmektedir (MARKAd, 2016: 28).

2.10.İtalya'da Kalkınma Ajansları

İtalya'da Kalkınma Ajanslarının ortaya çıkması 1950li yıllara kadar gitmektedir. Ülkedeki ekonomik sosyal eşitsizliklerin ve bölgesel farklılıkların kendini daha fazla göstermeye başlaması ile birlikte bölge yönetimleri ön plana çıkmış ve bu yönetim kademeleri ile de bölgesel kalkınma ajansları varlık bulmaya başlamıştır. Bu bölümde İtalya'daki kalkınma ajanslarının tarihsel gelişim sürecinden bahsedildikten sonra Emilia Romagna Bölgesi'nin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı ile ilgili bilgi

verilecektir. Emilia Romagna Bölgesi'nde kurulmuş olan ve bölgenin gelişmesi için oldukça önemli çalışmalar yapan ERVET (Emilia-Romagna Valorizzazione Economica del Territorio) Bölgesel Kalkınma Ajansı bu bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

2.11.İtalya'da Kalkınma Ajanslarının Tarihsel Gelişimi

İtalya tarihinde katı merkeziyetçi üniter yapıdan gelen bir ülke olsa da son özellikle 1990'lı yıllardan sonra yaptığı reformlar ile birlikte yerel idarelerin özerklik alanları genişletilmiştir. İtalya'da yerel idarelerin tarihsel süreç içerisinde de güçlü bir şekilde ön plana çıktığı da görülmektedir. Ancak ülkenin merkeziyetçi yapıya sahip olduğu için sanayi ve yatırım politikaları 1900'lü yıllardan itibaren devlet tarafından gerçekleştirilmiş ve özellikle 1950'li ve 60'lı yıllardaki kalkınma çalışmaları da büyük kamu yatırımları ile yapılmıştır (Özen, 2005: 14).

Yerel ve bölgesel yönetimlerin mücadeleleri sonucunda 1946-1948 yılları arasında dört bölge yönetiminin varlığı ve 1963 yılında da ise bunlara bir bölge daha eklenerek toplamda 5 bölgeye özel statü verilmiş, İtalya'da 1970'lerin sonunda beş özel statülü bölge ortaya çıkmıştır. Bunun yanında Sardegna, Valle d'Aosta, Trentino-Haut Adige, Friuli Venezia Giulia, Sicilya gibi bölgeler için de anayasal düzenlemeler yapılmıştır. Bugün İtalya'da beşi özel statülü on beşi olağan statülü toplamda yirmi bölge bulunmaktadır. Bölgeler anayasada iki kademeli olarak düzenlenmiştir: Özel bölgeler ve olağan bölgeler (Nalbant, 1996: 22). 1977 yılında bölgeler için bir yasa çıkarılmış ve seçimle göreve gelen bir bölge yönetimi oluşturulmuştur. Bölge idarelerine bölgesel planlamaların yapılması, eğitim, sağlık gibi bazı hizmetlerin yerel olarak sunulması amacıyla bölgesel yasama yetkisi tanınmış ve bu yetkiler Anayasa ile güvence altına alınmıştır. Bölge yönetimlerinin işlemleri hukukilik bakımından ulusal devletin denetimine tabidir (Özen, 2005: 14).

İtalya'da Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın köklerini incelediğimizde; Bölgesel yönetimlerin oluşturulmaya başlamasından birkaç yıl önce kurulduğunu; o dönemde mesleki eğitim, tarımsal üretim ve zanaatkar üretim alanlarına ve KOBİ sektörüne ilişkin herhangi bir yetki alanına aktarma yetkisinin olmadığını söyleyebiliriz.

İş derneklerinin rolünün artması ve ekonomik aktörlerin yerel politika yapımını etkilemesi, ulusal ve bölgesel yönetimlerin arasındaki rekabetin yenilikçi politikaları

teşvik etmesi bölgesel kalkınma ajanslarının kurulmasını etkiledi (ERVETa, 2002: 2). 1970 yılında bölgelerin ortakları olarak, belediyeler, sanayi ve ticaret odaları ve üniversiteler olmak üzere bölgesel kalkınma ajanslarının kurulması için yasa çıkarılmıştır. İtalya'nın kuzey ve güney bölgeleri arasındaki ekonomik eşitsizlikler de kalkınma ajanlarının kurulmasında önemli bir yere sahiptir (Çakmak, 2006: 127).

Bölgede daha fazla bütünleşmeyi sağlamak ve dezavantajlı bölgelerdeki yeni teşebbüsleri teşvik etmek, altyapı alanlarının inşası için hibe sağlanması için tesislere ve birincil erişim maliyetlerini düşürmek de kalkınma ajanslarının kurulmasındaki diğer amaçlar arasında yer alıyordu (ERVETa, 2002: 4).

İtalyan bölgelerinin oluşturulmasından etkilenerak ortaya çıkan yan etkisi olarak 1970'li yılların başında kurulmaya başlayan Bölgesel Kalkınma Ajanslarına daha sonra yasayla birlikte yeni yetkiler verildi. 1970'lerde merkezi idarenin ekonomi politikası alanında geniş yetkilere sahip olduğu görülmekteydi ve bununla birlikte hem doğrudan piyasa müdahalelerini hem de riskli olan ve kamu yararı üreten şirketlere finansal yardımların sağlanmasını da içermektedir. Merkezi hükümet her iktisadi sektör için ulusal iktisadi kalkınmanın ana doğrultusu ve hedefleri belirliyordu (Çakmak, 2006: 127).

Kalkınma ajansları kuruldukları günden bölgesel yönetim kademelerinin temsil ettikleri bölgelerin ekonomisine müdahale güçleri yok denecek kadar azdı. Ulusal üretim sisteminde meydana gelen istikrarsızlıklar yeniden yapılanma sürecine girilmesine neden oldu. Bu süreçte büyük endüstriler kötü performans sergilerken, küçük firmalar önlemlerini ve piyasa paylarını arttırıyordu.

Merkezi yönetimin uyguladığı kalkınma politikalarının yerel kalkınma açısından yetersiz kalması devleti reform çalışmaları yapmaya itmiş ve yerel idarelere kalkınma politikalarıyla ilgili daha büyük yetki ve sorumluluklar verilmiştir (Çakmak, 2006: 127).

Bu nedenle küçük çaptaki işletmeleri giderek güçlendirerek ekonomik krizin etkilerini azaltma amacıyla, bölgesel yönetimler, yerel endüstri programları başlatma araçları olarak Kalkınma Ajansları kurulmaya başlanmış ve ulusal ekonomik krizlere yaratıcı yerel yanıtlar sağlamak için bir pilot politika aracı ve merkezi otoritelere daha az bağımlı, yerel kalkınma için dengeli çözümler yaratmak amaçlanmıştır (Dall'Olio, 2006: 69-70). 1970'lerde ERVET'in faaliyeti, maddi destek veya parasal teşvikler yerine fiziki alt yapılar sağlanması bakımından diğer bölgesel ajanslardan farklılık

göstermektedir. 1980'lerde ise bölgesel ekonominin güçlü bir gelişim göstermesiyle ERVET mikro ve küçük işletmeler ve sanayi bölgeleri üzerinde yoğunlaştı (ERVETa, 2002: 6).

Diğer ülkelerde olduğu gibi İtalya'da da ulusal, bölgesel ve yerel ajanslar olmak üzere birden çok kalkınma ajansı modeli bulunmaktadır. Avrupa Birliği Yapısal Fonlarından etkin ve verimli bir şekilde yararlanmak için yeni bir yapılanma içine girilmiş ve ulusal kalkınma ajansı oluşturulmuştur (Özen, 2005: 14). İtalya'da kalkınma ajanslarının sayısının artmasında Avrupa Birliği Fonları'nın büyük etkisi olduğu söylenebilir. Nitekim 1990'lı yıllara kadar 39 adet Bölgesel Kalkınma Ajansı varken, AB Fonları'nın aktif olarak kullanılmaya başlanmasından sonra bu sayı 224'e çıkmıştır (Özen, 2005: 4).

İtalya'da üç çeşit Bölgesel Kalkınma Ajansı modeli vardır ve bu modelleri kısaca özetlemek gerekirse;

- Birincisi tamamen finansal bir modeldir. Bu model 1970'li yıllarda doğmuş ve 80'li yıllarda geleneksel finansal araçların mantık ve uygulamalara yakın olanlar ile geliştirilmeye yönelik çalışmalar yapılmıştır.
- İkinci model ise, bölgesel düzeyde gelişme potansiyeli ile bağlantılıdır. Ağırlıklı olarak endüstriyel yapılandırmayla birlikte doğar. Bu modelde kalkınma konsorsiyumu ve özel amaçların teşvik edilmesi, yeni sanayi alanlarının geliştirilmesi veya iyileştirilmesi ön plandadır.
- Üçüncü model, kalkınma süreçlerinin kökten yerel kalkınma stratejik planları tarafından yönlendirildiği yerlerde ortaya çıkmaktadır.

İtalya'da 20 tane yerel düzeyde (çoğunlukla belediyeler arasında), 6 tane il düzeyinde ve 20 bölgesel düzeyde kurulmuş olan toplamda 46 tane bölgesel kalkınma ajansı bulunmaktadır. Bölgesel Kalkınma Ajansları iki farklı yoldan oluşmaktadır: İlki 7 bölgenin entegre bölgesel kalkınma ajansları ve ikincisi de tarım, yenilikçi, çevre, yatırım cazibesi gibi alanlarda kurulan 13 özel kalkınma ajansı şeklindedir (Canzanelli, 2011: 10).

Sviluppo Italia Ulusal Kalkınma Ajansı'nın kurulmasının amacı, İtalya'ya yeni yatırımcıları çekmek ve girişimcilerin desteklenmesidir. Ulusal kalkınma ajansı devlet eliyle kurulmuş bir kamu şirkettir ve ajansın sermayesinin bütünün Hazine'ye ait durumdadır ve bu bağlamda Başbakan'a karşı da sorumludurlar.

Sviluppo Italia'nın devlet eliyle kurulmasının en önemli nedeni, İtalya'nın ekonomik açıdan diğer bölgelere göre geri kalmış güney bölgelerinin ekonomik ve sosyal kalkınması için 1990'lı yılların başından itibaren AB Fonlarının aktarılmasıdır.

Bu kalkınma ajansı İtalya'nın güney bölgelerinin rekabet gücünü artırmak, bu bölgelerde girişimcilik kültürünü yerleştirmek ve bölgelerin potansiyellerini ortaya çıkarabilmek için gerekli olan fiziki, ekonomik ve idari altyapıyı oluşturmak ve aynı zamanda proje üretme becerisini geliştirmek üzere kurulmuştur. İtalya'nın güney bölgelerinde *“AB Fonlarını sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma programı çerçevesinde yönetebilecek bir kapasite oluşturulması amaçlanmıştır”* (Özen, 2005: 14).

Özgün bir hukuki yapıya sahip olan Sviluppo Italia, ülkenin 17 bölgesinde şubeler açmış ve ihtiyaçlara göre faaliyet göstermektedir. Bu ajansların 12 tanesi daha önce var olan şirketlerin birleşmesiyle oluşturulmuştur. Bunun yanında İtalya'da kurulma aşamasında olan beş bölge kalkınma ajansı daha bulunmaktadır (İZKA, 2008: 377).

Bu ulusal ajans bir yandan İtalya'nın çok yönlü bölgelerinde çalışmalar yapan şirketlerin sermayelerine ortaktır bir yandan da kamu yararına çalışan ve kar amacı gütmeyen kendi şirket gruplarını koordine etmektedir. Kısaca Sviluppo Italia *“yatırım ve istihdamın arttırılması için ulusal şirketleri destekleyen bir şirket ortağı ve kamu yatırımlarına sahip bir holding yöneticisi olarak tanımlanabilir* (Özen, 2005: 14).

2.12. Emilia Romagna Bölgesel Kalkınma Ajansı (ERVET)

1970’li yıllardan sonra dünyadaki siyasal sistemin ve ekonomik yapının değişmeye ve dönüşmeye başlamasıyla birlikte bölgelerin çoğu ekonomik olarak çökme tehlikesi ile karşı karşıya kalırken bazı bölgeler de başarılı bir kalkınma politikası izleyerek ayakta kalmıştır.

Resim 2: <http://www.worldmapfinder.com>, (11.05.2017).

Emilia Romagna Bölgesi diğer bir ismiyle “Üçüncü İtalya” kalkınma politikalarını başarılı bir şekilde uygulayan bölgelerden biri olarak kalkınma literatüründe kabul görmüştür (Bison, 2007: 56).

22.125 km² yüz ölçümüne sahip olan Emilia Romagna Bölgesi’nin yaklaşık yarısını Apennin oluşturmakta diğer yarısını ise, Adriatik Denizine uzanan geniş bir ova oluşturmaktadır. Bölge’nin başkenti Bologna şehri olmakla birlikte, Parma, Ferrera, Modena, Piacenza, Ravenna, Forli, Reggio Emilia çevre illeri arasında merkezi özellikleri olan diğer önemli yerleşim yerleridir (<http://www.italyonline.net>). Bölgede toplamda 348 belediye, 4 adet havaalanı ve 17 adet nakliye yapmaya olanak tanıyan ilçe ve ara birim merkezi bulunmaktadır (ERVETd, 2014: 5).

Emilia-Romagna bölgesi, bölgesel kalkınma yaklaşımıyla ünlüdür. Sanayi politikasının ayrıt edici özellikleri, yapısal, bölgesel ve kooperatifçilik yaklaşımları uluslararası olarak tanınan bir Emilian Modelinin doğmasına yol açtı ve bu bir etiket oldu. Emilia-Romagna’daki bölge modeli, hizmet merkezileri, geleneksel işletmeler, üniversite, taşra ve belediye meclisi, sanayi ve ticaret kuruluşlarını içine alan geniş bir yelpazeden oluşmaktadır (Morgan, 2002: 227).

Emilia-Romagna Bölgesi'nin aktif çalışan ve bölgenin kalkınmasını önemli ölçüde etkileyen elementler şu şekildedir (ERVETd, 2014: 6):

- Güçlü ve rekabet edebilen girişimcilik sistemi
- Yenilik, endüstriyel araştırma ve teknoloji transferi
- İhracata önem veren ve uluslararasılaştırılmış imkanların yaratılması
- Yeşil ekonomi
- Kişi başına düşen GSYİH'nın yüksek seviyede olması
- Ulaşılabilirlik
- Akıllı ve etkileşim odaklı bir eğitim sistemi
- Sosyal dayanışmanın yüksek seviyede olması.

Bölgenin Adriatik Denizine kıyısı olması sahip olduğu potansiyeller sayesinde doğal bir bölgesel endüstri kümesi olarak varlığını sürdürmesinde ve başarısını köklü üretim yapısına dayandırmasında oldukça önemli bir yere sahiptir.

20. yüzyılda Emilia-Romagna Bölgesi tarımdan endüstriyel ekonomiye geçişi de içeren ciddi değişiklikler yaşadı. İlk olarak bölgenin sanayileşmesinin ilk safhalarında el işleri önemli bir yere sahip oldu. Bunun yanında bölge, geniş bir makine üretimine sahip olmasına rağmen, tekstil, giyim, seramik, mobilya, ayakkabı ve gıda ürünleri gibi geleneksel sektörlerde de uzmanlaşmıştır (Estornell vd., 2012: 6-7).

İtalya'nın yirmi bölgesinden biri olan Emilia-Romagna Bölgesinin nüfusu, 4.391,7 milyondur ve bu sayı ülkenin %7,3'üne tekabül etmektedir. Bölgedeki işsizlik oranı % 5,3 iken 15-64 yaş aralığında çalışan oranı %67,9 'dur. Kadın çalışan oranı 2010 yılı verilerine göre %59,9 iken işsiz kadın oranı %7,0'dır. Bölgedeki ihracat ise 47.933 milyon Avrodur (ERVETd, 2014: 4). İtalya'nın Emilia-Romagna Bölgesi'nde bölge planlama ve programlama, bölge içi işbirliği ve bölgesel gelişmeye yönelik faaliyetleri yürüten ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı 1973 yılında bölge yasası ile yarı kamu yarı özel statüde kurulmuş ve günümüzde kamu kurumu yapısına bürünmüştür (İKA, 2014: 19).

ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansının faaliyetleri ve yetkileri, görevleri on yılda revize edilmiştir. Kurum bu yenilenmeden sonra, bölgesel kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için kümelenme çalışmalarını yürütmeye başlamış ve KOBİ'lere danışmanlık veren bir hale gelmiştir.

2008 yılı verilerine göre kişi başına düşen GSYH değeri 31.900 Avro olan ve Avrupa'nın en zengin bölgeleri arasında yer alan Emilia Romagna Bölgesi'nde tarım ve sanayi sektörlerinin yanında turizm sektöründe de oldukça gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgedeki önemli sektörler; gıda, sanayi, mekanik ve otomotiv, seramik ve el sanatları, turizm, tekstil, hazır giyim ve mobilya olarak sıralanmaktadır. Emilia-Romagna Bölgesi'ndeki markalar şu şekildedir (İKA, 2014: 20):

- Mekanik ve Otomotiv Sektöründe: Ferrari, Maserati, Lamborghini, Ducati, Tetrapack, GD, Sacmi, IMA, VM, Trevi.
- Gıda Sektörü'nde: Barilla, Parmalat, Parmigiano Reggiano, Prosciutto di Parma.
- Moda Sektörü'nde: Pollini, Furla, Piquadro, Testoni, Max Mara, Lui Jo.
- Seramik Sektörü'nde: Marazzi, Iris, Emil Ceramica.

Emilia Romagna Bölgesinin endüstri politikalarının özgünlüğünde ve elde edilen olumlu sonuçların varlığında özellikle ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı'nın organizasyonlarının rolü oldukça önemli bir yere sahiptir (Estornell vd., 2012: 3).

Bölgenin İtalya'nın en gelişmiş bölgesi ve bölgesel kalkınmanın doğal olarak gerçekleştirildiği bir bölge olarak kabul edilmesinin temelleri şu şekildedir:

- Toplumun genlerine işlemiş tarihsel ve köklü üretim yapısı,
- Küçük ve orta ölçekli firmaların sayıca fazlalığı,
- KOBİ'lerin esnek üretim yapısı,
- Pazar ve tüketici odaklı üretim yapısı,
- Sektörel uzmanlaşma,
- Dinamik rekabet ortamı,
- Yenilik kapasitesinin yüksekliği,
- KOBİ'lerin ve kamu kurumlarının kurumsal kapasitelerinin yüksekliği,
- İşletmeler arası işbirliği kültürünün gelişmiş olması,
- Güven ortamının varlığı,
- Bilginin paylaşıldığı bir ortamın varlığı,
- KOBİ'lerin bulunduğu ortak bir platformun varlığı,
- Kamusal yapının özel sektörün önünü açan uygulamaları olması,
- Yönetişimin başarılı bir şekilde uygulanması,

olarak kalkınma literatüründe ifade edilmektedir. Bu temellerden de anlaşıldığı gibi, bölgede mevcut olan sosyal ve olumlu politik faktörlerin ekonomik gelişmeyi tetiklediği ve sonuç olarak bölgenin kalkındığı söylenebilir.

Büyük ölçekli kamu ya da özel sektör yatırımlarından ziyade kalkınmanın iç dinamiklerle ve küçük ve orta ölçekli işletmelerin kümelenme mantığı ve ortak stratejiler geliştirerek bölgesel kalkınmayı sağladığı Kuzey İtalya bölgesel kalkınma ve kümelenme konularında TRC1 Bölgesi'ne benzer yapısı ile de uygun bir destinasyondur (Özen, 2005: 16).

ERVET, bölgesel planlama seçeneklerinin eyleme dönüştürme, ilgili ekonomik gruplarla birlikte yenilikçi projeler tasarlama ve gerçekleştirme misyonuyla 1974 yılında limited şirket olarak İtalya'nın ve Avrupa'nın en gelişmiş bölgelerinden biri olan Emilia Romagna Bölgesinde, Emilia Romagna Bölgesel Hükümeti tarafından kurulan bir şirkettir (ERVETa, 2002: 1). Günümüzde ERVET, hukuki statüsüyle ilgili olarak, mülkiyet tamamen kamuya açıkken, sivil kanuna göre (madde 2323) bir anonim şirkettir; yani hissedarların kamu kuruluşları olduğu anlamına gelir.

ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı ile hükümet arasındaki ilişki planlamanın yürütücüsün arasındaki teknik taktik ve politik strateji ilişkisi gibidir (Bellini, 2002: 255). ERVET sürdürülebilir kalkınmayı teşvik edecek faaliyetleri koordine etmeye çalışan, kalkınmanın sağlanması ve çevrenin iyileştirilmesi için çalışmalar yapan bir kurumdur (ERVETc, 2014: 1). ERVET, kurum içi ajans olarak Emilia-Romagna Bölgesel hükümetine rapor vermektedir. ERVET, 13 Mayıs 1993 tarihinde çıkarılan 25 Sayılı Bölge Kanunu'na tabidir. ERVET, her yılın Ocak ayı başında başlamak ve 31 Aralıkta bitecek şekilde mali tablolar hazırlamaktadır. Bu mali tablolar mali yıldan 120 gün içinde veya 180 gün içinde onaylanmak üzere hissedar toplantısına sunulmaktadır. Şirketin yıllık mali tabloları, idari organ ve denetçilerin yönetim kurulu raporları ile birlikte hissedarlar toplantısında onaylanan tutanaklar Emilia-Romagna Bölge Hükümetine gönderilmektedir. Şirket finansal tabloların bir denetim firması tarafından onaylanmasını istemektedir (İtalyan Medeni Kanunu, m.2428).

ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı'nın misyonu şu şekildedir:

- Bölgesel, ulusal veya Avrupa Birliği'nden kaynaklanan bölgesel gelişme programlarının uygulanması; Bu alanlarda performans ve teknik yardım ve

bölgesel devlet daireleri ve yerel otoriteler; tanıtım ve yerel yönetimlerin bölgesel gelişimi için girişimlerin koordinasyonu,

- İtalyan Bölgelerinde ile diğer Avrupa bölgelerinde ve Avrupa Birliği genel merkezinde ulusal ya da uluslararası organlar ya da kooperatif yönetim eylemleri,
- AB fonları projelerine ve uyum politikası, kalkınma işbirliği, yenilik ve rekabetçi yönetim için ulusal destek, teknik destek sağlamak,
- Bölgenin gelişimi için, finansman arayışına girmek, yatırımcılarla anlaşmak, yatırımları teşvik etmek,
- Planlama ve yatırım girişimleri için bölgesel ve yerel yetkililere teknik yardım sağlamaktır (http://www.ervet.it/?page_id=19).

ERVET politikaları ve yerel kalkınma yaklaşımlarının geliştirilmesine destek sağlar. Aynı zamanda yasama girişimlerinin etkisini değerlendirmek, kurumlar arası ve bölgeler arası politikaların tanıtım ve koordinasyon faaliyetlerinde danışmanlık sağlamaktadır. Bütün bu çalışmaların sonunda, faaliyetlerin uygulanmasına yönelik yasal yenilikler ve kurallar, belgeleri programlamaları yapar.

ERVET, ekonomik kalkınmayı sağlamak ve yaşam kalitesini artırmak için yüksek teknik içerikli inovatif öneriler geliştirir: Wel-Hops projesini pilot proje olarak uygulamaya koymuştur. Evlerde yaşlı dostu, ekolojik alanlarda uygulamaya konulmuştur bu proje, yenilikçi çözümler üretmek amacıyla geliştirilmektedir (http://www.ervet.it/?page_id=19). Emilia-Romagna Bölgesi'nin toplam nüfusu 4,4 milyondur ve bölgede toplam olarak 430.000 şirket aktif olarak çalışmaktadır, bu şirketlerin 50.000 tanesinin üretim faaliyeti gösterdiği ve bununla birlikte bölge üretiminin yaklaşık olarak %97'sinin çalışan sayısı 20'den az olan KOBİ'ler tarafından yapılmaktadır.

Bunların yanında, firmaların sektör bazlı değil, değer zincirlerine göre kategorize edildiği ve böylece bölgede kooperatifçilik ve kümelenme faaliyetlerinin yaygın ve başarılı bir şekilde yürütüldüğü belirtilmiştir. Bu duruma örnek vermek gerekirse; tekstil makinaları makine sektörü yerine tekstil sektöründe, gıda boyası ise kimya sanayince değil gıda sanayinde değerlendirilmektedir (İKA, 2014: 20).

ERVET'in görev ve yetkileri şu şekildedir (Dall'Olio, 2006: 71):

- Bölgesel, ulusal veya Avrupa inisiyatifleriyle ortaya çıkan kalkınma programlarının yürütülmesini sağlamak,
- Bölgesel kalkınma için yeni ajansların kurulmasını teşvik etmek,
- Avrupa'nın diğer bölgeleri ile işbirliği içerisinde olmak,
- Emilia Romagna Bölgesi'ndeki yabancı yatırımcıların teşvik edilmesi,
- Uluslararası ve ulusal kurumlarla bölgenin faaliyetlerini gerçekleştirmek.

Ulusal ve bölgesel kalkınma ajanslarının yanında İtalya'da bölgesel idareye bağımlı olmayan, belediyeler tarafından meydana getirilen ve bölgenin kendine has ihtiyaçlarında öne çıkan sektörlerde faaliyet gösteren, yerel kalkınma ajansları bulunmaktadır. Bu ajanslar faaliyetlerini ulusal ve bölgesel ölçekten daha küçük bölgelerde yürütmekte ve kaynaklarının büyük bir bölümünün il idarelerinden sağlamaktadır. Kuzey Milano ve Torino Kalkınma Ajansları bu küçük ölçekli ajanslara örnek gösterilebilir (İZKA, 2008: 377).

Bölge içindeki büyük firmalar ve markalar yerel halka aittir ve son zamanlarda bölgenin dışından sermaye sahiplerinin de bölgede yatırım yaptıkları görülmektedir. Son yıllarda bölgedeki yatırımcı sayısının artmasında Invest in Emilia-Romagna adlı Web sitenin etkisi büyüktür. ERVET bölgedeki yatırımları; *“yatırım alanları ile ilgili analiz çalışmalarının yapılması, yeni üretim alanlarının belirlenmesi, krizlerin aşılması için şirketlere destek verilmesi, bölgesel ekonomik sistemin uluslararasılaştırılması”* şeklinde yönlendirmektedir (İKA, 2014: 21).

Emilia-Romagna bölgesinde uzmanlaşmış 6 tane teknoloji platformu olduğu, 10 tane mükemmeliyet merkezi, 38 tane araştırma laboratuvarı, 11 tane inovasyon ve teknoloji transfer ofisi, 23.000 araştırmacısı bulunmaktadır. Bu bilgilerden de anlaşılabacağı üzere Emilia-Romagna Bölgesi İtalya'da ARGE yatırımlarında 3. sıradadır. Aynı zamanda bölge patent sayılarında ise ülke genelinde 1. sıraya yerleşmiştir.

Bölge 50 Milyar Avro ihracatı ile de ülke genelinde 2. sırada ve kişi başına düşen ihracat rakamlarında 1.sırada, kişi başına düşen GSYİH'da ülke genelinde 1.sırada, kadın istihdamında 1. Sırada ve hane halkı refah seviyesi sıralamasında 1. sırada yer almaktadır. Bu rakamlardan bölgenin gelişmişlik seviyesinin ne kadar ileride olduğu görülmektedir (İKA, 2014: 20).

2.12.1.ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansının Teşkilat ve Personel Yapısı

1970’li yıllardan bugüne kadar birçok değişim geçiren ERVET’in 10 hizmet merkezi ve bir koordinasyon birimi bulunmaktadır. ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı’nda 31 birim 7 üye ve bir başkan bulunmaktadır. ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı’nın toplamda 134 tane personeli bulunmaktadır.

ERVET’in 2014 yılındaki daimi personelinin sayısı 46 diğer personelinin sayısı 58, 2015 yılında daimi personelinin sayısı 44, diğer personelinin sayısı ise 64’tür. 2016 yılında ise daimi personelinin sayısı 77ye yükselirken diğer personelinin sayısı 39’a düşmüştür. ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansının dört adet organı bulunmaktadır (http://www.ervet.it/?page_id=287).

2.12.1.1.Genel Kurul

ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı’nın genel kurulu, olağanüstü ya da olağan durumlarda toplanır. Olağan toplantılar; şirketin finansal tablolarını incelemek, onaylamak ya da mali yılın bitiminden sonra İtalyan Medeni Kanunu’nun 2364’üncü maddesine göre yılda bir kez idari organ tarafından uygun görüldüğü takdirde toplanabilmektedir. Olağanüstü toplantılar da, yasalar tarafından öngörülen durumlarda çağırılır. Bu toplantılar İtalya’da olmak koşuluyla Ajansın ofisinin dışında da yapılabilir (ERVETd, 2014: 11).

2.12.1.2.Yönetim Kurulu

Başkan veya yönetim kurulu sözleşmede belirtilen maddelere uygun olarak şirketin olağan ve olağanüstü yönetimi için geniş yetkileri yerine getirir. Yönetim Kurulu’na verilen bu yetkiler yasalar ya da ana sözleşmede yer alan hususlar pay sahipleri toplantısında saklıdır. Yönetim kurulu yetkilerin bazılarını başkana devredebilir (ERVETd, 2014: 12).

2.12.1.3.Başkan

Başkan ya da tek direktör üç yıl görevde kalır. Başkan, tüm kurul kararlarının uygulanması da dahil olmak üzere, şirketin yasal temsilcisidir ve tek başına imza atma yetkisine sahiptir. Yönetim kurulu kararını takiben başkan veya tek direktör pay sahiplerini toplantıya çağırır ve uygun bir şekilde toplantıları denetler ve toplantılara başkanlık yapar (ERVETd, 2014: 12).

2.12.1.4.Denetleme Kurulu

Yasal denetçiler üç yıl görevde kalır ve yeniden atanabilirler. Yönetim kurulu toplantılarına davet edilirler. Denetleme kurulu, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümlerine göre atanır (ERVETd, 2014: 13).

2.12.2.ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansının Mali Yapısı

İtalya’da GSMH Avrupa Birliği oranlarına bakıldığında ortalamanın altında olan Güney Bölgelerine yapısal fonların etkin verimli biçimde aktarılması için önce tüm sermayeyi Hazine Bakanlığı’nda olan ve Başbakan’a karşı sorumlu olan bir ulusal kalkınma ajansı kurulmuş ve çok kısa bir süre içerisinde İtalya’nın her bölgesinde şubeleri açılmıştır. Ajans aynı zamanda İtalya’daki önemli konumdaki 163 şirketin hisselerini onlardan satın alarak ortağı konumuna gelmiş, bir yandan da kendi mal varlığı ve öz sermayesini kullanarak yaptığı yatırımlarla önemli gelirler sağlamıştır. Aynı ajans, verdiği hizmetler konusunda oldukça uzmanlaşmış ve konusunda etkili bir otorite olmuştur. Şirketin sermayesi 8.551.807.32 Avro ve her biri 5.16 olmak üzere toplam 1.657.327 adet ada yazılı hisse ile temsil edilmektedir (ERVETc, 2014: 5). ERVET Birimleri, Finans ve Muhasebe ile birlikte tüm faaliyetler için bütçe hazırlamaktadır. Faaliyetler, Emilia-Romagna Bölgesi ile kabul edilen 3 yıllık Sözleşmeye ve Yıllık Faaliyet Planına atıfta bulunmaktadır. Yıllık toplam bütçe ve tek faaliyetlerin bütçesi, Yıllık Faaliyet Planının sunulmasından sonra Bölge Hükümeti tarafından kontrol edilir ve onaylanır. Düzenli raporlamalar yoluyla gerçek harcamalar bütçe ile karşılaştırılmaktadır.

Projeleri onaylamak için özel bir komite vardır. Bu komite 3 yıllık kongre faaliyetleri bölgesel hükümeti, ERVET’in Başkanı ve Finansmanı, diğer projelerden sorumludur (AB veya Uluslararası Kuruluşlar tarafından finanse edilmektedir). Bütçe başkan ve belediye başkanı tarafından kontrol edilmektedir. Ödemeler başkan tarafından yürütülmektedir. Düzenli olarak da bankalarla anlaşma yapılmaktadır. Ödemeler, Mali İşler ve Kontrol Birimi Başkanı tarafından kontrol edilmekte ve Birim başkanı da belirli projeye atıfta bulunarak ödemeyi yapmak için yetkilendirilmiştir. Bölgenin bağımsız bir satın alma departmanı bulunmamaktadır. ERVET personeli BM’nin tedarik gerekliliklerinden haberdardır (<http://www.ervet.it>).

ERVET'in yıllık bütçe ortalaması 7-8 milyon avrodur ve ERVET bu bütçenin yalnızca çalışmalar için kullanıldığını ve yapılan bu çalışmalar çerçevesinde finansal açıdan destek mekanizmalarının olmadığını ifade etmektedir (İKA, 2014: 19).

“ERVET'in hisselerinin %80'i bölgesel idareye, %19'u yerel bankalara ve %1'i de odalar, zanaatkar birlikleri ve belediyelere aittir. ERVET'in bütçesininin %58'i bölgesel hükümet tarafından karşılanırken, %19'u AB programları ve fonlarından geri kalan kısmı ise odalar, girişimci birlikleri ve kredi bankaları tarafından finanse edilmektedir” (Özen, 2005: 7-16).

2017 yılının ilk çeyreğinde Emilia-Romagna ihracatı: 2016 yılının ilk çeyreğine kıyasla %8,9 (+1,2 milyar) kadar, bölgesel ihracat artmıştır. Ocak ve Mart 2017 tarihleri arasında Emilia-Romagna 2016 yılındaki aynı döneme göre Kuzeydoğu'nun üzerinde (+%8.2) artış göstermiş, ulusal olarak değerlendirildiğinde, ortalamanın altında bir seviyede 14.591 milyon Euro mal ve hizmet ihraç edildi. Bölge için bu önemli bir artıştır (<http://www.ervet.it/?p=11202>).

Emilia-Romagna Bölgesi ulusal ihracatta satış değerlerini Lombardiya ve Veneto ile paylaşmaktadır. Lombardiya %26.7 ile birinci sırada, Veneto, %13.6 ikinci sırada, Emilia-Romagna %13.4 payla üçüncü sırada yer almıştır.

Emilia-Romagna Bölgesi, çalışan başına düşen ihracat değeri düşünüldüğünde en üst sırada yer alıyor. 2017 yılının ilk çeyreğinde bölgedeki her çalışana 7.401 euro mal ve hizmet ihraç edildi. Aslında her çalışan için 7.418 euro ile Firuli Venezia Giulia birinci sırayı almaktadır.

Emilia-Romagna Bölgesi ihracat değerini artırarak 5.7 milyon euro ile en yüksek orana ulaşmıştır. Piedmont +3.4 milyon Euro ile, Veneto +3.3 milyar ile, Toskana Bölgesi, +2.6 milyar pozitif değere sahipken Lombardiya ise -2.2 milyar Euro ile negatif bir değere sahiptir. Alt bölge düzeyinde en dinamik olan iller, Modena (+280.4 milyon Euro / %9.7), Bologna (+241.6 milyon Euro / +%8.0), Reggio Emilia (+207.3 milyon Euro / %8.9), bölgesel ihracatın %61'den fazlasını oluşturmaktadır.

Forli-Cesna (+%16.7), Ravenna (+%15.3), Ferrara (+%11.9) ve Rimini (+10 / %4) bölgesel ihracatta ortalamanın üstünde pozitif değer göstermektedir (<http://www.ervet.it/?p=11202>). Bölgenin ihracatında öne çıkan kümeleri sıralarsak;

Bölgenin toplam ihracatının %64'ünü karşılayan mekanik ve otomotiv kümesi, %12'sini karşılayan gıda kümesi, %102unu karşılayan moda kümesi ve %8'ini karşılayan seramik kümesi şeklindedir (İKA, 2014: 20).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.TÜRKİYE'DE MARKA İLE İTALYA'DA ERVET KALKINMA AJANSLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışmanın bu bölümünde kurulduğu günden bu yana önemli çalışmalar yaparak İtalya'nın Emilia-Romagna Bölgesi'nin gelişmesine önemli katkılar sağlayan Emilia-Romagna Valorizzazione Economica del Territorio (ERVET) Bölgesel Kalkınma Ajansı ile Türkiye'nin Doğu Marmara Bölgesi'nin gelişmesine katkı sağlayan, bölgenin yerel kaynaklarını etkin bir şekilde kullanarak, bölgeye yatırımcı çeken ve önemli çalışmalar yapan Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA) Kalkınma Ajansı karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

Bu bağlamda bu çalışmada ERVET ile MARKA, tarihi gelişim süreçleri, faaliyetleri, ve mali kaynakları açısından karşılaştırılacaktır.

3.1. ERVET ve MARKA Kalkınma Ajanslarının Tarihi Gelişim Süreçleri Açısından Karşılaştırılması

Avrupa Birliği'nde bölge kavramı daha Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulduğu andan itibaren vardı. Avrupa Birliği'nin bölgesel politikalarının temelinde ve bugüne kadar yapılan bütün antlaşmaların temelinde bölgeler arasında var olan gelişmişlik farklarının azaltılması fikri yatmaktaydı.

Bölgeler arasında var olan gelişmişlik farklarının birçok farklı sebebi bulunmaktadır. Bunlar bölgelerin topografik yapıları, sahip oldukları kaynaklar ve var olan bu kaynakların bölgeler arasındaki dağılımı, iklim çeşitlilikleri, bölgelerin iç ve dış pazara olan uzaklıkları, yerleşim yerleri gibi özellikleri onların birbiri arasındaki farklarını ortaya çıkarmaktadır.

Avrupa Birliği, var olan bu farklılıkları en aza indirmek ve bölgelerdeki gelişmişliği sağlayabilmek için bölge politikaları üzerine çalışmalar yapmıştır. AB tarafından benimsenen bu bölge politikaları ülkenin bütünlüğüne ve birliğine zarar vermediği ölçüde kabul görmektedir.

Avrupa’da sanayinin kötüye gitmesi, kent içi alanların çöküntüye uğraması ve zarar görmesi gibi sorunların ortaya çıkması AB’nin politikasını bu yönde çalışmalar yapmaya çekmiş ve bu alanlara AB fonlarından kaynak aktarımına ihtiyaç durulmuştur.

Bu sorunlara çözüm bulabilmek, üye ülkelerin kendi aralarındaki ekonomik farklılıkları en aza indirerek eşitlemeye çalışmak ve Avrupa Komisyonu da her zaman ve konuda kendi başlarına karar alıp bu kararları uygulamaya koymak isteyen merkezi idarelerin oluşturduğu engeli aşmak böylece üye devletlerin bölgeleriyle direkt ilişki kurma isteği üzerine Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu çerçevesinde bölgesel fonlar oluşturuldu.

Avrupa Birliği’nin giderek genişlemesiyle birlikte de ekonomik ve sosyal kalkınma anlamında farklı kalkınma programları oluşturulmaya başlandı ve bu program ilk olarak Yunanistan, Güney Fransa ve Güney İtalya’yı daha sonra da İspanya ve Portekiz’i kapsadı. Bölgesel farklılıkların azaltılması bağlamında Avrupa Birliği tarafından birçok çalışma yapıldı.

2003 yılında da Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi tarafından bölgeler arasında var olan farklılıkları en aza indirmek ve geri kalmış bölgelerin kalkınmasını ve gelişmesini sağlamak için ‘İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması’ oluşturuldu.

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının amacı, Bölgesel kalkınmanın yerel ortaklıkları, işbirliklerini gerçekleştirmek, kuruluşlar arasında eşgüdümü sağlamaktır (Zibel, 2009: 679). AB’nin üzerinde önemle durduğu bölgesel politikalar, Bölgesel Kalkınma Ajansları’nın ortaya çıkma sürecini hızlandırmıştır.

Bölgesel kalkınma ajanslarının yapısal fonlarının ve uyum fonlarının etkisi ile sürdürülebilir kalkınma ve bölgeler arasındaki rekabet çerçevesinde çalışmalar yapmaya başlaması merkezîyetçiliğin azalmasını hızlandıran bir etki yaratmıştır.

BKA’lar aşağıdan yukarıya örgütlenme modeline göre yapılandıkları için yerel problemlerin çözülmesi için daha esnek politikalar geliştirebilir, firmalar ve yerel ortaklarla birebir görüşerek bürokrasiden uzak işbirliği imkanları sağlayabilir, belirli oranda sahip oldukları özerklik ile siyasi müdahaleler önlenerek ekonomide var olan yapısal sorunlar uzun vadede ele alınarak sonuç olarak önemli avantajlar elde edilebilir (Eryılmaz ve Tuncer, 2013: 171).

BKA'ların en belirgin amacı, uzun dönemli bölgesel ekonomik kalkınma için uygun koşulların yaratılması gibi açılardan ekonomik, bölgenin çekiciliğini artırmak açısından çevresel, bölgenin sosyo-kültürel değerlerini geliştirilmesini sağlamaktır.

“Bölgesel Kalkınma Ajanslarının amacı; verdikleri hizmetler sonucunda ekonomiyi canlandırmak, bölgenin girişimci potansiyelini geliştirmek, bölge halkının kalkınmaya katılımını ve kalkınmadan yararlanmasını sağlamak olmaktadır”.

İtalya ve Türkiye'yi merkeziyetçi devlet yapısına sahip sosyal, kültürel ve tarihi yönlerden de benzerlik gösteren iki ülkedir. İtalya tarihinden gelen merkeziyetçi yapılanmayı dönüştürmek için bugüne kadar önemli anayasal reformlar yaparak, yerel ve bölgesel yönetimlerinin özerklik alanlarının genişletmiştir. Bunu yanında İtalya'nın geçmişinde yerel idarelerin güçlü bir şekilde ön plana çıktığı da görülmektedir. Türkiye'de yoğun merkeziyetçi yapısını dönüştürmek ve yerel yönetimlerin özerklik alanlarını genişletmek için reformlar yapmıştır. Ancak Türkiye'de son yıllarda çıkarılan kanunlarla yerel yönetimlerin özerklik alanları daraltılarak yoğun merkeziyetçi yönetim yapısına dönüş yapan adımlar atıldığı görülmüştür. İtalya'nın yerel ve bölgesel yönetimlerin özerklik alanlarını genişletmesinin yanında bölgesel politikaların gelişmesi üzerinde de önemle durulmuştur. Avrupa Birliği'nin bölgeler arasında var olan sosyal ve ekonomik yöndeki dengesizlikleri ve eşitsizlikleri giderebilmek amacıyla bölge politikaları üzerinde çalışmalar yapması Avrupa ülkelerini de etkilemiş ve bölge politikaları önem kazanmaya başlamıştır. Bölgesel politikalarda, ekonomik kalkınmada ve sosyal gelişmede yapısal dönüşümlerin yaşanması sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesinde önemli kuruluşlar olarak görülen bölgesel kalkınma ajanslarının da önemini artırmıştır.

İtalya'da Kalkınma Ajanslarının ortaya çıkması 1950'li yıllara kadar gitmektedir. Ülkedeki ekonomik sosyal eşitsizliklerin ve bölgesel farklılıkların kendini daha fazla göstermeye başlaması ile birlikte bölge yönetimleri ön plana çıkmış ve bu yönetim kademeleri ile de bölgesel kalkınma ajansları varlık bulmaya başlamıştır. 1970 bölgelerin oluşturulmasının yan etkisi olarak kurulmaya başlayan bölgesel kalkınma ajansları; bölgelerin ortakları olarak, belediyeler, sanayi ve ticaret odaları ve üniversiteler olmak üzere bölgesel kalkınma ajanslarının kurulması için yasa çıkartılmış ve ülkedeki kuzey-güney bölgeleri arasındaki ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi açısından da önemli bir adım atılmıştır.

Türkiye’de bölge politikalarıyla Avrupa Birliği uyum sürecinde tanışmış ve AB bölgesel politikalarına uyum sağlama çabalarının sonucunda 1999 yılında gerçekleştirilen Helsinki Zirvesiyle ilk kez kalkınma ajanslarıyla tanışmıştır.

Türkiye’de kalkınma ajanslarının kurulmasındaki asıl amaç AB Yapısal Fonları’ndan faydalanmak için olmuştur. İtalya’daki bölge yönetim kademeleri Türkiye’de olmadığı için Türkiye’nin bölgesel politikalara yaklaşımı İtalya’dakinden oldukça farklıdır.

İtalya’daki bölgeler arasındaki ekonomik eşitsizlikler, sosyal farklılıklar ülkedeki bölge politikalarının önem kazanmasında önemli bir etken olmuştur. Türkiye’de ilk etapta bölgelerin gelişimi göz önüne alınmamış kaynak elde etme amaçlanarak kalkınma ajansları kurulmaya başlamıştır.

AB bölgesel politikalara uyum sürecinde; birlik kurallarına uygun bir şekilde İBBS hazırlanmasını, bölgesel politikaların geliştirilmesi için stratejilerin belirlenmesini, planlama süreçlerinde bölgesel politika ölçütlerinin kullanılmasını ve bölgesel istatistiklerin güçlendirilmesine yönelik strateji oluşturulmasını, bölge ve belediye kavramlarının geliştirilmesini, bölgesel düzeyde yapılan işlere ağırlık verilmesini, bölgesel gelişmeyle ilgili idari yapıların güçlendirilmesine önem verilmesini, Güneydoğu Anadolu’daki durumun iyileştirilmesini, bölgesel farklılıkların azaltılmasına ilişkin stratejilerin geliştirilmesini Türkiye’den istemiştir.

İtalya ve Türkiye bölge politikaları ve kalkınma ajansları bağlamında karşılaştırıldığında; İtalya’nın coğrafi ve ekonomik yapısı ve AB bölge politikalarını benimsemesi bölgesel ve yerel ekonomik kalkınmayı destekleyen faaliyetleri yürüten kalkınma ajanslarının kurulma sürecini hızlandırdığını söylemek mümkündür. Türkiye’de ise durum İtalya’dan farklıdır. Bunun nedeni, Türkiye’de bölge yönetimlerinin olmaması ve ülkenin birliğinin ve bütünlüğünün bozulması bağlamında bölge kavramına ihtiyatlı bir yaklaşılmasıdır. Kalkınma Ajanslarının kurulma amacı bölgesel politikaları canlandırmak, bölgesel gelişimi sağlamak olmamış, Avrupa Birliği Yapısal Fonlardan faydalanabilmek için kurulmuştur.

3.2.ERVET ve MARKA Kalkınma Ajanslarının Görevleri Açısından Karşılaştırılması

ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansları’nın görevleri; Bölgesel, ulusal veya Avrupa’nın ortaya koyduğu inisiyatifleriyle sonucunda var olan kalkınma programlarının

uygulamaya konulmasını sağlamak, bölgesel kalkınmanın gelişmesi için yeni ajansların kurulmasını teşvik etmek, Avrupa'nın diğer bölgeleri ile birlikte işbirliği yapılması, Emilia Romagna Bölgesi'ndeki yabancı yatırımcıların teşvik etmek, uluslararası ve ulusal kurumlarla bölgenin faaliyetlerini gerçekleştirmeyi sağlamaktır.

Ulusal ve bölgesel kalkınma ajanslarının yanında İtalya'da bölgesel idareden bağımsız olarak, belediyeler tarafından oluşturulmuş olan ve bölgenin kendi içinde ortaya çıkan ihtiyaçlarında ön plana çıkan sektörlerde faaliyet gösteren, yerel kalkınma ajansları bulunmaktadır. Bu ajanslar faaliyetlerini ulusal ve bölgesel ölçekten daha küçük bölgelerde yürütmekte ve kaynaklarının büyük bir bölümünün il idarelerinden sağlamaktadır.

MARKA kendisine verilen görevleri yerine getirebilmek ve bölgesel gelişmeyi hızlandırmak ve de bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak için hizmet edebilmek amacıyla belirlediği ilkeler doğrultusunda kendisine kanunlarla verilen görevleri yerine getirmektedir. Türkiye'nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine katkı sağlamak, Ajansın faaliyetleri, malî yapısı ve ajansla ilgili diğer hususların güncel olarak yayınlanacağı bir internet sitesi oluşturmak.

Yerel yönetimlerin plânlama çalışmalarına teknik destek sağlamak, bölge plân ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak, bölge plân ve programlarına uygun olarak bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu kapsamdaki projelere destek sağlamak, bölgede kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen ve bölge plân ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri izlemek.

Bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, bölgenin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek. Bölgenin iş ve yatırım imkânlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak, yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme

ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlayarak küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri desteklemek (5449 sayılı Kanun, m.6).

ERVET ve MARKA Kalkınma Ajanslarının görevleri değerlendirildiğinde; iki kalkınma ajansının da bölgelerin beşeri, ekonomik kaynaklarını kullanarak bölgenin gelişmişlik düzeyini artırmak için birçok görev üstlendiği görülmektedir. Bölgeye yatırımcı çekmek, bölgelerin rekabetçiliklerini artırmak, vatandaş, devlet, özel sektör, sivil toplum örgütleri arasındaki ilişkiyi geliştirmek de görevleri arasındadır.

Ancak yapılan çalışmaların özeline inildiğinde ERVET'in uluslararası birçok çalışma yaparak MARKA'ya göre bölgesel kalkınma da daha başarılı olduğu görülmektedir. Bu sonucu hem faaliyetlerinden hem de faaliyetlerin sonucunda ortaya çıkan rakamlardan anlayabilmek mümkündür. ERVET yaptığı çalışmalar sonucunda Emilia-Romagna Bölgesi İtalya'da diğer bölgeler içinde her yıl birinci sırada yer alırken, Doğu Marmara Bölgesi MARKA'nın bölgesel kalkınma adına yaptığı çalışmalar sonucunda 26 adet düzey bölge arasında Türkiye'de 6. sırada yer almaktadır.

ERVET kendisine verilmiş olan görevleri bölgenin gelişmesi ve ülke içerisinde ve ülke dışında daha aktif olarak faaliyet gösterebilmesi bağlamında yerine getirmektedir.

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı da kurulduğu bölgenin konumu ve illerin gelişmişlik düzeylerine göre ERVET gibi belirli avantajlara sahiptir. Ajans bu avantajları kullanarak bölgenin gelişmişlik seviyesini daha ileriye götürebilmek için kendisine verilen görevleri yerine getirmeye çalışmaktadır.

Genel olarak başarılı Bölgesel Kalkınma Ajansları dünya örnekleri arasında yer alan İtalyan bölgelerinin bu başarıyı nasıl elde ettikleri, yaptıkları çalışmalardan ve elde edilen sayısal verilerden de görülmektedir.

3.3. ERVET ve MARKA Kalkınma Ajanslarının Faaliyetleri Açısından Karşılaştırılması

Kalkınma Ajanslarının rekabet halinde olduğu günümüzde Dünya genelinde 20.000 adet kalkınma ajansı olarak adlandırılan kuruluş vardır. Avrupa'da ise yaklaşık olarak 1.600 adet kalkınma ajansı bulunmaktadır. Kalkınma Ajanslarının yönetim anlayışının yerele uygulanabilmesi, bölgelerin gelişiminin sağlanabilmesi ve rekabet edebilirliğin artırılabilmesi bağlamında önemli bir yere sahip oldukları söylenebilir.

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı 2009 yılından bugüne kadar Doğu Marmara Bölgesi'nin gelişmesi ve kalkınması için birçok faaliyet gerçekleştirmiştir. Ajansın bu faaliyetleriyle birlikte belirlenen misyon doğrultusunda amaçların gerçekleştirilmesi sağlanmıştır.

ERVET, Emilia-Romagna Bölgesi'nde kurulduğu günden bu yana bölgenin sahip olduğu kaynakları, konumunu ve diğer özelliklerini en iyi şekilde kullanarak bölgenin kalkınması için oldukça önemli çalışmalar yapmıştır.

Tablo 4. ERVET ile MARKA Kalkınma Ajansları'nın Genel Özellikleri Açısından Karşılaştırılması

	ERVET (Emilia-Romagna Bölgesi)	MARKA (Doğu Marmara Bölgesi)
Kuruluş Yılı	1974	2009
Mevzuat	13.05.1993 Tarihli 25 Sayılı Bölge Kanunu	25.01.2006 Tarihli 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyon ve Görevleri Hakkında Kanun
Ajansın Personel Sayısı	134	28
Bölgenin Nüfusu	4.4. Milyon	3.7 Milyon
Bölgenin Yüzölçümü	22.453 bin km²	20.27 bin km²
Bölgedeki iller	Parma, Modena, Piacenza, Ravenna, Forli, Reggio Emilia	Kocaeli, Sakarya, Bolu, Düzce, Yalova
Ajansın yıllık geliri	7-8 Milyon Avro	40,224.800,00 TL
İşsizlik oranı	%5,3	%10,5
Ülke Geneline Bölge Sıralaması	Emilia-Romagna Bölgesi İtalya'daki diğer bölgeler arasında 1. sırada yer almaktadır.	Doğu Marmara Bölgesi 26 Adet Düzey 2 Bölgesi arasında 6. Sırada yer almaktadır.
İhracat	47, 93 Milyon Avro	14,66 Milyon Dolar
Kişi Başına Düşen GSYİH	31,800 Avro	13.138 Dolar
Havaalanı	Bölgede 4 adet Havaalanı bulunmaktadır.	Bölgede 1 adet Havaalanı bulunmaktadır.

3.3.1.Doğu Marmara Kalkınma Ajansının Faaliyetleri

Türkiye’de de rekabet edebilirlik, büyüme ve yerel büyüme dinamiklerinin birleşimi çerçevesinde oluşturulan kalkınma ajansları işbirliği ve diyalog sistemi içerisinde faaliyet göstermektedir. Kalkınma Ajanslarının yönetim anlayışının yerele uygulanabilmesi, bölgelerin gelişiminin sağlanabilmesi ve rekabet edebilirliğin artırılabilmesi bağlamında önemli bir yere sahip oldukları söylenebilir.

MARKA, proje teklif çağrısına çıkmaktadır ve belirli şartları taşıyan projeler kabul edilmekte ve kamuoyuna duyurulmaktadır. Belirli dönemlerde ilan edilen bir destek programı kapsamında, nitelikleri net bir şekilde belirlenmiş olan potansiyel başvuru sahiplerinin, önceden belirlenen konu ve koşullara uygun olarak proje teklifi sunmaya davet edilmektedir. Çağrı kapsamında yapılan proje başvurularının, başvuru rehberinde belirtilen özellikleri taşıması gerekmektedir (<http://www.marka.org.tr/sayfa/112/168/-proje-teklif-%C3%A7agrisi>).

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı 2015 ve 2016 yıllarında birçok faaliyet gerçekleştirmiştir. Ajansın bu faaliyetleriyle birlikte belirlenen misyon doğrultusunda amaçların gerçekleştirilmesi sağlanmıştır.

- Doğu Marmara Yatırım Bilgi Sistemi (YATBİS), bölgede yatırım yapabilecek olası yatırımcıların süratle ve yatırımın niteliğine uygun arsa veya tesis bulmalarına yönelik olarak çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaların kapsamında MARKA’nın kurulduğu illerde yatırıma uygun arsa ve atıl tesis envateri çıkarılmış ve yatırımcılara tüm öz nitelik bilgileri ile birlikte coğrafi bilgi sistemi üzerinden güncel olarak sunulabilir hale gelmiştir. Bu uygulama 1 Ekim 2016 tarihinden itibaren faaliyete geçmiştir. YATBİS de 678 parsel yer almaktadır.

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı Yatırım Bilgi Sistemi ile birlikte önemli bir çalışmaya imza atmıştır.

- Dünya Bankasının da içinde olduğu ve Kalkınma Bakanlığı ile eş finansman sağlanarak yürütülen, Bölgesel Yatırım Ortamının Değerlendirilmesi projesi kapsamında Düzey II bölgeleri için değerlendirme raporları oluşturulmuştur. Bu çalışma bağlamında Türkiye genelinde 6000 adet işletme anketi uygulanmış,

rapor bu anket sonuçları ve girişimci bilgi sistemi üzerinden 9 ayrı veri seti referansında hazırlanmıştır.

- MARKA tarafından 2016 yılında anket yapılacak işletmeler belirlenmiş ve bu işletmelerin sürece katılımları sağlanarak, rapor sonuçları İl Yatırım Destek Stratejileri belgelerine yansıtılmıştır. Bu proje çerçevesinde düzenlenen eğitim programlarına ajans personeline katılım sağlanmıştır.
- Türkiye’de BREGP bölgesel düzeyde ve sektörel rekabet politikalarının daha iyi konuma getirilmesini ve Kalkınma Ajansları, Kalkınma Bakanlığı ve Türkiye’deki ilgili diğer kurumlar arasında var olan iletişimin geliştirilmesini amaçlamıştır. Bu proje 22 aylıktır ve T.C. Kalkınma Bakanlığı ile İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı İşbirliğinde uygulanmış ve Avrupa Birliği ve Türkiye eş finansmanlı olarak yürütülmüştür.
- Doğu Marmara Kalkınma Ajansı, bölge planında ortaya koyduğu vizyon ve hedeflere ulaşması için 2016 yılı içinde bölgenin kaynaklarını ve imkanlarını tespit edebilmek ve ekonomik-sosyal gelişmeyi hızlandırmaya katkı sağlamak ve bölgede öne çıkan sektörlerin rekabet gücünü arttırmak için çeşitli araştırmalar ve analizler gerçekleştirmiştir.
- MARKA Kocaeli’de Suriyelilerin büyük bir çoğunluğunun ikamet ettiği Darıca ve Gebze ilçe kaymakamlıkları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ziyaret edilerek bilgi toplanmış ve Kocaeli’de ikamet eden Suriyelilerin çalıştıkları sektörler tespit edilmiştir.
- 18-24 yaş arası gençlerin bölgesel kalkınmaya etkisi araştırılmıştır. Araştırma kapsamında söz konusu yaş aralığında yer alan istihdam ve eğitim sisteminde yer almayan gençler incelenmiştir. Bu çalışma çerçevesinde TÜİK ve SYDV’lerden veri alınmış, 5 kaymakamlıkla görüşülmüş ve Düzece’de konunun değerlendirilmesiyle ilgili bir toplantı düzenlenmiştir (MARKAd, 2016: 22).
- Doğu Marmara Bölgesi Kalkınma Göstergeleri kitapçığı çıkarılmış ve bu kitapçık, farklı resmi veri kaynaklarından derlenen TR42 Doğu Marmara Bölgesi ve illerine ait 26 ana başlıktaki göstergeyi, ülke değerleri ile karşılaştırmalı olarak bize sunmaktadır (MARKAd, 2016: 21).
- MARKA, IPA kapsamında uyguladığı projelerle bölgedeki dış kaynaklı fonların kullanımına aracılık etmektedir. Bu proje kapsamında, 2007-2013 İnsan

Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı IP IV. Bileşeni kapsamında Ajansın eş başvuru sahibi olduğu ve toplam bütçesi 185.933,76 EUR olan “*Genç İstihdama Kayıt(dışı)sız Kalma Projesi*” uygulanmaktadır. Bu projeye, Bilişim Vadisi, Kocaeli Sanayi Odası (Koordinatör), Gebze Teknik Üniversitesi, Kocaeli ABİGEM A.Ş. Martin Luther Üniversitesi, Bükreş Üniversitesi, Ford Otosan A.Ş.’nin de bulunduğu “Otomotiv Ar-Ge ve İnovasyon Ekosistemi Geliştirme Modülü” başlıklı AB Erasmus + 2016-KA2 Mesleki Eğitim Stratejik Ortaklığı Programına 2016 yılı itibariyle ortak olmuşlardır (MARKAd, 2016: 28).

- MARKA mali destek programları çerçevesinde bölge planlarında belirlenen öncelikli alanlar dahilinde bölgenin sosyo-ekonomik kalkınmasına ve ekonomik büyümesine katkı sağlayacak destek programları uygulamaktadır. Bu kapsamda TT42/16/KTKÖA Kültür ve Turizm Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı’na 6.391.385,59 TL destek, TR42/16/Üretim Altyapılarının Geliştirilmesi Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programına 6.484.858,40 TL destek, TR42/16/Makine İmalat Sektörünün Geliştirilmesi Mali Destek Programına 2.719.394,10 TL destek verilerek toplamda 15.595.638,09 TL mali destek verilmiştir (MARKAd, 2016: 29-30).
- MARKA tarafından bölgedeki iş ve yatırım ortamı ile turistik yerler daha önceden belirlenerek bu noktaların bölge içi, yurt içi ve yurt dışında tanıtımları yapılmıştır. Bu bağlamda Sakarya, Bolu ve Düzce tanıtım filmi ulusal derneklerde ve Turizm Bakanlığı kuruluşlarında duyurulmuştur. “Bunun yanında Arap Seyahat Acentelerine yönelik Doğu Marmara Bölgesinin etkin bir şekilde tanıtımı yapılarak bölgenin turizm potansiyeli geliştirmek amacıyla bölgede turizm cazibesi yüksek alanları kapsayacak şekilde planlanan Famtrip projesine ilişkin kurum görüşmeleri yapılarak gerek koordinasyon sağlanmıştır. Bu proje kapsamında 11-14 Mayıs 2016 tarihleri arasında Körfez ülkelerinin önde gelen 34 acentesine bölgedeki önemli turizm destinasyonlarını kapsayan bir tur düzenlenmiştir”. “Batı Karadeniz Kıyı Koridoru Turizm İşbirliği” çerçevesinde raporlama ve TV 41 için yapılacak MARKA projeleri tanıtım çalışmaları yapılmaya devam edilmiştir.
- Mudurnu Kaymakamlığı tarafından “Mudurnu Yeni Markasıyla Hikayesini Anlatıyor Teknik Destek” projesi kapsamında ilçenin tanıtım film çekimi

yapılmıştır. Ayaş-Sapanca İpek Yolu Turizm Koridoru eylem planı revize edilmiştir.

- Doğu Marmara Bölgesi'ndeki işletmelerin inovasyon yönetimi becerisinin ölçüldüğü, değerlendirildiği ve geliştirildiği bir yarışma olan InnoTEAM'ın amacı; bölgedeki işletmelerde inovasyon yöntemi farkındalığının artırılması, inovatif işletmelerin tespit ve teşvik edilmesi, bu işletmelerin inovasyon yöntemi becerilerinin geliştirilmesidir. Bu çalışma kapsamında; çözüm ortağı olan Sabancı Üniversitesi ile birlikte yarışmanın süreci, kapsamı ve içeriği tasarlanmıştır ve çalışmalar devam etmektedir (MARKAd, 2016: 36).

MARKA Kalkınma Ajansı bu proje ile bölgedeki işletmelerin inovasyon yönetimi yönündeki farkındalığını artırmaya çalışmıştır. Bu farkındalık ile birlikte bölgede kullanılacak olan inovasyon yöntemleriyle daha etkin bir şekilde çalışılabilecektir buda bölgenin gelişimini sağlamaktadır.

- MARKASEM (Doğu Marmara Kalkınma Ajansı Sürekli Eğitim Merkezi) bölgede insan kaynaklarının gelişimine ve bölgede verilen hizmetlerin kalitesini artırmaya katkı sağlamak için kurulmuştur. MARKASEM'de alanında uzman kişiler tarafından ücretsiz eğitimler verilmektedir. 2016 yılında MARKASEM bünyesinde toplam 46 eğitim düzenlenmiş ve düzenlenen eğitimlere 1956 kişi katılmıştır (MARKAd, 2016: 36-37).
- Kalkınma Bakanlığı koordinasyonunda yapılan Kümelenme Yönetişim Modeli çalışması devamı kapsamında bölgesel düzeyde kümelenmelerin envanterinin güncellenmesi çalışmaları yürütülmüş ve BM Kalkınma Programı İşbirliği çerçevesinde hazırlanmış olan Küme Tanımlama Rehberleri“ çerçevesinde, uzman görüşüne dayalı olarak küme oluşumları rekabetçilik ve sürdürülebilirlik boyutlarında değerlendirilmiştir. Doğu Marmara Bölgesi öne çıkan kümelerinin bu çalışma kapsamında değerlendirilmiş ve Bakanlığa iletilmiştir (MARKAd, 2016: 41).

BM Kalkınma Bakanlığı İşbirliği ile yapılan bu proje bölgelerin rekabetlerini artırarak daha verimli, etkin çalışmaları bağlamında bir adım oluşturmaktadır.

- MARKA, Instituto Tecnológico De Canarias, S.A. (ITC) koordinatörlüğünde Agentia De Dezvoltare Regionala North-Vest (Romanya, Molise Region (İtalya)

ortaklığında, AB Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı (CIP) kapsamında uygulanan ve yaklaşık 360.000 Euro bütçeli “Achieving Excellence in Cluster Management / ClustArs“ projesini yürütmüş ve 2016 yılında proje başarıyla tamamlanmıştır (MARKAd, 2016: 42).

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı’nın 2016 yılındaki faaliyetlerini incelediğimizde; Ajansın hazırlamış olduğu Bölge Planı ile yapmış olduğu analiz ve envanter çalışmalarıyla, daha verimli ve etkin çalışmalar yapmak için düzenlediği toplantı, seminer ve eğitim programlarıyla, sosyal açıda oluşturduğu ağlar, verdiği teknik destek ve mali desteklerle, takip ettiği yatırım ve projelerle de ekonomik yönden bölgenin gelişimini sağlamakta olduğu görülmektedir.

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı 2011 yılında “Etki Değerlendirme Raporu“ çalışması yapmıştır. Ajansın kamu kurumu olması ve yönetimin temel ilkelerinden biri olan şeffaflık ilkesi gereği Ajans elindeki kamu kaynağını etkin, planlı ve hesap verilebilir şekilde kullanmalıdır. Kalkınma Ajansının bütçesi içerisinde en büyük payı alan destek programlarının tasarlanma, uygulama ve uygulama sonrası etkilerinin tespiti, kullanılan kamu kaynağının gerekçelendirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda etki değerlendirme çalışması; mali destek programlarının tasarım gerekçelendirmeleri, programlara uygulama dönemi/öncesi ve uygulama sonrası her türlü müdahale/revizyona somut dayanak oluşturmuştur.

2016 yılı Doğrudan Faaliyet Destek sonuçları incelendiğinde Doğu Marmara Kalkınma Ajansı’na yapılan başvurulardan; TAYSAD Taşıt Araçları Yan Sanayicileri Derneği tarafından yapılan “Otomotiv Yan Sanayi ARGE Süreçlerinde Rekabet Öncesi İşbirliği İçin İhtiyaç Analiz Projesi” adlı proje, Kocaeli Üniversitesi Vakfı tarafından yapılan “KOÜ Tıp Fak. Sağlık Hizmetleri Kalite Süreçlerini Hasta ve Kamu Lehine Geliştirmeye Yönelik Fizibilite ve Analiz Çalışması” adlı proje, Düzce Valiliği tarafından yapılan “Düzce Turizm Yatırım Rehberinin Hazırlanması” adlı proje, Düzce Belediyesi tarafından yapılan Doğu Marmara’nın Bisiklet Dostu Şehri: Düzce” adlı proje kabul edilmiştir (<http://www.marka.org.tr>).

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı’nın yaptığı çalışmalar değerlendirildiğinde; bölgenin ekonomik, sosyal durumu ve gelişmişlik düzeyi kapsamında başarılı çalışmalar yapıldığını söylemek mümkündür. MARKA tarafından Doğu Marmara Bölgesi’nin

yerel kaynaklarının etkin kullanımı ile bölgesel kalkınma düzeyinin geliştiği görülmektedir. Doğu Marmara Kalkınma Ajansı kurulduktan sonra yapılan çalışmalardan ve faaliyetlerden görüldüğü gibi bölge kalkınmaya başlamış ve gelişmişlik düzeyi artış göstermiştir.

3.3.1.ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansının Faaliyetleri

ERVET, Emilia-Romagna Bölgesi'nde kurulduğu günden bu yana bölgenin sahip olduğu kaynakları, konumunu ve diğer özelliklerini en iyi şekilde kullanarak bölgenin kalkınması için oldukça önemli çalışmalar yapmıştır.

ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansının çalışma şekline bakıldığında, kurumun üç yıllık eylem planı yaptığı ve faaliyetlerini dört ana başlıkta uyguladığı belirtilebilir. Bunlar (İKA, 2014: 19):

- Bölgesel rekabet edebilirliğin artırılması,
- Ekonomik gelişmenin sağlanması,
- Turizm ve yeşil ekonomik büyümenin sağlanması
- AB bölgesel kalkınma fonunun güçlendirilmesi

ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı, Emilia-Romagna Bölgesi'nin gelişmesi için önemli çalışmalar yapmakta ve bu çalışmalarını faaliyet raporlarında ve Ajansın web sitesi üzerinden yayınlamaktadır. 33/2013 Mevzuat Kararnamesine tarafından belirlenen yükümlülöklere göre ERVET Web sitesi üzerinden kamuya açıklama yapmaktadır. Ardından ERVET'in Operasyonel Müdürü tarafından her prosedür için 3 (ikisi iç biri dış) komite atanır. Bu komite CV/tekliflerin uygunluğunu kontrol ettikten sonra CV/tekliflerin seçimi için niteliksel kriterler belirlemektedir. CV/tekliflerde, nihai sıralama listesi değerlendirilmekte ve belirlenmektedir. Prosedürler raporlar Komite üyeleri tarafından imzalanır. Sonuçlar Web siteden yayınlanmaktadır. Seçilmiş ve seçilmemiş sağlayıcılara resmi bir mektupla bilgi verilmektedir. Seçilen adaylar, sözleşmeyi imzalamadan önce görüşme için çağrılmaktadır. ERVET'in belirli tedarikçilerle yapılmış uzun vadeli sözleşmesi yoktur. Bit tedarikçinin cirosu sağlanmaktadır. Sözleşmeler belirli projelere/faaliyetlere bağlıdır ve genellikle bir yıldan fazla sürmemektedir. Sözleşmeler Mali İşler ve Kontrol Birimi tarafından yönetilmekte ve izlenmektedir. Birim başkanı tedarikçinin seçildiği etkinlik/proje ile ilgilenmekte ve iki ayda bir rapor hazırlamaktadır (<http://www.ervet.it>).

Bu faaliyetleri özetlersek;

- Emilia-Romagna Bölgesi'nin 'Refah Çalışması ve Kar Amacı Gütmeyen Firmalar arasında Sosyal Sorumluluk Projelerinin Geliştirilmesi' çalışmaları 2014 yılından bu yana kadar devam etmektedir. Bu çalışmalar bağlamında özel sektör ve kamu ortaklığının yaygınlaştırılması ve bölgenin refah seviyesinin daha da artırılması hedeflenmektedir.
- ERVET, ülkeler arasındaki denkleştirmeleri bağlamındaki çalışmaları gerçekleştirildiği ve bu bağlamda bölgelerde kurumsal kapasite oluşturulması amacıyla Türkiye, Polonya, Macaristan ve Hırvatistan' a destek verilmiştir.

ERVET, ülkeler arasındaki eşitleme çalışmaları gerçekleştirildiği ve bu bağlamda bölgelerde kurumsal kapasite oluşturulması amacıyla Türkiye, Polonya, Macaristan ve Hırvatistan' a destek verilmesinden ERVET'in uluslararası rolünün ortaya çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte ERVET, diğer ülkelere de destek vererek onların yerel kalkınmasına fayda sağlamaktadır.

- Emilia-Romagna Bölgesi, Bölge vergisi muafiyeti gibi konuları kapsayan yatırımlar bağlamında bölgesel bir yasa tasarısı çalışmasının yatırım konularında 2013 yılında en fazla yatırım çeken bölge ünvanı almıştır. Bu başarısı dünyaca ünlü "Financial Times" dergisinde yayınlanmıştır (İKA, 2014: 21).
- Ajans, Avrupa Programı ERDF 2007-2013 ROP ve finansal sermaye sayesinde Endüstriyel Araştırma ve Teknoloji Transferi için Tekno-poların Yaratılması programını kurdu. Bu Tekno-polar modern araştırma araçları ile donatılmış, ileri teknoloji ağına sahip endüstriyel araştırma laboratuvarını barındırmakta ve bölgesel şirketlere ilgi duyan faaliyet ve hizmetler için varlık göstermektedir. Şirketler için onları yatırıma çekebilecek davetkar yapılar ve yenilikçi kuruluşlar için özel araştırma ve hizmet alanlarını içerir. İşletmeleri ve araştırmacıları en son çıkan ekipmanlara teşvik ederek aralarındaki bağlantıyı sağlamakta ve araştırmadaki talep ve arz boşluğunu kapatmaktadır. Tekno-polar sayesinde bölgenin ulusal ve uluslararası düzeyde görünürlüğü artmaktadır (ERVETd, 2014: 9).
- Bölge için önemli bir yere sahip olan 2030 Bölgesel Enerji Planı 1 Mart 2017 tarihinde onaylandı.

- ERVET ulusal ve bölgesel düzenleyici hükümlerin uygulaması için gerekli teknik desteği sağlamıştır. Kamu politikalarının uygulanması için metropol kentler ve iller yeniden organize edilmiştir (ERVET, 2014: 5).

Kamu politikalarının uygulanması için metropol kentler ve iller yeniden organize edilmiştir. Bu yenileme çalışmasıyla kentsel planlama da önemli adımlar atılmıştır. Kentsel altyapının gelişimi açısından da önem taşıyan bu faaliyet sonucunda ERVET'in bölgesel bağlamda kentsel politikaları etkileyebildiğini söylemek mümkündür.

- Enerji teşhisi bölge projesi, küçük ve orta ölçekli işletmelerde enerji teşhisinin uygulanmasını ve ISO 50001 standartlarına uygun enerji yönetimi sistemlerini benimsemeyi amaçlamaktadır. ERVET Emilia-Romagna Bölgesi adına bölgede öngörülen ölçüde farkındalık yaratmayı ve bu farkındalığın yaygınlaştırılması için (EGE, le ESCO ve AUDITOR) portal, KOBİ'lerin ve endüstrilerin desteğiyle teşvik yapılmıştır (<http://www.ervet.it/?p=11330>).
- Danimarka'da yerel şirketlere çalışma ve iyi iş uygulamalarının değişimi ziyareti yapıldı. CESME (Circular Economy for SMEs) projesinin ortağı olan ERVET'in Bölgesel Kalkınma Ajansı yerel grupları desteklemek, iyi uygulamaları paylaşmak amacı taşıyan bu ziyareti yerel kalkınma adına önem taşımaktadır. Her yıl, Avrupa'da potansiyel olarak geri dönüşüm veya yeniden kullanım yoluyla geri kazanılabilecek 600 milyon ton atık değerlendirilememekte ve kaybolmaktadır. Bu toparlanmanın, referans paradigmasının ve yeni bir ekonomi modelinin, artık doğrusal olarak değil de, dairesel olarak bir değişme olduğu varsayılıyor. Bu dairesel ekonomi modelinin geliştirilmesi, Avrupa'ya önemli ölçüde fayda sağlayacaktır: GSYİH oranının % 7'ye kadar büyümesini sağlayacak, işletmeler için de 600 milyar Avro tasarruf sağlayacak, 170.000 doğrudan iş olanağı sağlayacak ve sera gazı emisyonlarında % 2-4 'lük bir düşüşe neden olacaktır. Bu proje KOBİ'ler için dairesel ekonomi, yerel politikaların geliştirilmesi yoluyla KOBİ'lerin dairesel ekonomiye erişimini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bunun yanında geleneksel üretim yöntemlerinden yeşil ve dairesel yeniliğe geçiş sürecinde KOBİ'leri desteklemek için politika araçlarının etkinliğini yönlendirmeyi ve iyileştirmeyi amaçlamaktadır. İş ortakları arasında iyi bölgeler arası toplantılar yapılarak iyi yuvarlak uygulamalar belirlenerek ve yerel-bölgesel otoritelerin ve kalkınma

ajanslarının ilgili politika araçlarını geliştirmeye nasıl katkıda bulunabileceğini incelemek, KOBİ'lerin "Yuvarlak Ekonomiye Girme" konusunda bir 'destek paketi' olarak tanımlanacaktır. Bu paket, sosyal ve ekonomik faydalar, bir yatırım dönüşü hesaplama modeli (ROI) ve 'öğrenilen dersler' koleksiyonunu içeren bir 'Beyaz Kitap' ve stratejik düzeyde pratik KOBİ'ler ve politika yapıcılara tavsiyelerde bulunmaktadır.

- VALUMICS, ERVET ve Avrupa Birliği ile ortaklaşa yapılan araştırma ve yenilik projesidir. Avrupa Birliği projesi olan VALUMICS'in, ERVET, Bologna Üniversitesi dışında iki tanesi Asyalı olmak üzere 19 uluslararası ortağı bulunmaktadır. Bu proje 2020 Topluluk Programı tarafından finanse edilmektedir. Haskoli Adaları İzlanda Üniversitesi tarafından koordine edilen ve araştırma ve inovasyon projesidir. ERVET, bölgenin ekonomik ve sosyal alanlarını güçlendirmeye yönelik kalkınma politikalarını belirleyecek yöntem ve araçları tecrübe edecektir (<http://www.ervet.it/?p=11434>).

ERVET, bölgenin ekonomik ve sosyal alanlarını güçlendirmeye yönelik kalkınma politikalarını belirleyecek yöntem ve araçları tecrübe etmesi ERVET'in hem önemli başarılar elde etmesine hem de Emilia-Romagna Bölgesi ve Haskoli Adaları'nın gelişmesi ve kalkınmasına sebep olmaktadır.

- INTERREG EUROPE Programı tarafından ortaklaşa finanse edilen "küreselleşmiş Bölgelerde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Rekabetçiliği" başlıklı Avrupa Projesi: Uluslararasılaşma Yoluyla Rekabet Eden Bölgeler. COMPETE IN, uluslararası kurumsal ilişkileri, şehirlerin ve bölgelerin zaten sahip olduğu ticaret mirasını kullanmayı teşvik etmektedir. Uluslararasılaşmada KOBİ'lerin kendilerini destekleyen kurumsal bir aktöre güvenmesi ve yerel alan ve varış ülkesi ile olan ilişkileri ve mirası sayesinde, faaliyetlerini ve girişlerini kolaylaştırması açısından önemlidir. Bu bağlamda Uluslararasılaşma, bölgelerin değer kazanması, bölgeye yatırımın çekilmesi ve uluslararası ortaklıklar oluşturulması için bir yol olarak düşünülmektedir. Bu açıdan kamuoyu ikili bir rol oynamaktadır. Bir yandan yerel toprak sisteminin tanıtımı ve yatırım çekme amacına yönelik olarak belirgin yenilikler için uluslararası ilişkilerin ve ortaklıkların kolaylaştırıcısıdır. Öte yandan, Uluslararasılaşma süreci ve marka becerilerinin geliştirilmesi süreçlerinde yer alan tüm aktörleri yönetmektedir.

Bu çalışma, bölgeye yatırımcı çekmek ve bölgenin tanıtılmasını sağlaması açısından da bölgesel kalkınmaya katkısı olan bir projedir.

Emilia-Romagna Bölgesi, Piemonte bölgesi'nin ardından orta ve yüksek teknolojide, istihdamda İtalyan bölgeleri arasında en yüksek paya sahiptir ve Avrupa Birliği (EU27) sektörler çerçevesinde de ortalama oranının üzerindedir.

Emilia-Romagna, EU27 ortalamasının üzerinde ve İtalyan bölgeleri arasında en yüksek değere sahiptir. 2011 yılında bölge, Kuzey İtalya ihracatının %17,9'u ve ülkenin %12.8'ine eşit olan 48 milyar Avroluk mal ve hizmet ihraç etmiştir. Son üç yıl değerlendirildiğinde bölgenin ihracatının arttığı gözlemlenmektedir. Bölgede, dış ticaretin GSYİH büyümesine göre hem ihracat açısından hem de ithalat açısından son on yılda arttığı görülmektedir. Bu artış kriz yıllarında da devam etmiştir. Bu durum bize bölgenin ekonomik yapısal dinamiklerinin ihracata dayalı olduğunu göstermektedir (ERVETd, 2014: 10-11).

3.4.ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı'nın Türkiye Üzerine Yaptığı Projeler

Emilia-Romagna Bölgesinin kalkınmasını sağlamak amacıyla oldukça önemli çalışmalar yaparak büyük başarılarla imza atan ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı dünya literatüründe iyi örnekler arasında yer almaktadır.

ERVET'in Emilia-Romagna Bölgesine yatırımcı çekmesi bölgenin var olan zenginliğine ve kalkınmışlığına daha fazla değer katmaktadır.

Bölgede var olan birçok büyük firma ve marka zaten oradaki yerel halka aittir bu durum da bölgeyi başlı başına ekonomik bağlamda geliştirmeye itmektedir.

Bununla birlikte ERVET'inde bölgeye yatırımcı çekmesi ve bu yatırım çağrılarının duyulması için bir Web site hazırlaması yerel kalkınma adına önemli bir yere sahiptir.

- ✓ 2014-2016 yılları arasında yapılan Yerel Aktörlerin Katılımıyla Yerel Yatırım Planlama Kapasitesinin Güçlendirilmesi için Teknik Yardım projesi. Projenin lider ortağı VNG Uluslararası (Hollanda) /WYG Türkiye (İş Ortağı).
- ✓ Türkiye'de Bölgesel Kalkınma için İkili İşbirliği Projesi. Proje İtalya ve Türkiye arasında yapılmıştır. Bu proje Şubat 2007 tarihinde başlayıp, Haziran 2008 tarihinde sona ermiştir. Projenin değeri 670.000,00 Avrodur ve projenin finansman kaynağı İtalyan Ekonomik Kalkınma Bakanlığı'dır. Proje ortaklarının

ismi şu şekildedir: Türkiye Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Ekonomik Kalkınma Bakanlığı İtalyan Başkanlığı, Emilia-Romagna Bölgesi, Puglia Bölgesi, Kalkınma İtalya Puglia; ERVET.

Projenin genel amacı: Adana /Mersin (Çukurova Bölgesi) ve İzmir'deki Kalkınma Ajanslarının kurulmasını desteklemektir. Bu iki bölge de gelişmiş ve dinamik bir yapıya sahiptir.

Projenin spesifik hedefleri:

- 1) Yeni gelişmekte olan ajanslarla paylaşım, işletmelerin uluslararasılaşmasının desteklenmesi için araçlar,
- 2) Ekonomik sistemlerin uluslararasılaştırılmasına yönelik ortak projelerin geliştirilmesi.

Projenin ana faaliyetleri:

- 1) Çukurova ve İzmir bölgelerinden gelen diğer sosyal, ekonomik ve kurumsal aktörlerle metodolojik katkı ve aę yapımını kolaylaştırmak,
- 2) Doğrudan yabancı yatırım çekiminin desteklenmesi için metodolojilerin, araçların ve en iyi uygulamaların aktarılması ve paylaşılması, işletmelerin uluslararasılaştırılması ve bölgesel pazarlama,
- 3) Türk bölgelerindeki üretken zincirlerin tanımlanması ve Emilia-Romagna Bölgesi retken sistemi ile tamamlayıcı olması,
- 4) Her iki ülkeden işletmeler arasındaki üretken işbirliğinin desteklenmesi için pilot projenin tanımlanması.

Projeden sağlanacak olan hizmetlerin türü:

ERVET tarafından gerçekleştirilen ana faaliyetler:

- a) Söz konusu kurumlara doğrudan destek; tanı raporları, kılavuzların sağlanması ve gözden geçirilmesi, çalışma gruplarının kurulması, ilgili belgelerin hazırlanmasına destek verilmesi, raporlar ve denetim izleri ve uzmanlaşmış atölye çalışmaları
- b) Bölgesel politika ve programların uygulanması için kapasitenin ve kurumsal yapılanmanın yanı sıra NDP'nin güncellenmesi için destek verilmesi.

- ✓ Kurumsal ve İşletme Kapasitesinin Güçlendirilmesi için Bölge Kalkınma ve Yapısal Düzenleme Genel Müdürlüğü (GDRDSA) Destekleme Projesi. Proje İtalya ve Türkiye arasında gerçekleşmiştir. Bu proje Mayıs 2005 tarihinde başlamış, Aralık 2006 tarihinde sona ermiştir. Projenin ortakları şu şekildedir: Türkiye Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), İtalyan Ekonomi ve Finans Bakanlığı, Emilia-Romagna ve Puglia Bölgeleri, ERVET, SIP-Sviluppo Italia Puglia. Projenin bütçesi 800.000,00 Avrodur. Projenin fon kaynağının kökeni Phare Eşleştirme Programı.

Eşleştirme'nin genel hedefi: Türkiye'deki yetkililere, bölgesel kalkınma politikalarının yönetimi ve koordinasyonu ile Avrupa Komisyonu Fonları ile desteklenen projelerin uygulanması için bölgesel politikaların geliştirilmesi ve uygulanması için kurumsal mekanizmaların güçlendirilmesine yardımcı olmaktır.

Projenin amacı ve Devlet Planlama Teşkilatı'nı desteklemek amacıyla ana proje faaliyetleri:

- Katılım Ortaklığı Belgesi, NPAA- Ulusal Müktesebatın Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program (National Programme for the Adoption of the Acquis) ve Ulusal Kalkınma Planının uygulanmasının bölgesel ve merkezi politika planlama yönlerini iyileştirmek.
- Bölgesel kalkınma ajansları ve Yapısal Fonların yönetiminde yer alan kurumlar ve süreçler dahil olmak üzere bölgesel kalkınma için yasal ve organizasyonel yapılar geliştirmek.
- Bölgesel kalkınma programları ve projelerin uygulanmasında merkezi ve bölgesel düzeyler arasında işbirliği kapasitesinin geliştirilmesi.

ERVET tarafından gerçekleştirilen ana faaliyetler:

- Belirtilen kurumlara doğrudan destek: teşhis raporları, rehberlerin hazırlanması ve revizyonu, çalışma gruplarının oluşturulması, ilgili belgelerin hazırlanması için destek, raporlar ve denetim yolları ve uzmanlaşmış atölye çalışmaları.
- Bölgesel politika ve programların uygulanması için ve ayrıca çeşitli kurumların oynadığı roller dikkate alınarak NDP'nin güncellenmesi için kapasite ve kurumsal yapı için destek verilmesi.

ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansının literatürde kalkınma ajansları içinde başarılı bir örnek olarak gösterilmesinin nedenlerinden biri önemli çalışmalar yaparak Emilia-Romagna Bölgesi'nin gelişmesine ve kalkınmasına katkılar yapmasıdır.

ERVET Bölgesel Kalkınma Ajans'nın yaptığı çalışmalar gibi MARKA da bölgede yatırım yapılabilecek olan alanları bu proje ile belirlemekte ve yatırım alanlarının envanterini çıkarmaktadır.

ERVET hem BKA statüsüne sahip hem de EURODA üyesi olarak önemli çalışmalar yaparak bölgenin işgücü kalitesinin ve istihdamın artmasını sağlamaktadır (İKA, 2014: 19).

3.5. ERVET ve MARKA Kalkınma Ajanslarının Mali Kaynaklar Açısından Karşılaştırılması

Kalkınma Ajansları'nın kuruldukları bölgenin gelişmesi ve kalkınması için çalışmalar yapabilmesinde sahip oldukları mali kaynaklar oldukça önemlidir. Kalkınma Ajansları'nın mali kaynakları yeterli seviyede olursa görevlerini daha etkin ve verimli bir şekilde yerine getirebilmektedirler. Bu bağlamda ERVET ve MARKA Kalkınma Ajansları'nı mali kaynakları açısından ele aldığımızda iki ajans arasında mali açıdan farklılıklar olduğunu söylemek mümkündür.

İtalya'da GSMH Avrupa Birliği oranlarına bakıldığında ortalamanın altında olan Güney Bölgelerine yapısal fonların etkin verimli biçimde aktarılması için önce tüm sermayeyi Hazine Bakanlığı'nda olan ve Başbakan'a karşı sorumlu olan bir ulusal kalkınma ajansı kurulmuş ve çok kısa bir süre içerisinde İtalya'nın her bölgesinde şubeleri açılmıştır. Ajans aynı zamanda İtalya'daki önemli konumdaki 163 şirketin hisselerini onlardan satın alarak ortağı konumuna gelmiş, bir yandan da kendi mal varlığı ve öz sermayesini kullanarak yaptığı yatırımlarla önemli gelirler sağlamıştır.

ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı'nın kurulduğu bölgenin ekonomik gelişmişlik seviyesi ve bölgenin kaynaklarının yatırım yapmaya ve yatırımcı çekmeye elverişli olması finansal açıdan bölgeyi ülke genelinde ön sıralara taşımaktadır. ERVET'in yıllık bütçe ortalaması 7-8 milyon Avrodur ve ERVET bu bütçenin yalnızca çalışmalar için kullanıldığını ve yapılan bu çalışmalar çerçevesinde finansal açıdan destek mekanizmalarının olmadığını ifade etmektedir.

Emilia-Romagna Bölgesinin GSYİH'nın 141 milyon Euro ve kişi başına düşen GSYİH'nın da 32.000 avro olduğu ve bölgenin 2012 yılında 50 milyar Euro ihracat gerçekleştirdiği ve Emilia-Romagna Bölgesi ERVET'in her yıl yaptığı çalışmalarda ve ihracatta İtalya'da diğer bölgeler arasında birinci sırada yer aldığı görülmektedir (İKA, 2014: 19).

Doğu Marmara Kalkınma Ajansının gelir kaynakları 5449 sayılı Kanunun 19. maddesinde belirtilmiştir. Doğu Marmara Kalkınma Ajansının 2016 yılındaki gelirlerini incelediğimizde; Merkezi yönetim bütçesinden aktarılan payların 15.118.400,00, İl Özel İdarelerinden aktarılan payların 902.379,34, Belediyelerden aktarılan payların 15.160.771,94, Sanayi ve Ticaret Odalarından Aktarılan Payların 405.594,16, Avrupa Birliği ve Diğer Uluslararası Fonlardan sağlanan kaynakların, 50.000,00, Faaliyet gelirleri 1.000,00, Alacaklardan tahsilatlar 5.881.600,00, Diğer Gelirler 2.705.054,56 bütçeyi oluşturmaktadır. 2016 yılı genel tahsilat toplamı ise 40.224.800,00 olarak tahmin edilmektedir (MARKAd, 2016: 16). MARKA'nın gelirlerinin büyük bir bölümünün merkezi yönetimden, İl Özel idarelerinden ve belediyelerden transfer edildiği görülmektedir. Kaynağının büyük bir kısmını merkezi yönetimden gelen transferlerden oluşması MARKA'yı mali açıdan merkezi yönetime bağımlı hale getirmektedir. Bunun sonucunda da Ajansın üzerinde merkezi yönetimin ağırlığı oluşabilmektedir.

TR42 kodlu Düzey 2 Bölgesi 2011 yılında DPT tarafından yapılan İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmasına göre bölge, 26 adet Düzey 2 bölgesi arasında 6. Sırada yer almaktadır (DPT, 2013: 74).

MARKA'nın kurulduğu 2009 yılından 2014 yılı sonuna kadar geçen dönemde toplam 289,69 milyon TL gelir elde edilmesi öngörülmüş, ancak bu gelirlerin sadece %37'sine denk gelen 108,2 milyon TL'si tahsil edilmiştir. MARKA'nın yaşadığı sıkıntıların başında bütçe gelirlerinin tahsilatında yaşanan zorluklar gelmektedir.

MARKA'nın elde ettiği gelirlerin yetersizliği Kanun tarafından verilen görevleri yerine getirebilmesinde de sıkıntılar yaşamasına neden olmaktadır. Yeterli gelirinin olmaması Ajansın, bölgenin gelişimine ve kalkınmasına katkı sağlayabilmesi de güçleşmektedir. ERVET'in geliri ise yıllık 7-8 milyon Avroyu bulmakta ve bu gelir Ajansın bölgenin gelişimi ve kalkınması için oldukça önemli çalışmalar yapabilmesine geniş olanaklar

sağlamaktadır. ERVET'in yaptığı çalışmaların katkılarıyla birlikte Emilia-Romagna Bölgesi İtalya'daki diğer bölgeler arasında ihracatta ve gelişmişlik sıralamasında her yıl birinci sırada yer almaktadır. Bölgede kurulan kalkınma ajansının gerçek anlamda görevini yerine getirebilmesinde elde ettikleri finansmanın yeri çok önemlidir. Bu nedenle Kalkınma Ajansları'nın sahip oldukları mali kaynakların oranı ve bu kaynakların nereden (Merkezi yönetim, İl Özel İdaresi, Belediyeler. vb.) geldiği bölgenin kalkınması bağlamında oldukça önemli bir yere sahiptir. Mali kaynağının büyük çoğunluğu merkezi idareden sağlandığında Kalkınma Ajansı'nın merkezi yönetimin hiyerarşik bir birimi konumuna gelmesi söz konusu olabilmektedir.

SONUÇ

Avrupa Birliği'nin yaptığı çalışmalarla birlikte bölge politikalarının önem kazanmaya başlaması aslında Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulduğu andan itibaren Birliğin temellerinde olan bölge kavramının ön plana çıkmasını ifade etmekteydi. AB bölge politikalarının önem kazanmasının nedeni, bölgeler arasındaki eşitsizliklerin ulusal politikalarla çözülemeyeceğinin anlaşılması üzerine bölge politikalarının uluslararası platformlara taşınmasıdır. Bununla birlikte Avrupa Birliği'nin bugüne kadar yaptığı bütün antlaşmaların temelinde bölgeler arasında var olan gelişmişlik farklarının azaltılması fikri yatmaktaydı.

Bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının bölgelerin sahip oldukları kaynaklar ve bu kaynakların dağılımı, iklim çeşitlilikleri, bölgelerin iç ve dış pazara olan uzaklıkları, yerleşim yerleri gibi birçok etkene bağlı olduğu görülmektedir. Bölgeler arasında var olan bu farklılıkları en aza indirmek ve bölgelerdeki gelişmişliği sağlayabilmek için Avrupa Birliği bölge politikaları üzerine çalışmalar yapmıştır.

Avrupa Birliği de değişen dünya sistemi içinde bölge politikaları üzerine dikkat çekmiş ve bu politikaları uygulayabilmek içinde yeni ekonomik aktörlere ihtiyaç duyulmuştur. Bunlar bölgesel yapılanmalar ve bu yapılanmaların içindeki Bölgesel Kalkınma Ajansları'dır. Bölgesel Kalkınma Ajansları, bölgesel kalkınmaya yol göstermesi, bölgeler arasındaki eşitsizlikleri en aza indirmek için çalışmalar yapması ve bölgeye yeni yatırımcıları çekerek bölgenin ekonomik olarak canlanmasına katkı sağlaması açısından önemli bir yere sahiptir. Bölgesel politikaların uygulamaya konulabilmesi için Bölgesel Kalkınma Ajansları birçok ülkede faaliyet göstermeye başladı. Avrupa'da 1950'li yıllarda kendini göstermeye başlayan BKA'lar Türkiye'de ise, 1999 yılında yapılan Helsinki Zirvesi ile ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de Kalkınma Ajanslarının genel koordinasyonu Devlet Planlama Teşkilatının sorumluluğundadır. Türkiye'de kalkınma ajanslarının kurulmasının ardında yatan nedenlerden biri de 1960 sonrasında planlamanın ve kalkınmanın merkezi yönetim tarafından yapılmaya çalışılması ve başarı elde edilememesi sonucu bu sorumluluğun ve yetkinin daha alt kademelere verilmesinin gerekliliğinin anlaşılmasıdır.

BKA'ların personel yapısı incelendiğinde bütün ülkeleri içine alan tek bir yapı ortaya koymak oldukça zordur. Büyük ölçüde mevcut idari yapının dışında olan BKA'lar personel rejimi bakımından kendine özgü bir yapı sergilemektedir.

Türkiye'de Kalkınma Ajansları 2005 yılında çıkarılan Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun Tasarısı ile kurulmuştur. Kanunun gerekçesinde ise Türkiye'de bölgelerarasındaki gelişmişlik düzeyi farklılıklarının çok yüksek olduğudur.

İtalya ve Türkiye Fransız Bonapartist merkeziyetçi devlet yapısına sahip sosyal, kültürel ve tarihi yönlerden de benzerlik gösteren iki ülkedir. Ancak bugün iki ülkenin yönetim yapısını değerlendirdiğimizde birbirinden farklılık gösterdiğini söylemek mümkündür. İtalya tarihinden gelen merkeziyetçi yapılanmayı dönüştürmek için bugüne kadar önemli anayasal reformlar yaparak, yerel ve bölgesel yönetimlerinin özerklik alanlarının genişletmiştir. Bunu yanında İtalya'nın geçmişinde yerel idarelerin güçlü bir şekilde ön plana çıktığı da görülmektedir.

Türkiye'de yoğun merkeziyetçi yapısını dönüştürmek ve yerel yönetimlerin özerklik alanlarını genişletmek için reformlar yapmıştır. Ancak Türkiye'de son yıllarda çıkarılan kanunlarla yerel yönetimlerin özerklik alanları daraltılarak yoğun merkeziyetçi yönetim yapısına dönüş yapan adımlar atıldığını söylemek mümkündür. İtalya'nın yerel ve bölgesel yönetimlerin özerklik alanlarını genişletmesinin yanında bölgesel politikaların gelişmesi üzerinde de önemle durulmuştur.

Avrupa Birliği'nin bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik eşitsizlikleri gidermek amacıyla bölge politikaları üzerinde çalışmalar yapması Avrupa ülkelerini de etkilemiş ve bölge politikaları önem kazanmaya başlamıştır. Bölgesel politikalarda, ekonomik kalkınmada ve sosyal gelişmede yapısal dönüşümlerin yaşanması sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesinde önemli kuruluşlar olarak görülen bölgesel kalkınma ajanslarının da önemini artırmıştır.

İtalya'da Kalkınma Ajanslarının ortaya çıkması 1950'li yıllara kadar gitmektedir. Ülkedeki ekonomik sosyal eşitsizliklerin ve bölgesel farklılıkların kendini daha fazla göstermeye başlaması ile birlikte bölge yönetimleri ön plana çıkmış ve bu yönetim kademeleri ile de bölgesel kalkınma ajansları varlık bulmaya başlamıştır. 1970 bölgelerin oluşturulmasının yan etkisi olarak kurulmaya başlayan bölgesel kalkınma

ajansları; bölgelerin ortakları olarak, belediyeler, sanayi ve ticaret odaları ve üniversiteler olmak üzere bölgesel kalkınma ajanslarının kurulması için yasa çıkartılmış ve ülkedeki kuzey-güney bölgeleri arasındaki ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi açısından da önemli bir adım atılmıştır.

Türkiye’de bölge politikalarıyla Avrupa Birliği uyum sürecinde tanışmış ve AB bölgesel politikalarına uyum sağlama çabalarının sonucunda 1999 yılında gerçekleştirilen Helsinki Zirvesiyle ilk kez kalkınma ajanslarıyla tanışmıştır.

Türkiye’de kalkınma ajanslarının kurulmasındaki asıl amaç AB Yapısal Fonları’ndan faydalanmak için olmuştur. İtalya’daki bölge yönetim kademeleri Türkiye’de olmadığı için Türkiye’nin bölgesel politikalara yaklaşımı İtalya’dakinden oldukça farklı olduğu görülmektedir.

İtalya’daki bölgeler arasındaki ekonomik eşitsizlikler, sosyal farklılıklar ülkedeki bölge politikalarının önem kazanmasında önemli bir etken olmuştur. Türkiye’de ilk etapta bölgelerin gelişimi göz önüne alınmamış AB Yapısal Fonları’ndan kaynak elde etmek amaçlanarak kalkınma ajansları kurulmaya başlamıştır. Bu nedenle iki ülkede var olan BKA’ların kuruluş amaçları birbirine göre farklılık göstermektedir.

İtalya ve Türkiye’de Kalkınma Ajansları’nın farklı yasal statülerde kurulmasından; BKA’ların bölgelerin ihtiyaçları, yönetim yapılarına göre ülkeden ülkeye farklılık göstererek farklı şekillerde konumlandıkları görülmektedir.

ERVET ve MARKA Kalkınma Ajanslarının görevleri değerlendirildiğinde; iki kalkınma ajansının da bölgelerin beşeri, ekonomik kaynaklarını kullanarak bölgenin gelişmişlik düzeyini artırmak için birçok görev üstlendiği görülmektedir. Bölgeye yatırımcı çekmek, bölgelerin rekabetçiliklerini artırmak, vatandaş, devlet, özel sektör, sivil toplum örgütleri arasındaki ilişkiyi geliştirmek de görevleri arasındadır.

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı’nın yaptığı çalışmalar değerlendirildiğinde; bölgenin ekonomik, sosyal durumu ve gelişmişlik düzeyi kapsamında başarılı çalışmalar yapıldığını söylemek mümkündür. MARKA tarafından Doğu Marmara Bölgesi’nin yerel kaynaklarının etkin kullanımı ile bölgesel kalkınma düzeyinin geliştiği görülmektedir.

ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansının literatürde kalkınma ajansları içinde başarılı bir örnek olarak gösterilmesinin nedenlerinden biri önemli çalışmalar yaparak Emilia-Romagna Bölgesi'nin gelişmesine ve kalkınmasına önemli katkılar yapmış olmasıdır.

ERVET'in Emilia-Romagna Bölgesine yatırımcı çekmesi bölgenin var olan zenginliğine ve kalkınmışlığına daha fazla değer katmaktadır. Bölgede var olan birçok büyük firma ve marka zaten oradaki yerel halka aittir bu durum da bölgeyi başlı başına ekonomik bağlamda gelişmesine temel oluşturmaktadır. Bununla birlikte ERVET'in bölgeye yatırımcı çekmesi ve bu yatırım çağrılarının duyulması için bir Web site hazırlaması yerel kalkınma adına önemli bir yere sahiptir. MARKA da Web site üzerinden çağrılara çıkmakta ancak ERVET gibi başarı gösterememektedir. Bunun nedeni, ERVET'in projelerinin hem tüm bölgeyi kapsaması hem de projelerin uluslararası çapta olması onu başarıya götürmektedir.

Genel olarak başarılı Bölgesel Kalkınma Ajansları dünya örnekleri arasında yer alan İtalyan bölgelerinin bu başarıyı nasıl elde ettikleri, yaptıkları çalışmalardan ve elde edilen sayısal verilerden de görülmektedir.

Sonuç olarak ERVET ve MARKA karşılaştırıldığında Ajansların birçok yönden birbirinden farklı olduğu görülmektedir. İki ajansın kuruluş statüleri, tarihi geçmişleri, ekonomik durumları, faaliyetleri oldukça farklıdır.

Türkiye'deki yoğun merkeziyetçi yönetim yapısı Kalkınma Ajansları gibi yapıların gerçek anlamda var olabilmesinin ve görevlerini yerine getirebilmesinin önünde engel teşkil etmektedir. İtalya 1960'lı yıllardan itibaren bölgesel yönetimlerin varlığını anayasal olarak kabul etmiştir. Bu nedenle İtalya'da bölge politikaları oldukça önemlidir ve bu politikaları uygulamaya geçirebilecek mekanizmalar olan Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın varlığı da önemli bir yere sahiptir. İtalya'da bölgeler arasındaki eşitsizliklerin en aza indirilebilmesi, bölgelerin gelişmesi ve kalkınması için BKA'ların iyi çalışmalar ve projeler yapmaktadır. Türkiye'de ise, bu durumun farklı olduğu görülmektedir. Yönetişim açısından oldukça önemli bir yere sahip olan Kalkınma Ajansları Türkiye'de görünürde var olan yapılar olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Türkiye'de Kalkınma Ajansları'nı uygulamada destekleyecek dinamizmin olmadığını söylemek mümkündür.

MARKA'nın gelirlerinin büyük bir bölümünün merkezi yönetimden, İl Özel idarelerinden ve belediyelerden transfer edildiği görülmektedir. Kaynağının büyük bir kısmını merkezi yönetimden gelen transferlerden oluşması MARKA'yı mali açıdan merkezi yönetime bağımlı hale getirmektedir. Bunun sonucunda da Ajans merkezi yönetimin yaptırımlarına maruz kalabilmektedirler. ERVET'in yıllık bütçesi değerlendirildiğinde Emilia-Romagna Bölgesi'nin gelişmesi ve kalkınmasına katkı sağlayabilecek mali kaynağa sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle ERVET bölgenin kaynaklarını doğru bir şekilde kullanabilmekte ve ihtiyacı olan yatırımlara odaklanabilmektedir. Bu da Ajansı başarıya götürmektedir.

MARKA da ERVET gibi bölgenin doğal, beşeri kaynaklarını ve konumunu kullanarak bölgenin ihtiyacı olan yatırımlar üzerine projeler yapmalıdır. Bununla birlikte yaptığı çalışmalar uluslararası çapta olursa bölgenin gelişmesine daha büyük katkı sağlayabileceği söylenebilir. MARKA'nın yaptığı çalışmalar değerlendirildiğinde daha küçük çaplı projeler yaptığı görülmektedir. Projeler için seçtiği ortaklar ve konuların ihtiyaca yönelik olması bölgenin gelişmesi için oldukça önemlidir. Bu nedenle ERVET, MARKA'nın Doğu Marmara Bölgesi'nin gelişmesi için oldukça önemli bir örnektir.

ERVET Bölgesel Kalkınma Ajansı'nın yaptığı çalışmalar MARKA tarafından Doğu Marmara Bölgesi'nin kalkınması ve gelişmesi bağlamında örnek alınabilir. Uluslararası platformda oldukça başarılı olan ERVET Doğu Marmara Bölgesi'nin farkındalık yaratıp ön plana çıkabilmesi için de oldukça önemli model olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ACAR, Y (2002), *İktisadi Büyüme ve Büyüme Modelleri*, Vipaş Yayınları, Bursa.
- ARDA, Erhan (2008), *Ekonomi El Sözlüğü*, 2.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.
- AVANER, T (2005), “BKA, Siyasal Rejim Sorunu Yaratır Mı?“, Derleyen: Menaf Turan, *Bölgesel Kalkınma Ajansı Nedir, Ne Değildir?*, Paraf Yayınları, Ankara.
- AKGÜL, B. ve UZAY, N. (2004), *Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları*, Ekin Yayınevi, s. 535-553.
- BAYRAMOĞLU, Sonay (2005), “Türkiye’de Bölgesel Politikaların Gelişimi”, (Ed. TURAN, M.), *Bölge Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir?*, Paragraf Yayınları, s. 35-120.
- BELLINI, Nicola (2002), “The Case of ERVET in Emilia-Romagna Towards a Second-Generation Regional Development Agency“, (Ed.HALKIER, Henrik, DANSON, Mike & DAMBORG, Charlotte), *Regional Development Agencies in Europe*, Regional Studies Association, ss.253-270, London.
- CAN, Ergüder ve Akdenizli Kocagül, Dilek (2008), *Avrupa Birliği’nde Bölgesel Politikanın Gelişimi ve Yapısal Fonlar*, TEPAV, Temmuz 2008.
- CİHANGİR, Damla (2011), *Bölgesel Politika (Sorularla AB Politikaları ve Türkiye Serisi)*, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Yayın No: 247, İstanbul.
- ÇAKMAK, Erol (2006), *Yerel Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları*, İmaj Yayınevi, Ankara.
- DİNLER, Z. (2001), *Bölgesel İktisat*, 6. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa.
- DİNLER, Z. (2005), *Bölgesel İktisat*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- GÖYMEN, Korel (2010), *Türkiye’de Yerel Yönetişim ve Yerel Kalkınma*, Boyut Yayınları, İstanbul.
- GÜNDÜZ, A.Y. (2006), *Bölgesel Kalkınma Politikası*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- HAN, E ve KAYA, A (2008), “Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika”, Nobel Yayınları, Ankara.
- HAN, E ve KUTLU, E (2004), “İktisadi Kalkınma ve Büyüme”, Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1575, Eskişehir.
- ILDIRAR, M. (2004), *Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri*, Nobel Yayın Dağıtım, Adana.

- İZKA (İzmir Kalkınma Ajansı) (2008), “*Avrupa’da Kalkınma Ajansları*”, İZKA Yayınları No: İZKA-A/2008-01, İzmir, ss: 14.
- KELEŞ ve diğerleri (2012), *Çevre Politikası*, 7. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- KELEŞ, Ruşen, ve MENGİ, Ayşegül (2013), *Avrupa Birliği’nin Bölge Politikaları*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- KUYUCU, Aslı Deniz Helvacıoğlu ve Arzu Tektaş (2010), *Bölgesel Kalkınma Ajansları: Etkin Fon Kullanımı ve Çok Düzeyli Yönetişime Geçiş*, Editörler:
- MİNİBAŞ, T. (2003). *Sürdürülebilir Kalkınma ve Etkileri*, TÜBİTAK Yayınları, Ankara.
- MORGAN, Kevin (2002), “Regional Renewal The Development Agency as Animetaur“, (Ed.HALKIER, Henrik, DANSON, Mike & DAMBORG, Charlotte), *Regional Development Agencies in Europe*, Regional Studies Association, ss.226-253, London.
- NALBANT, Atilla (2012), *Üniter Devlet*, , 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- UZAY, Nisfet (2005), *Bölgesel Gelişmişlik Farklarının Giderilmesi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları*, 1. Baskı, Şeçkin Yayıncılık, Ankara.

Sürekli Yayınlar

- AKGÜL, Urungu (2010), “Sürdürülebilir Kalkınma: Uygulamalı Antropolojinin Eylem Planı”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi, Sayı 24, ss.95-114.
- AKDEMİR, Bülent (2012), “Avrupa Birliği Bölgesel Politikası ve Türkiye’nin Uyum”, İktisat Yazıları, (<http://www.iktisatyazilari.net/?p=308>, 03.06.2017).
- ARIKAN, Yeşeren Eliçin (2004), *Bütünleşen Avrupa’da Yerel Yönetimler*, TÜSİAD Yayınları, İstanbul.
- ARSLAN, Kahraman (2005), “Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Ajansları”, www.iticu.edu.tr/kutuphane/dergi/s7/M00095.pdf, 25.01.2011.
- ATATORUN, Mustafa (2016), “Avrupa Birliği Bölgesel Politikasının Yönetimsel Boyutu: Macaristan Uygulaması”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 2016/2, Sayı 24.
- ATAY, Nihan (2011), “Avrupa Birliği Bölgesel Gelişme Politikası“, Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı, 22-23 Eylül 2011.
- BISON, Michael (2007), “Regional Innovation Systems-An Analysis of Innovation Policy Instruments“ Master’s Thesis, Hamburg.
- CANZANELLI, Giancarlo (2011), “Models of Territorial Development Agencies in Europe and in the World“, International Link and Services for Local Economic Development Agencies (ILS LEDA), N.13. (http://www.ilsleda.org/usr_files/papers/models_for_rda_435520.pdf), (12.05.2017).
- ÇELİK, Yusuf (2006), “Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Sağlık”, Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, Cilt 9, Sayı: 1.
- DEMİRCİ, Aytül (2003), Bölgesel Kalkınma Ajansları, Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi, Yıl 4, Sayı 15, ss.?, Ankara.
- DOĞAN, Bahar Burtan (2011), “Kalkınma İktisadının XX. Yüzyıldaki Gelişim Süreci, İktisat Politikalarına Etkisi ve Son O n Yıllık Konjonktürün Disiplinin Geleceğine Olası Etkileri”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (22), Sayı 2, ss.41-83.
- DPT (2003b). “Ön Ulusal Kalkınma Planı (2004-2006)”, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, 2003, Ankara, (<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/o-ukp.pdf>), (10.03.2017).
- DURA, Yahya Can (2007), “Dünya Uygulamaları Bağlamında Kalkınma Ajanslarının Yapısal Analizi“, Türk İdare Dergisi, ss.141-171.

- ERBAY, E. Recep ve ÖZDEN, Miray (2013), “İktisadi Kalkınma Kurumlarına Eleştirel Yaklaşım” ,Namık Kemal University Sosyal Bilimler Metinleri Dergisi, Sayı 3, ss.1-25.
- ERYILMAZ, Bilal ve TUNCER, Aziz (2013), “Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Bölgesel Kalkınma Politikaları: Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye Uygulaması“, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt 8, Sayı 1, ss.165-189.
- EUROPEAN ASSOCIATION OF DEVELOPMENT AGENCIES, <http://www.eurada.org>, (20.04.2017).
- ERVETa S.p.A. The Emilia Romagna Development Agency, “The Bologna Process“, 3rd Meeting of the INSME Streering Group Rome, 12th December 2002.
- ESTORNELL, L. Manuel, THOMAS, B. David, GARCIA-RECHE, Andres, MAS-VERDU, Francisco (2012), “Evolution of Innovation Policy in Emilia-Romagna and Valencia: Similar Reality, Similar Results?“, INGENIO (Instituto De Gestion De La Innovacion Y Del Conocimiento) (CSIC-UPV) Working Paper Series, ss.1-30.
- GÜRER, Gökhan (2014), “AB ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Sorununa Yönelik Gelişmeler ve Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü“, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, Isparta.
- HARDING, Richard (2006a), “Regional Development Agency Experiences in England and Romania”, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildirileri, TEPAV Yayınları, Ankara, (http://www.tepav.org.tr/sempozyum/2006/bildiri/Bolgesel_Kalkinma_ve_Yonetisim_Sempozyumu.pdf), (07.10.2016).
- HARDING, Richard (2006b), “İngiltere ve Romanya’da Bölgesel Kalkınma Ajansı Deneyimleri“, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu 7-8 Eylül ODTÜ, TEPAV Yayınları, ss.111-137.
- HARRIS, M. Jonathan (2000), “Sürdürülebilir Kalkınmanın Temel Prensipleri”, Çeviren:EmineÖzmete, <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/EmineOzmet2eviri.pdf>
- HASANOĞLU, M ve ALİYEV, Z (2006), “Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları”, Sayıştay Dergisi, Sayı: 60. (<http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/icerik/der60m5.pdf>), (15.05.2017).
- KARADAŞ, F., (2008), “Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Türkiye’de Enerji Sektörü ve Politikaları“, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Gaziantep.
- KARLSSON, Charlie & JOHANSSON, Börje (2006), “Regional Development and Knowledge“, CESIS Electronic Working Paper Series, Paper No.76, ss.1-48.

- KARAARSLAN, Gökçe (2008), “*Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bölgesel Politikalar ve Kalkınma Ajansları*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: SBE Ankara Üniversitesi, Ankara.
- KARA, Murat (2008), “*Bölgesel Rekabet Edilebilirlik Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Politikalarına Yansımaları*”, DPT Uzmanlık Tezi Yayın No: 2774, Ankara.
- KAYASÜ S., Pınarcıoğlu M., YASAR S., DERE S., (2003), “*Yerel/Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Rekabet Gücünün Artırılması: Bölgesel Kalkınma Ajansları*“, _istanbul, _istanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2003-8.
- KOVACS, Ilona Palne (2006), “*Macaristan’da Bölge İnşası, Güney Trans Tuna Bölgesi Örneği*“, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu 7-8 Eylül ODTÜ, TEPAV Yayınları, ss.73-93.
- MAÇ, Nazlı (2006). “*Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye*”, Konya Ticaret Odası Etüd Araştırma Servisi, Araştırma Raporu.
- İKA (İpekyolu Kalkınma Ajansı), “*Yönetim Kurulu İtalya Çalışma Ziyareti Raporu*”, ss.1-31, (<http://www.ika.org.tr/upload/yazilar/Italya-Calisma-Ziyareti-Sonuc-Raporu-973060.pdf>), (10.03.2017).
- İNCEKARA, Ahmet ve SAVRUL KILINÇ, Burcu (2011), “*Avrupa Birliği Bölgesel Kalkınma Politikaları: Yapısal Fonlar ve Diğer Mali Araçlar Çerçevesinde Bir Değerlendirme*”, Internationa Conference On Eurasian Economies, SESSION 6B: Büyüme ve Gelişme II, ss. 405-411, (http://abs.cu.edu.tr/Dokumanlar/2016/PF%20434/545318283_avrupa_birligi_bolgesel_kalkinma_politikalari.pdf), (20.07.2017).
- ÖZASLAN, Metin ve AKPINAR ,Rasim (2005), “*Türkiye’de Bölgesel Gelişme Politikaları*”, (Ed. BULUT, B.,I.), Doğu Anadolu Sempozyumu Bölgesel Kalkınmada Yeni Ufuklar, Fırat Üniversitesi, s. 236-252.
- ÖZÇAĞLAR, Ali (2016), “*Bölge Kavramı ve Sistematığı Ders Notları*”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara.
- ÖZÇAĞLAR, Ali (2003), “*Türkiye’de Yapılan Bölge Ayrımları ve Bölge Planlama Üzerindeki Etkileri*”, Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, ss.3-18.
- ÖZEN, Pınar (2005), “*Bölge Kalkınma Ajansları*“, TEPAV-Epri, ss.1-27, (http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271245092r8246.Bolgesel_Kalkinma_A_janslari.pdf), (05.04.2016).
- ÖZER, Yunus Emre (2007), “*Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye*”, <http://fbe.emu.edu.tr/journal/doc/9-10/19.pdf>, (20.02.2017).
- ÖZMEHMET, Ecehan (2012), “*Dünyada ve Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları*”, s.11volume 3, ss.1-23. http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2012/11/vol_3_no_12_Ecehan_OZ_Makale.pdf, (Erişim Tarihi: 08.02.2017).

- SARIHAN, Zekeriya (2011), “*Yerel İktisadi Kalkınma Bağlamında Kalkınma Ajansları’nın Rolü ve Türkiye Uygulamaları*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: SBE Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.
- SEVİNÇ, Haktan (2011), “*Bölgesel Kalkınma Sorunsalı: Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları*”, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt 6, Sayı: 2, ss.35-54.
- SUIÇMEZ, Halit (2014), “Kalkınma İktisadının Doğuşu, Gelişimi ve Türkiye’de Kalkınma”,
(http://ahmetsaltik.net/arsiv/2015/04/KALKINMA_IKTISADININ_DOGUSU_GELISIMI_ve_TURKIYEde_KALKINMA-.pdf), (04.01.2017).
- TAMER, A (2008), “*Kalkınma Ajanslarının Türk Hukuk Sistemindeki Yeri*”, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, DPT Yayınları No: DPT: 2757, Ankara.
- TAZESAVAŞ, Tayfur (2011). “*Kalkınma Ajansı Uygulamaları*”,www.ipuder.org, (25.03.2017).
- TİFTİKÇİGİL, B.Y (2009), “*Bölgesel Kalkınmada Aşağıdan Yukarıya Yönetim Anlayışı ve Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Ortaya Çıkışı*”, 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri, TODAİE Yayınları, Ankara.
- TOLUNAY, Ahmet ve AKYOL, Ayhan (2006), “*Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar*”, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri: A, Sayı:2, ss. 116-127.
- TÜYLÜOĞLU, Şevket ve KARAKAŞ, Derya Nur (2006), “*Bölgesel Kalkınma ve Ekonomik Durgunlaşma Süreci: Zonguldak Örneği*”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 39 Sayı 4 Aralık 2006, ss.195-224.
- YAVİLİOĞLU, Cengiz (2002), “*Geri Kalmışlık Olgusu ve Ekonomistik Kalkınma Teorileri*”, C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, ss. 49-70.
- YILDIRIM, Mazlum Çağrı (2014), “*Bölgesel Kalkınma Ajansları: Çek Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti Alt Bölge Karşılaştırması*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: SBE Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- YILDIRIM, Uğur ve ÖNER, Şerif (2003), “*Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımının Türkiye’ye Yansımaları: GAP’ta Sürdürülebilir Kalkınma ve Yerel Gündem 21*”, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 12 Sayı 4 Ekim 2003, ss. 6-27.
- YILMAZ, Ali (2010), “*Kalkınma Ajansları ve Yerel Yönetişim*”, Türk İdare Dergisi, Yıl 82, Sayı 466, Mart, s. 175-195.
- ZİBEL, E (2009), “*Küreselleşme Bölgesel Gelişme ve Kalkınma Ajansları*”, 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri, TODAİE Yayınları, Ankara.

Diğer Kaynaklar

ERVET (Emilia-Romagna Valorizzazione Economica Territorio), (2015a), “Activity Report”, Bologna.

ERVET (Emilia-Romagna Valorizzazione Economica Territorio), (2011b), “Activity Report”, Bologna.

ERVET (Emilia-Romagna Valorizzazione Economica Territorio), (2014c), “Activity Report”, Bologna.

ERVET (Emilia-Romagna Valorizzazione Economica Territorio), (2014d), “Articles of Association”, Bologna.

OECD (2001a), Strategies for Sustainable Development-Practical Guidance for Development Cooperation.

MARKA (Doğu Marmara Kalkınma Ajansı), (2010), Marka Kent Stratejik Planı, Kocaeli.

MARKA (Doğu Marmara Kalkınma Ajansı), (2010a), 2010 Yıllık Faaliyet Raporu, Kocaeli.

MARKA (Doğu Marmara Kalkınma Ajansı), (2011b), 2011 Yılı Faaliyet Raporu, Kocaeli.

MARKA (Doğu Marmara Kalkınma Ajansı), (2015c), “Bölge Planı”, http://www.marka.org.tr/bolge_plani.asp.

MARKA (Doğu Marmara Kalkınma Ajansı), (2016d), 2016 Yılı Faaliyet Raporu, Kocaeli.

http://www.italyaonline.net/Italya/bolgeler/emilia_romagna.htm, (08.05.2017).

<http://www.ervet.it>, (07.04.2017).

<https://www.marka.org.tr>, (13.05.2017).

<http://www.ervet.it/?p=11330>, (19.06.2017).

<http://www.ervet.it/?p=11202>, (23.05.2017).

<http://www.worldmapfinder.com>, (11.05.2017).

<http://www.dogumarmarabolgeplani.gov.tr>, (02.04.2017).

Kanunlar

5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun (2006), T.C. Resmi Gazete, 26074, 08 Şubat 2006.

Kalkınma Ajansları Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği, 28 Eylül 2006 tarihli ve 26300 sayılı Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/09/20060928-4.htm>, (20/03/2017).

ÖZGEÇMİŞ

Hülya KÜÇÜK 09.09.1989 tarihinde İstanbul'da doğdu. Eminönü Cibali Lisesi'nden mezun olduktan sonra Lisans eğitimini 2008-2013 yılları arasında Sakarya Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde tamamladı. Lisans eğitimi sırasında 2010-2011 yılları arasında Erasmus Öğrenim Hareketliliği programı ile iki dönem İtalya'da Università Della Calabria'da öğrenim gördü. 2009-2014 yılları arasında da Anadolu Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde ikinci lisans eğitimini tamamladı. 2013-2016 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yerel Yönetimler Kent ve Çevre Çalışmaları Bilim Dalı Yüksek Lisans Programından “*Karşılaştırmalı Yerel Yönetim Sistemleri: İtalya ve Türkiye Örneği*” tez çalışması ile mezun oldu. 2016 yılında tez çalışması için Erasmus Staj Hareketliliği kapsamında Bologna Üniversitesi'nde iki ay staj yaptı. 2013 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kamu Yönetimi Bilim Dalı'nda ikinci yüksek lisansına başladı.